

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน
ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
**A TEACHING SKILLS DEVELOPMENT MODEL BASED ON
THE BUDDHA'S TEACHING METHODS FOR
TEACHER-MONKS IN SCHOOLS UNDER PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพจน์)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการ
สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพจน์)

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาพุทธศาสตร์ดุขฎิณิพนธ์
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Teaching Skills Development Model Based on
the Buddha's Teaching Methods for
Teacher-monks in Schools under Primary
Educational Service Area Office**

Phramaha Wichak Kittivaṇṇo (Chanaphot)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.อำนวย เดชชัยศรี)

กรรมการ

(ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

กรรมการ

(รศ. ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

กรรมการ

(รศ. ดร.อินตา ศิริวรรณ)

กรรมการ

(ดร.อานาจ บัวศิริ)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

รศ. ดร.อินตา ศิริวรรณ

ประธานกรรมการ

ดร.อานาจ บัวศิริ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาวิจัก กิตติวณโณ)

ชื่อคุณนิพนธ์ : รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผู้วิจัย : พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์
: รศ. ดร.อินตา ศิริวรรณ, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),
M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)
: ดร.อำนาจ บัวศิริ, กศ.บ. (เคมี), ค.ม. (วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา),
ค.ด. (อุดมศึกษา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๔๘ รูป สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ คน สันทนา กลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า :

สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภาคตะวันตก โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรมมีทักษะอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเรียงจาก มากไปหาน้อย คือ ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทาง ทักษะการอธิบาย ทักษะการสรุปบทเรียน ทักษะ การนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการเสริมกำลังใจผู้เรียน และทักษะการสร้างความสนใจในการสอน

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการ สอนมีองค์ประกอบที่นำมาใช้ในการพัฒนา ๔ ประการ คือ ๑) สภาพทักษะการสอนของพระสอน ศีลธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ๒) วิธีการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการฝึกอบรม ๓) หลักการสอนด้วย วิธีการสอนตามทักษะการสอน ๔ ประการ ๔) หลักการสอนของพระพุทเจ้า ๔ ประการ โดยใช้ กระบวนการพัฒนารูปแบบจากองค์ประกอบของรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ มีประเด็น คือ ๑) สภาพแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ๒) หลักการ จัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ๓) วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรม ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ทักษะการสอน ๔ ประการ ๒) การฝึกอบรม

พัฒนาทักษะ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ คือ ๑) โดยการพัฒนาทักษะการสอน ๒) การจัดการฝึกอบรม พัฒนา ๓) การประเมินผลการฝึกอบรม ๔) เงื่อนไขการจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะ โดยการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า มีความถูกต้องตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ มีความเหมาะสม และมีประโยชน์ สามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม

ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

Dissertation Title : A Teaching Skills Development Model Based on the Buddha's Teaching Methods for Teacher-monks in Schools under Primary Educational Service Area Office

Researcher : Phramaha Wichak Kittivaṇṇo (Chanaphot)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Educational Administration)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Intha Siriwan , B.A. (Educational Administration), M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)

: Dr. Amanaj Buasiri, B.Ed. (Chemistry), M.Ed. (Education Measurement and Evaluation), Ph.D. (Higher Education)

Date of Graduation : March 18, 2019

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the teaching skills of teacher-monks, 2) to develop a model of teaching skills development of teacher-monks according to the Buddha's teaching methods, and 3) to examine the model of teaching skills development of teacher-monks according to the Buddha's teaching methods in schools under the Office of Primary Educational Service Area. The mixed research methods were used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 248 samples and analyzed by percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were obtained from in-depth interviews with 10 experts and from focus group discussions with 10 experts.

The research results found that:

The state of teaching skills of teacher-monks in schools under the Office of Primary Educational Service Area was at a high level overall. The highest level was on verbal gesture skills, followed by explaining skills, summarizing skills, lesson introduction skills, teaching equipment using skills, using classroom-board skills, question skills, student encouragement skills, and learning stimulation skills respectively.

Development of a teaching skills model for of teacher-monks according to the Buddha's teaching methods had 4 components; 1) the current state of teaching skills of teacher-monks, 2) Teaching skills development by training, 3) Teaching principles based on

9 teaching skills, and 4) 4 teaching methods of the Buddha. The development process was obtained from the synthesized model components in the study.

The examination results of the model of teaching skills development of teacher-monks according to the Buddha's teaching methods in schools under the Office of Primary Educational Service Area consisted of 3 parts; Part 1: Introduction consisting of 1) Teaching environment, 2) Teaching principles, 3) Teaching objectives; Part 2: Model consisting of 1) 9 teaching skills, 2) Skills development training; and Part 3: Implementation consisting of 1) Teaching skills development, 2) Training, 3) Training evaluation, and 4) Training conditions. The examination result found that the model had accuracy, suitability, feasibility, and applicability in using for teaching skills development of teacher-monks.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เนื่องด้วยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เมตตาอนุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อินตา ศิริวรรณ , ดร.อำนาจ บัวศิริ ที่ได้เมตตา กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งให้ข้อเสนอแนะ และให้การแนะนำตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือและผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำแนะนำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) และสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย ขอขอบพระคุณผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ ที่ได้ให้การอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัย

กราบขอบพระคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี พระภิกษุ สามเณรทุกรูป ที่ให้การสนับสนุน เป็นกำลังใจที่ดีต่อการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ รวมถึงญาติโยมทุกท่านที่ให้ความอุปถัมภ์ในด้านปัจจัยสี่ตลอดมา และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขอกราบขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป และเจริญพรคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ประสิทธิภาพวิชาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดีการทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสาโยลหิต มิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องรวมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพจน์)

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอน	๒๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม	๓๓
๒.๔ หลักพุทธวิธีการสอน	๓๘
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๓
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๔
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๗๔
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๕
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๗ ขั้นตอนการวิจัย	๗๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๙
๔.๑ ผลการศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	๘๐
๔.๒ ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	๑๐๐
๔.๓ ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	๑๓๘
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๖๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๗๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๗๑
๕.๒ อภิปรายผล	๑๘๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๙๕
บรรณานุกรม	๑๙๖
ภาคผนวก	๒๑๐
คู่มือการใช้ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย	๒๑๑
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๒๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย	๒๒๒
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๓
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๔
ภาคผนวก ช หนังสือเชิญผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย	๒๓๔
ภาคผนวก ซ แบบสอบถามสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	๒๓๕
ภาคผนวก ฌ รูปภาพการดำเนินกิจกรรมงานวิจัย	๒๔๓
ประวัติผู้วิจัย	๒๔๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนใน สถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือ กับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระ สอน ๓ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อย กว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง^๑

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบท ที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดที่จะขยายพระสอนฯให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้อง กับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอนฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาล เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอน ๓ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป รูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็น ค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการ เพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียน ได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนฯให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย^๒

กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่นๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้ กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการ แก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ได้แก่ ๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่ สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ อยู่แล้ว ๒) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ ๓)

^๑ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม รายงานประจำปี ๒๕๕๐.

^๒ สำนักพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๐ มกราคม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการ ฯ มาแต่เริ่มแรก ๔) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน ๕) ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอน ฯ ทั่วประเทศ^๓

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านสภาพการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงที่มีผู้ระบุมากที่สุด ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบางรูปขาดเทคนิคในการถ่ายทอดให้ความรู้กับเด็ก บางรูปใช้การบรรยายอย่างเดียวทำให้เด็กไม่ค่อยสนใจในการจัดกิจกรรมของครูพระสอนศีลธรรม กิจกรรมของสถานศึกษากับการสอนศีลธรรมบางสัปดาห์ตรงกัน ทำให้ในสัปดาห์นั้นไม่ได้สอนศีลธรรมส่งผลให้เวลาในการอบรมศีลธรรมลดน้อยลง ขาดแคลนงบประมาณอุปกรณ์การสอน และสื่อประกอบการเรียนการสอน ค่าตอบแทนพระสอนศีลธรรมในปัจจุบันยังน้อยไป เมื่อเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน การให้ค่าปรึกษาแก้ไขทำได้อย่างต่อเนื่องจากเวลาจำกัด แต่ก็สามารถแนะนำนักเรียนได้โดยร่วมกับการสอนตามปกติ การจัดเวลาเรียนไม่เหมาะสม น้อยเกินไป ขาด ICT ช่วยสอนเด็ก ขาดแคลนบุคลากรครูพระสอนศีลธรรมและขาดแคลน งบประมาณ ครูพระช่วยแก้ปัญหาการขาดบุคลากร ช่วงที่ครูเกษียณอายุราชการ และการเดินทางไปสอนบางครั้งมีปัญหาในด้านยานพาหนะ การสนับสนุนในปัจจุบัน ในการไปสอนในโรงเรียน เป็นต้น^๔

จากสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะดังกล่าวพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องใช้ทักษะการสอนในการกระตุ้นการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมได้รับความสนใจจากผู้เรียน โดย วารินทร์ แก้วอุไร ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะการสอน มี ๙ ทักษะด้วยกัน คือ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction) ๒) ทักษะการอธิบาย (Presentation) ๓) ทักษะการใช้คำถาม (Question) ๔) ทักษะการเสริมกำลังใจ (Reinforcement) ๕) ทักษะการสรุปบทเรียน (Set Closure) ๖) ทักษะการเร้าความสนใจ (Stimulation) ๗) ทักษะการใช้กระดานชอล์ก ๘) ทักษะการกระตุ้นให้คิด (Active Thinking) ๙) ทักษะการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ซึ่งทั้ง ๙ ทักษะนี้พระสอนศีลธรรมจะต้องมีการพัฒนาและทักษะการสอนทั้ง ๙ ประการให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนฯ มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์คือนักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอน ฯ โดยตรง และคุ้มค่างบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการ ฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการ ฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรม

^๓ สำนักพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ และคณะ, การติดตามประเมินผลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประจำ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘, หน้า ๕.

ในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องพร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการ ได้แก่ ๑) จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ/อำนวยการโครงการพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน ๓) การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ๔) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๕) การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๖) การจัดทำคู่มือหนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๗) การวิจัย ๘) การนิเทศ การติดตามประเมินผล ๙) การจัดถวายค่าตอบแทน ๑๐) การรับสมัคร/การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

สืบเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาบริหารต่อจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (๒) คณะกรรมการอำนวยการ (๓) คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานโครงการ ฯ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการ ฯ เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในรอบ ๑ ปี คณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง

พร้อมกันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ๒๔ ชุดโดยสัมพันธ์กับภาคสงฆ์ประกอบด้วย ภาคกลาง ๒๓ จังหวัด ๖ ภาค มีคณะกรรมการอำนวยการดูแลชุดละ ๑ ภาค ในส่วนของวิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการรวม ๑๘ แห่งมีคณะกรรมการอำนวยการดูแลในแต่ละพื้นที่ ลงนามอนุมัติโดยอธิการบดีเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ทั้งนี้ คณะกรรมการแต่ละชุดจะมีหน้าที่รับนโยบายแผนการดำเนินการจากคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของส่วนกลางมาปฏิบัติพร้อมทั้งอำนวยการโครงการพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน ในพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบประจำหน่วยงานของตนเองเพื่อควบคุมดูแล ส่งเสริม การกิจของโครงการ ฯ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการโครงการ ฯ ในแต่ละพื้นที่ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งได้ประสานงานกับภาคสงฆ์และภาครัฐพร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๕

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพในการสอนพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นักเรียนเกิดความสนใจ มีแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่เรียนพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักพุทธธรรมที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พระสอนศีลธรรมมี

^๕ สำนักพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

ทักษะในการสอนพระพุทธศาสนาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และจุดให้ผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณผสมเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและเก็บข้อมูลจริงจากการปฏิบัติภาคสนาม โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) การศึกษาทุติยภูมิ (Secondary Sources)

๑) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

๒) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอน

๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

๔) หลักพุทธวิธีการสอน

๕) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ จังหวัด จำนวน ๖๙๔ รูป^๖

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ตารางนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๔๘ รูป^๗ ดังตารางประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ที่	จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	ราชบุรี	๒๒๐	๗๙
๒	สมุทรสงคราม	๑๕๕	๕๕
๓	เพชรบุรี	๑๙๔	๖๙
๔	ประจวบคีรีขันธ์	๑๒๕	๔๕
	รวม	๖๙๔	๒๔๘

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่นต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๘๒๕ โรงเรียน^๘

^๖ ศูนย์อำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๗ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan), ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, [ออนไลน์] , เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)site/bb24559r/khnad-khxng-klum-tawxyang-thi-hemaa-sm (วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒)

^๘ กลุ่มสารสนเทศ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคล แสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลายสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณค่าด้านคุณภาพ และการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์นั้น จะมีการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กไปจนตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์

ทักษะการสอน หมายถึง ทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๙ ประการ ได้แก่

๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน หมายถึง ทักษะการใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน ตั้งปัญหา ทายปัญหา สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอนสาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่สอนทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ

๒) ทักษะการใช้วาทกรรมทำทางในการสอน หมายถึง ทักษะการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา การใช้มือและแขน การแสดงออกทางสีหน้า สายตา การทรงตัว การวางท่าทางการใช้น้ำเสียง การแต่งกาย

๓) ทักษะการอธิบาย หมายถึง ทักษะในการแบ่งเวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร ภาษาที่ใช้เข้าถึงทำความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยากทำทางในการอธิบายน่าสนใจ ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔) ทักษะการสร้างความสนใจ หมายถึง ทักษะการใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน ใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง การเคลื่อนไหวของครู เคลื่อนไหวขณะสอน เปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕) ทักษะการใช้คำถาม หมายถึง ทักษะในการถามด้วยความมั่นใจ ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่ ใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย เหมาะสมกับระดับผู้เรียน ให้นักเรียนมีโอกาสตอบหลายคนในการสอน เลือกถาม เสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้งใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม ใช้คำถามรู้อย่างต่อเนื่อง

๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน หมายถึง ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง หาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ ใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ นำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ เลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม มีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์ ใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม คำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗) ทักษะการใช้กระดานดำ หมายถึง ทักษะในการทำความสะดวกกระดานดำเขียน กระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออกเป็นส่วนๆ เขียนจากซ้ายมือไปขวามือเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้ ยืนห่างกระดานดำพอประมาณ เขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว อธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้ ควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้ เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ ใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน ลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ หมายถึง ทักษะในการเสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม เสริมกำลังใจย้อนกลับ ไม่พูดเกินความจริง ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆ วิธี ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆ กัน และในโอกาสต่างๆ กัน ควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ ไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙) ทักษะการสรุปบทเรียน หมายถึง ทักษะในการสรุปโดยการอธิบายสั้นๆ ชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา โดยการใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ สรุปโดยการสนทนาซักถาม สรุปโดยการสร้างสถานการณ์ สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต สรุปโดยการปฏิบัติ

หลักพุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ๔ ประการ ได้แก่ แบบสากัจฉา หรือสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

๑.๖.๒ ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๖.๓ ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และนำเสนอขั้นตอนในกาดำเนินการศึกษา ในประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

๒.๔ หลักพุทธวิธีการสอน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของ “รูปแบบ (Model)” ไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง; (ศิลปะ) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด^๑

สุเทพ บุญเต็ม รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่ง คือแบบจำลอง หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ^๒

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ

^๑พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑๑.

^๒สุเทพ บุญเต็ม, การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

ต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๓

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์ รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ทางสถิติได้^๔

อุทัย บุญประเสริฐ รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่ง que แสดงถึงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^๕

Tosi and Carroll กล่าวไว้ว่า รูปแบบ (Model) เป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่ายไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ^๖

Bardo and Hartman กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือ บรรยายคุณสมบัติต่างๆ รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้่ายต่อการทำความเข้าใจ^๗

Good ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ ๔ ความหมาย คือ ๑) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ ๒) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น ๓) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด ๔) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม^๘

ตารางที่ ๒.๑ สรุปความหมายของรูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
๑.รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลัก	/		/						
๒.แบบจำลอง/สิ่งที่แสดง	/	/	/			/		/	/
๓.ชุดของข้อความ							/		/

^๓บุญ ชม ศรีสะอาด , การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ , [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watpon.com/boonchom/๐๘.doc online [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

^๔ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐) หน้า ๒๑ - ๒๒.

^๕อุทัย บุญประเสริฐ, หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน., (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔) หน้า ๓๑.

^๖Tosi, and Carroll, **Management (๒nd ed.)**, (New York: John Wiley & Sons, ๑๙๘๒), p. ๗๔.

^๗Bardo, and Hartman, **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction**, (New York : F.E. Peacock, ๑๙๘๒), p. ๒๔๕.

^๘Good, **Dictionary of Education (๕th ed.)**, (New York: McGraw - Hill, ๒๐๐๕), p. ๑๗๗.

๔.สิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา						/	/		/
๕.ตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ								/	/
นิยามคุณลักษณะและ/หรือ บรรยายคุณสมบัติ		/		/			/		/
๖.สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ		/	/		/			/	/
๗.วิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์		/	/		/	/	/	/	/
๘.ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำและความน่าเชื่อถือ	/			/					/
๙.ง่ายต่อการทำความเข้าใจ		/			/		/		/

๑. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ๒. สุเทพ บุญเติม ๓. บุญชม ศรีสะอาด ๔. ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ ๕. อุทัย บุญประเสริฐ ๖. Tosi and Carroll ๗. Bardo and Hartman ๘. Good ๙. ผู้วิจัย

จากการให้ความหมายของนักวิชาการตามที่กล่าวมาแล้วสรุปความได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ภาพจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์จากผู้ที่ได้ปฏิบัติจนกระทั่งประสบความสำเร็จ สามารถนำมาพัฒนา แสดง อธิบายเป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ ดำเนินการซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และให้ผลตรงกับความต้องการของผู้ที่นำไปใช้ต่อไป

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

Steiner ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆที่สัมพันธ์กัน^๙

Keeves ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๔ ประเภท ตามลักษณะของการนำเสนอ อธิบาย หรือแสดงรูปแบบนั้น คือ

๑) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออก

^๙Steiner, "Organizational Dilemmas as Barriers to Learning," The Learning Organization. ๕, ๔ (๑๙๙๘): p. ๑๔๘.

จากถึง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบได้กับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบ จึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากกระบบ เป็นต้น

๒) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบาย ปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

๓) Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและ ศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่ เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพ ทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น^{๑๐}

Joyce and Weil นักวิชาการทางการศึกษา ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอนตาม แนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ไว้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทาง วิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

๒) กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัว บุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการ สอนแบบไม่สั่งการ และรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

๓) กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคม และรูปแบบการสอน แบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

๔) กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบ การฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข^{๑๑}

Smith and Others ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical model) ได้แก่

- รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบิน จำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

^{๑๐} Keeves, **Educational research methodology, and measurement** : An international handbook. Oxford, (England: Pergamon Press, ๑๙๘๘), pp. ๕๖๑ - ๕๖๕.

^{๑๑} Joyce and Weil, Marsha, **"Model of Teaching"**, (Englewood Cliffs : Prentice - Hall International Editions, ๑๙๘๖), p.๖.

- รูปแบบเสมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องบินเป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) ได้แก่

- รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายพฤติกรรมตามคำอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

- รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่นสมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๑๒}

ตารางที่ ๒.๒ สรุปประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕
๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ	/				
๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี	/				/
๓. รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมย		/			
๔. รูปแบบเชิงภาษา		/			/
๕. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ในการแสดง		/		/	
๖. รูปแบบเชิงเหตุและผล		/			
๗. รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล			/		
๘. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล			/		
๙. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน			/		
๑๐. รูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม			/		
๑๑. รูปแบบคล้ายจริง				/	
๑๒. รูปแบบเสมือนจริง				/	
๑๓. รูปแบบข้อความ				/	/

1. Steiner 2. Keeves 3. Joyce and Weil 4. Smith, R. H., and Others 5. ผู้วิจัย

จากตารางดังกล่าวมานี้สามารถสรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ (Model) ได้มีการแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของการศึกษาทางด้านวิชาการและการนำไปใช้ แบ่งตามลักษณะของงานหรือกิจกรรม นั้นๆ ดังนั้น การแบ่งประเภทรูปแบบ ไม่มีการแบ่งได้อย่างตายตัว การแบ่งประเภทจึงเป็นไปทั้งในแบบกว้างและในแบบแคบเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานหรือกิจกรรมตามสาขานั้นๆ โดยสรุปประเภทของรูปแบบ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบเชิงทฤษฎี

^{๑๒} Smith and Others, "Management : Making Organizations Perform", (New York : Macmillan, ๑๙๘๐), pp. ๖ - ๘.

๒) รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ / รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย / รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดง / รูปแบบนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล

๓) รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล / รูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น/รูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม

๔) รูปแบบเชิงกายภาพ (รูปแบบคล้ายจริง / รูปแบบเสมือนจริง) / รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (รูปแบบข้อความ / รูปแบบทางคณิตศาสตร์)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบข้อความ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์เป็นฐานในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ไทย

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

Bardo and Hardman กล่าวว่า การที่จะระบุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นๆ^{๑๓}

Brown and Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย

- ๑) สภาพแวดล้อม (Environment)
- ๒) เทคโนโลยี (Technology)
- ๓) โครงสร้าง (Structure)
- ๔) กระบวนการจัดการ (Management Process)
- ๕) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๑๔}

ทีศนา แคมมณี ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ ๔ องค์ประกอบดังนี้

- ๑) รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ / สังเกตได้
- ๒) มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น / ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
- ๓) รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา / ช่วยสืบเสาะความรู้

๔) รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง^{๑๕}

สมาน อัครภูมิ องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

^{๑๓} Bardo and Hardman, *Urban Sociology : A Systematic Introduction*. USA. : F.E.Peacock Publisher. ๑๙๘๒, p.๑๔.

^{๑๔} Brown and Moberg, *Organization Theory and Management : A Macro Approach*. New York: Wiley & Sons, ๑๙๘๐, p. ๙๘.

^{๑๕} ทีศนา แคมมณี, *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ ๖), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

๑) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆบนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

๓) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕) แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น^{๑๖}

ตารางที่ ๒.๓ สรุปลองค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบ	๑	๒	๓	๔	๕
๑) สภาพแวดล้อม		/		/	/
๒) เทคโนโลยี		/			
๓) โครงสร้าง		/			/
๔) กระบวนการจัดการ/วิธีการดำเนินงาน		/	/	/	/
๕) การตัดสินใจ		/			
๖) วัตถุประสงค์			/	/	/
๗) ระบบงาน			/	/	/
๘) หลักการ			/		
๙) คำอธิบาย			/		/
๑๐) เงื่อนไขการนำไปใช้			/		/

^{๑๖} สมาน อัสวภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า ๕๕.

๑๑) แนวทางการประเมิน			/		/
----------------------	--	--	---	--	---

๑.Bardo and Hardman ๒.Brown and Moberg ๓.ทิสนา แคมมณี ๔.สมาน อัครภูมิ ๕. ผู้วิจัย

จากการศึกษาตามตารางดังกล่าวมานั้น องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยกำลังศึกษา อาจขึ้นอยู่กับผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและการสืบค้นข้อมูล ภาคนามในการกำหนดรูปแบบ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มในแต่ละองค์ประกอบ ในเบื้องต้น ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๒) กระบวนการจัดการ(Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง(Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ

๓) แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด

๒.๑.๔ ลักษณะของรูปแบบที่ดี

อุทัย บุญประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของระบบควรมีลักษณะ ๙ ประการดังนี้ คือ

๑. มีปัจจัยป้อนเข้าจากภายนอก (Input From Outside) ระบบเปิดไม่มีความเพียงพอในตนเอง แต่จะต้องได้รับสิ่งกระตุ้นข้อมูลข่าวสารและพลังงานจากภายนอก

๒. กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต

๓. มีปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิตหรือการบริการหรืออื่นๆ สู่ภายนอก

๔. มีวงจร (Cycles) อย่างต่อเนื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต
 ๕. มีการต่อต้านแนวโน้มสู่ความเสื่อม(Resistance to Tendency to RunDown)
 ระบบทุกระบบมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง แต่ระบบเปิดจะพยายามหาวิธีการเพื่อต่อต้านจากความเสื่อม
 ๖. มีข้อมูลย้อนกลับ(Information Feedback) เพื่อปรับตัวมิให้เบี่ยงเบนจากเป้าหมาย

๗. มีแนวโน้มสู่ความสมดุล (Tendency Toward Equilibrium) เมื่อเกิดสภาวะไม่สมดุล

๘. มีแนวโน้มสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Differentiation) มีความเฉพาะทางมากขึ้นและมีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น และ

๙. มีหลายเส้นทาง(Numerous Paths) ที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ ไม่มีเพียงเส้นทางเดียวและระบบเปิดจะหาทางเลือก (Alternative Paths) ที่เหมาะสม^{๑๗}

Keeves กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด ๔ ประการ คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Relationship) มากกว่า ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม (Associative Relationship)

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องสร้างโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายเรื่องที่ศึกษา^{๑๘}

พูลสุข หิงคานนท์ คุณลักษณะของรูปแบบควรมีประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๑. แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร
 ๒. นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้ว
 ๓. อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน

๔. นำไปสู่เสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้

๕. สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ^{๑๙}

ตารางที่ ๒.๔ ลักษณะของรูปแบบที่ดี

ลักษณะของรูปแบบที่ดี	๑	๒	๓	๔
๑.แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร		/	/	/

^{๑๗} อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.**, (กรุงเทพมหานคร : ขั้วฟาง , ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๑๘} Keeves, **Educational Research Methodology, and Measurement: An international handbook.** Oxford, England: Pergamon Press , ๑๙๘๘, p. ๕๖๐.

^{๑๙} พูลสุข หิงคานนท์, **การพัฒนารูปแบบ**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

๒.ที่ระบุขบวนการที่ชัดเจน	/			/
๓.ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล	/	/	/	/
๔.เป็นเครื่องสร้างมโนทัศน์ใหม่		/	/	/
๕.สามารถสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่			/	/
๖.มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้	/			/
๗.เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น	/	/		/
๘.นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่	/			/
๙.ขยายองค์ความรู้ใหม่	/	/	/	/
๑๐.นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้	/		/	/

๑. อุทัย บุญประเสริฐ ๒. Kneeves ๓. พูลสุข หิงสานนท์ ๔. ผู้วิจัย

จากตารางดังกล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะประกอบ ขบวนการที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ เป็น แนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือ ขยายองค์ความรู้ใหม่ หรือนำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้

๒.๑.๕ การพัฒนารูปแบบ

รุ่งรัชดาพรเวหาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบอีกวิธีหนึ่งตามแนวทางการศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบ การบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ เหมาะสม การศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหาร คุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบ บริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบ เลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ ๒ นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย ๓ รอบ

ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป^{๒๐}

รัชชัย รัตตัญญู ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ซึ่งประกอบด้วย ๑) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ๒) การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของแบบจำลอง ๓) การร่างแบบจำลอง ๔) การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้แบบจำลอง^{๒๑}

มาลี สิบกระสอ ได้กล่าวถึงการสร้างรูปแบบไว้ว่า การสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้างแต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจนจากนั้นจึงค้นหาสมมติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้นและนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไปโดยสรุปแล้วการพัฒนาแบบมีการดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบซึ่งมีความจำเป็นต้องดำเนินการให้ครบทั้ง ๒ ขั้นตอน^{๒๒}

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบว่ามีขั้นตอนการพัฒนาแบบอยู่ ๒ ขั้นตอน คือ

๑. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐานโดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่นๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะช่วยสามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างดี ผู้วิจัยอาจจะคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นก่อนแล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวแล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรที่สำคัญประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจของขั้นนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปร หรือกิจกรรม) เพื่อให้ได้แบบที่เหมาะสม

๒. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว

^{๒๐} รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๒๑} รัชชัย รัตตัญญู, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๘๐.

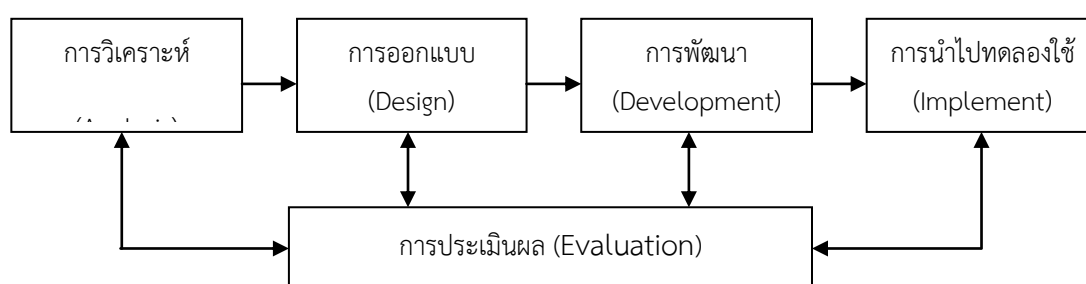
^{๒๒} มาลี สิบกระสอ, “การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๑๑๖.

แม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่^{๒๓}

Keeves กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร ตลอดจนนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ๆ ได้บ้าง^{๒๔}

Seels & Richey ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ประสบการณ์เรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอน ๕ ขั้นตอน คือ การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Utilization) การดำเนินการ (Management) และการประเมินผล (Evaluation)^{๒๕}

Strickland ได้เสนอขั้นตอนการออกแบบพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วยการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปทดลองใช้ (Implement) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE Model”^{๒๖} ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ ๒.๒ รูปแบบการออกแบบและพัฒนารูปแบบของStrickland^{๒๗}

การพัฒนารูปแบบนั้นมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ ๓ อย่าง ได้แก่ ๑) การศึกษาสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาของเรื่องที่จะทำการศึกษาให้ชัดเจนเพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างรูปแบบ ๒) การสร้างรูปแบบ คือ การเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน

^{๒๓}บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔-๑๐๖.

^{๒๔}Keeves, อ่างใน พิสิฐ เทพไกรวัล “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙.

^{๒๕}Seels & Richey, อ่างใน อัมพร เรืองศรี, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๕๖.

^{๒๖}Strickland, อ่างใน อัมพร เรืองศรี, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๕๖.

^{๒๗}Strickland, อ่างใน อัมพร เรืองศรี, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๕๖.

จากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น๓) การตรวจสอบรูปแบบ คือ การนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไปด้วยการทดลองใช้ หรือการตรวจสอบทางสถิติ

๒.๑.๖ การประเมินรูปแบบ

นักวิชาการได้กล่าวถึงการประเมินรูปแบบไว้มีดังต่อไปนี้

อัมพร เรืองศรี ได้กล่าวว่า การทดสอบหรือประเมินรูปแบบมีความสำคัญยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพ รูปแบบต้องมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เทียบตรง เชื่อถือได้ โดยปกติแล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะทำการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลขเหล่านั้น มิฉะนั้น อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีเสียอีก การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบ อาจกระทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

๑. การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง
๒. การประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
๓. การประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา
๔. การประเมินความน่าเชื่อถือและได้สารครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง^{๒๘}

อุทุมพร จามรมาน ได้กล่าวถึงการตรวจสอบรูปแบบว่าควรตรวจสอบคุณลักษณะ ๒ อย่าง คือ การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และหาเหตุผลระหว่างตัวแปร การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้ หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบสามารถนำไปสู่คำตอบ ๒ ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่ และการปรับปรุงหรือพัฒนาแบบเดิม^{๒๙}

Keeves ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการทดสอบแบบจำลองนั้น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองในการปฏิบัติจริง แบบจำลองทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จะทำการทดสอบโดยการพิสูจน์ตามสูตรหรือสมการหรือตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะดำเนินการทดสอบแบบจำลองด้วยวิธีทางสถิติ ผลของการทดสอบจะนำไปสู่

^{๒๘} อัมพร เรืองศรี, “การพัฒนาแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๕๗.

^{๒๙} อุทุมพร จามรมาน, *วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : ฟีนี, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

การยอมรับหรือปฏิเสธแบบจำลองนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป แต่การทดสอบแบบจำลองบางเรื่องนั้นไม่สามารถกระทำด้วยวิธีการดังกล่าวได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ^{๓๐}

Eisner ได้เสนอแนวความคิดการตรวจสอบรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวความคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

๑. การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบของเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Model) แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่างๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

๒. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้นิรนัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่ว่าจะประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริงๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

๓. เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

๔. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ^{๓๑}

การประเมินรูปแบบเป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองในการปฏิบัติจริง ซึ่งผลการตรวจสอบมี ๒ อย่าง คือ การสร้างรูปแบบใหม่ และการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

^{๓๐} Keeves, อังใน ธวัชชัย รัตตัญญู, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๘๐-๘๑.

^{๓๑} Eisner, อังใน สุเทพ บุญเดิม, “การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๓๐-๓๑.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอน

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสอน ในประเด็นหลัก ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำว่า "การพัฒนา" ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ โดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้ไวพอที่จะยกมากล่าวไว้เป็นสังเขปพอจะประมวลได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนา เป็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องมีการเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อสนองความต้องการและศักยภาพของมนุษย์ กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบและเป็นไปอย่างมีระบบ มีผู้ให้ความหมายไว้มาก เช่น ราชบัณฑิตยสถานกล่าวไว้คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น^{๓๒}

ยวธน์ วุฒิเมธี ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาเป็นการกระทำที่ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่ อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^{๓๓}

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาเป็นการที่คนในชุมชนและสังคมใน ส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้และความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^{๓๔}

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนามาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ^{๓๕}

สนธยา พลศรี ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในหนังสือเรื่อง “ทฤษฎีและหลักการ พัฒนาชุมชน” ว่า การพัฒนาเพิ่งถูกนำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่มนุษย์รู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง ภาพวาดและเอกสารที่ปรากฏอยู่และตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของศาสนาและแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีก โรมัน อาหรับ จีน อินเดีย คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับความนิยมนำไป

^{๓๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^{๓๓} ยวธน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ ไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^{๓๔} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย พุทธธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๙๗.

^{๓๕} พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖ – ๑๘.

จนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วย ปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลก และมีความหมายแตกต่างกันออกไป แต่อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ไม่ใช่เป็น การเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติการพัฒนาที่มีความหมายและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์นวัตกรรม และความทันสมัย เป็นต้น^{๑๓} โดยมีความหมายของการพัฒนา องค์การไว้ในหนังสือเรื่อง “การพัฒนาองค์การ” ว่า การพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่เรียกว่า O.D. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์การ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้ องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้ สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การและได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา องค์การไว้ อีกว่า ควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของ กลุ่มย่อยและกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมี ความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความ ล้มเหลวขององค์การโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนาองค์การจึงควรมุ่งความสนใจไปที่การ วางเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องหมาย รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ ในการกระตุ้นให้ องค์การสามารถสร้างวัตถุประสงค์ขึ้นและการพัฒนา หรือการพัฒนาองค์การ เป็นการทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีกว่าเดิม เพื่อให้้องค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดย การสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของ องค์การ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เคยให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาองค์การไว้หลาย แนวความคิดด้วยกัน^{๑๔} ตัวอย่าง เช่น

๑. การพัฒนาองค์การ คือ ความพยายามอย่างมีแผน ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมขององค์การ เป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์การ ทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ ควรมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การเป็นหลัก ไม่ใช่การ มุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงของบุคคล แต่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นผลพลอยได้ของการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์การ

๒. การพัฒนาองค์การ คือ กระบวนการปรับปรุงองค์การให้กลับสู่สภาวะใหม่ที่เหมือนเดิม หรือดีกว่าเดิมโดยมุ่งที่ความกล้าในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เน้นให้้องค์การมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ที่จะนำเอาความใหม่และแปลกทั้งทางด้านเทคนิค วิทยาการ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า มาสู่้องค์การ

^{๑๓} สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.images.patternfly.multiply.multiplycontent.com> [๑๓ มีนาคม ๒๕๕๙].

๓. การพัฒนาองค์การ คือ กระบวนการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้การวิจัยเชิงแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการการแก้ปัญหาอย่างมีระบบเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นขององค์การ
๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การ
๓. การป้อนข้อมูลย้อนกลับให้แก่องค์การ
๔. สำรวจปัญหาขององค์การจากข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด
๕. วางแผนปฏิบัติการ
๖. ลงมือปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อการสังเคราะห์ กำหนดความหมายของการพัฒนาจากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ๕ แหล่ง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบที่นักวิชาการได้เสนอไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์องค์ประกอบมีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดองค์ประกอบที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมองค์ประกอบอื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ วิเคราะห์ความหมายการพัฒนา

ความหมาย	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
๑) ความเปลี่ยนแปลง	✓	✓			✓	๓	✓
๒) การกระทำให้ดีขึ้น	✓	✓		✓		๓	✓
๓) ร่วมกันดำเนินกิจกรรม	✓		✓		✓	๓	✓
๔) เจริญ	✓	✓		✓	✓	๔	✓
๕) กระบวนการปรับปรุงประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	๕	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = ราชบัณฑิตยสถาน

๒ = ยวทัศน์ วุฒิเมธี

๓ = สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

๔ = พระราชวรมณี (ประยูรย์ ปยุตโต)

๕ = สนธยา พลศรี

๖ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๒.๑ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายพัฒนา ดังนี้ คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการกระทำให้ดีขึ้น ร่วมกันดำเนินกิจกรรมในองค์กรหรือสังคมโดยผ่านกระบวนการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้องค์กรหรือสังคมเจริญมากขึ้น

๒.๒.๒ ความหมายทักษะ

การบริหารทุกประเภท ผู้บริหารนอกจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญแล้ว ในด้านการบริหารจะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรต้องมี คือ ทักษะ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของทักษะไว้หลายท่าน ดังนี้

เกศนา พันทาเดช ได้ให้ความหมายของทักษะว่า ทักษะ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความสามารถในการทำอะไร อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีความเชี่ยวชาญในการทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๓๗}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ กล่าวว่า ทักษะ (Skill) เป็นความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในการทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๓๘}

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถที่จะแสดงพฤติกรรม หรือปฏิบัติงานอย่างถูกต้องและคล่องแคล่ว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานและความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่ง^{๓๙}

นพรัตน์ ศรีจันทน์ ได้ให้ความหมายของทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับ เซอร์เมอร์ฮอร์น (Schermehorn.1999.13) ว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ออกมาในรูปของการกระทำ^{๔๐}

เซอร์เมอร์ฮอร์น (Schermehorn.1999.13 อ้างถึงใน นพรัตน์ ศรีจันทน์,๒๕๔๖.๑๔) ให้ความหมายของทักษะว่า^{๔๑} ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการแปลความรู้ออกมาในรูปของการกระทำซึ่งเป็นความปรารถนาจากการปฏิบัติงาน

เคียทเทอร์และกินิคกี (Krether and Kinicki.2001.155 อ้างถึงใน พัทธรา อุดมผล,๒๕๔๘:๑๔) ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถเฉพาะตัวในการทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๔๒}

^{๓๗} เกศนา พันทาเดช.(๒๕๔๓,หน้า๒๘).อ้างใน สุภาพร รัตนน้อย.ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒;การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.กรุงเทพ,๒๕๕๒ หน้า ๒๗-๒๘.

^{๓๘} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์.(๒๕๓๙ ,หน้า ๑๙)อ้างใน ธาตุกร จันทะเสริฐ .การศึกษาสมรรถนะที่ต้องการจำเป็นด้านการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารในองค์กรภาครัฐ.วารสารพฤติกรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปีที่ ๒๑,ฉบับที่ ๑,๒๕๕๘,หน้า ๔-๕.

^{๓๙} มัลลิกา ต้นสอน.การจัดการยุคใหม่.กรุงเทพฯ :เอ็กเปอร์เน็ท,๒๕๔๕,หน้า ๑๙.

^{๔๐} นพรัตน์ ศรีจันทน์.ทักษะการบริหารงานผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑.วิทยานิพนธ์ ค.ม.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยเลย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.๒๕๔๗,หน้า๒๘.

^{๔๑} Schermehorn.John R.,Management.NewYork:John Willey &Sons.๑๙๙๙. p๑๓.

^{๔๒} Krether,Robert and Kinicki,Angelo.Organization Behavior. ๕thed.NewYork: McGraw Hill.๒๐๐๑,p๑๕๕.

ถวิล หนูสง ได้ให้ความหมายของทักษะว่า ทักษะ หมายถึง การที่บุคคลกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้อย่างชำนาญคล่องแคล่วองไวถูกต้องเหมาะสมโดยแสดงออกทางร่างกายสติปัญญาและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป^{๔๓}

ภูษงค์ ชำนาญกิจ ได้ให้ความหมายของทักษะว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างชำนาญคล่องแคล่วถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๔}

Katz ได้ให้ความหมายของทักษะว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการแปลงวิทยาการไปสู่การปฏิบัติงาน^{๔๕}

จากผลการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อการสังเคราะห์ กำหนดองค์ประกอบของความหมายทักษะ จากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ๙ แหล่ง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบที่นักวิชาการได้เสนอไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดองค์ประกอบที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมองค์ประกอบอื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน และนำมาจัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายได้ดังตาราง ๒.๑.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑.๑.วิเคราะห์ความหมายทักษะ

ความหมาย	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	รวม	๑๐
๑) ความรู้	✓			✓	✓					๓	✓
๒) ความเชี่ยวชาญ	✓	✓	✓							๓	✓
๓) ความสามารถเฉพาะตัว						✓				๑	✓
๔) ความชำนาญ		✓					✓	✓		๓	✓
๕) การทำงานอย่างคล่องแคล่ว			✓				✓	✓		๓	✓
๖) การแสดงออกทางร่างกายสติปัญญา							✓			๑	✓
๗) เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป							✓			๑	✓
๘) ความถูกต้องเหมาะสม								✓		๑	✓
๙) การแปลงวิทยาการไปสู่การปฏิบัติงาน									✓	๑	✓

^{๔๓} ถวิล หนูสง.(๒๕๓๐,หน้า ๖.) อ้างใน อ้างถึงใน กมลทิพย์ โลหะนวกุล.ผลกระทบจากความไม่สอดคล้องทางด้านทักษะต่อการปฏิบัติงานของพนักงานและความต้องการลาออก:กรณีศึกษา พนักงานระดับปฏิบัติการในสถาบันการเงิน,บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘,หน้า ๘.

^{๔๔} ภูษงค์ ชำนาญกิจ. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่บริหารการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานของศึกษานิเทศก์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗. หน้า ๒๑.

^{๔๕} Katz,Robert L. (๑๙๕๕,p๙๔).อ้างใน จิรฐา จรวงศ์.ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรครูในโรงเรียนดอนเจดีย์พิทยาคม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๒ ;รายงานการประชุมวิชาการ และการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ:สำนักวิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี,๒๕๖๐,หน้า๔๙-๕๐.

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = เกศนา พันทาเดช	๒ = เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์
๓ = มัลลิกา ต้นสอน.	๔ = นพรัตน์ ศรีจำนง
๕ = Schermerhorm	๖ = Krether and Kinicki
๗ = ถวิล หนูสง	๘ = ฤชงค์ ชำนาญกิจ
๙ = Katz	๑๐ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๒.๑.๑ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายทักษะ ดังนี้ คือ ความรู้ความเชี่ยวชาญ การแปลงวิทยาการไปสู่การปฏิบัติงาน ความชำนาญ การทำงานอย่างคล่องแคล่ว การแสดงออกทางร่างกายสติปัญญา เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปความถูกต้องเหมาะสมความสามารถเฉพาะตัว

๒.๒.๓ ความหมายของทักษะการสอน

วาริรัตน์ แก้วอุไร ได้ให้ความหมาย ทักษะการสอน หมายถึง ความชำนาญในพฤติกรรมการสอนแต่ละอย่างของผู้สอนที่ใช้ในการปฏิบัติงาน การฝึกทักษะการสอนก็เพื่อให้ผู้ฝึกเกิดความคล่องแคล่วมั่นใจในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองก่อนที่จะได้มีการสอนในชั้นเรียนทักษะสำคัญ ๆ ที่ผู้สอนทุกคนควรจะต้องฝึกปฏิบัติและคำนึงถึงในการสอน^{๔๖}

<https://honeylamon.wordpress.com/> ได้ให้ความหมายของทักษะการสอน คือ ความสามารถในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถถ่ายทอดความรู้ หรือประสบการณ์ต่างๆ ให้กับผู้เรียนได้^{๔๗}

<https://beebeecom.wordpress.com> ได้ให้ความหมายของทักษะการสอน หมายถึง หมายถึง ความสามารถในการสอนบางสิ่งบางอย่างได้ดี มีประสิทธิภาพ หรือ อย่างเชี่ยวชาญ ความเชี่ยวชาญ ความสามารถในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ ต่างๆ ให้กับผู้เรียนได้^{๔๘}

๒.๒.๔ ความสำคัญของทักษะการสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒.ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาคูจะฝึกควบคู่กับความรูและเจต

คติ

๓.ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔.ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน

๕.ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖.ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้กระฉับกระเฉง

ถูกต้อง

๗.ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

^{๔๖} รศ.ดร. วาริรัตน์ แก้วอุไร, <https://www.gotoknow.org> [ออนไลน์วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑]

^{๔๗} <https://honeylamon.wordpress.com> [ออนไลน์วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑]

^{๔๘} <https://beebeecom.wordpress.com> [ออนไลน์วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑]

๒.๒.๕ ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสมสอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑.มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู

- อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ
- สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม
- เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์
- หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อ

เหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงใจ มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๒.๒.๖ วิธีการสอน

๑.ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก

๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน

๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว

๙.เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^{๔๔}

๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีมีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

๒.๒.๔ องค์ประกอบของทักษะการสอน

วารินทร์ แก้วอุไร ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะการสอน มี ๙ ทักษะด้วยกัน คือ

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)
๒. ทักษะการอธิบาย (Presentation)
๓. ทักษะการใช้คำถาม (Question)
๔. ทักษะการเสริมกำลังใจ (Reinforcement)
๕. ทักษะการสรุปบทเรียน (Set Closure)
๖. ทักษะการเร้าความสนใจ (Stimulation)
๗. ทักษะการใช้กระดานชอล์ก
๘. ทักษะการกระตุ้นให้คิด (Active Thinking)
๙. ทักษะการใช้สื่อการสอน (Media Presentation)

<https://honeylamon.wordpress.com/> ได้แบ่งประเภทของทักษะการสอน ๙

ทักษะสำคัญ ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน
๒. ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน
๓. ทักษะการอธิบาย
๔. ทักษะการเร้าความสนใจ
๕. ทักษะการใช้คำถาม
๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน
๗. ทักษะการใช้กระดานคำ
๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ
๙. ทักษะการสรุปบทเรียน

จากผลการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยเพื่อการสังเคราะห์กำหนดองค์ประกอบของทักษะการสอนจากทัศนะและจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ๒ แหล่ง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบที่นักวิชาการได้เสนอไว้นั้น แม้จะระบุชื่อที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงจัดองค์ประกอบของทักษะการสอนที่มีองค์ประกอบเหมือนกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกันให้รวมเป็นกลุ่มที่เป็นกลาง (neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบเดียวกันและครอบคลุมองค์ประกอบอื่นที่ใช้ชื่อแตกต่างกัน

^{๔๔} ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

และนำมาจัดเป็นองค์ประกอบเดียวกัน สามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการสอนได้ดังตาราง ๒.๑.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑.๔ วิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการสอน

องค์ประกอบของทักษะการสอน	๑	๒	รวม	๓
๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	✓	✓	๓	✓
๒. ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน	✓	✓	๓	✓
๓. ทักษะการอธิบาย	✓	✓	๓	✓
๔. ทักษะการเร้าความสนใจ	✓	✓	๓	✓
๕. ทักษะการใช้คำถาม	✓	✓	๓	✓
๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน	✓	✓	๓	✓
๗. ทักษะการใช้กระดานคำ	✓	✓	๓	✓
๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ	✓	✓	๓	✓
๙. ทักษะการสรุปบทเรียน	✓	✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = วาริรัตน์ แก้วอุไร

๒ = <https://honeylamon.wordpress.com/>

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๒.๑.๔ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการเร้าความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยทักษะการสอนทั้ง ๙ ทักษะมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
๓. เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สานิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่สอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน

๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียนรู้

๒. ทักษะการใช้วาจาภิรียาทำทาทงในการสอน

การใช้วาจาภิรียาทำทาทงในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างย้งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจาภิรียาทำทาทงประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางทำทาทง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาทง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ทำทาทงในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการเร้าความสนใจ

การเร้าความสนใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างย้งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด

ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การเร้าความสนใจได้กอยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น

๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ

๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่

๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน

๔. การให้นักเรียนมีโอกาสตอบหลายคนในการสอน

๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู

๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ

๗. ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง

๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม

๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว

๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง

๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่

๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษคำ

๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ

๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม

๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็น
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕

นิสัย

องศา

๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว
๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืบบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องมือให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างกัน และในโอกาสต่าง ๆ กัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ

๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปบทเรียน

การสรุปบทเรียนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

๒.๔.๑ ความเป็นมาของพระสอนศีลธรรม

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันได้โอนมาให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งดูแลรับผิดชอบคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โครงการพระสอนศีลธรรมได้กำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายครูพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการสั่งสอนให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอื่นๆ

๒. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. เพื่อปลูกฝังอบรมนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๘๑ “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม”

จากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการและมีการประชุมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการครูพระฯ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๔๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียน

วิถีพุทธซึ่งมีอยู่จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีข้อบ่งชี้คุณภาพพระบวรว่า นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญญมิ ปัญญาทางพระพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ

ดังนั้น ในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผล ความจำเป็นบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน จึงมีแนวคิดว่าจะขยายครูพระฯ ให้เข้าไปสอนในโรงเรียนเพื่อให้ สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ และครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ ครูพระฯ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง จึงได้เสนอของบประมาณงบกลาง จากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของครูพระฯ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป งบ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผล โครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียน ได้แก่ เด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษา จะเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

ความคาดหวังว่า หากมีครูพระฯ เข้าไปสอนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆ จะทำให้นักเรียน นักศึกษา ได้รับการถ่ายทอดวิชาทางศาสนากับพระภิกษุสงฆ์โดยตรง และจะได้รับการ อบรมบ่มนิสัยในเรื่องของกิริยามารยาท ความเคารพอ่อนน้อม และคุณงามความดีอย่างอื่นๆ อีกจาก พระสงฆ์ ซึ่งท่านเป็นที่เคารพศรัทธาของคนทั่วไปอยู่แล้วและก็จะลดปัญหาต่างๆ ลงได้ เช่น ปัญหาก่อ การทะเลาะวิวาท ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหานักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย และปัญหาอาชญากรรมเป็นต้น เหล่านี้ก็จะลดลง^{๕๐}

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการฯ คือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการ โดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่ม เป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการณ์ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้ง มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการฯ

๒.๔.๑.๑ กระบวนการดำเนินงานของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑) การคัดเลือกโรงเรียนและการกำหนดให้พระสอนในโรงเรียน

นับจากเริ่มต้นของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เริ่มในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ได้ กำหนดแนวทางในการคัดเลือกโรงเรียนสำหรับพระสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. เจ้าคณะจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามความเหมาะสมในแต่ละบริบท โดย พิจารณาจากโรงเรียนในตำบล อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ ดังนี้

๑.) เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นๆ

^{๕๐} สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, สรุปผลการดำเนินงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

๒.) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในตำบล อำเภอ จังหวัดที่มีความเสี่ยงที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน นักศึกษาสูง และหรือโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องร่วมแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา

๓.) เป็นโรงเรียนที่มีห้องจริยศึกษาที่พระสามารถใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถจัดกิจกรรมที่นำหลักธรรมสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

๔.) เป็นโรงเรียนที่พระสามารถเดินทางไปสอนได้สะดวก

๒. เขตการศึกษาประกาศผลการคัดเลือกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพระสอนศีลธรรม

๓. เขตพื้นที่การศึกษาแจ้งโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือก และชี้แจงวัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดพระเข้าสอนในแต่ละช่วงชั้น

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แจ้งพระให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนและประสานกับโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของพระเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๕. การจัดให้พระสอนในโรงเรียนสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจารณาตามความเหมาะสมโดยพระ ๑ รูป อาจเข้าสอนในสถานศึกษาใกล้เคียงได้มากกว่า ๑ โรงเรียน ขึ้นอยู่กับบริบทและความเป็นไปได้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อนึ่งเมื่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม ได้ปรับโอนให้วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ จึงได้มีการปรับเพิ่มการรับสมัครและคัดเลือกสถานศึกษาในโครงการดังนี้

๑. สรรวจสถานศึกษาที่ยังคงมีพระสอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่เพื่อจัดทำฐานข้อมูล

๒. ในกรณีที่ขาดพระสอนศีลธรรม อันเนื่องมาจากการลาออก หรือการย้าย ให้มีการรับสมัครใหม่ โดยคำนึงถึงเกณฑ์ดังนี้

๑.) เป็นพื้นที่ซึ่งขาดแคลนและต้องการพระสอนศีลธรรมทั้งสามารถคัดสรรพระสงฆ์ในพื้นที่ซึ่งมีคุณสมบัติตามกำหนดได้

๒.) การกำหนดสัดส่วนของพระสอนศีลธรรมต่อขนาดโรงเรียนดังนี้ โรงเรียนขนาด ๐-๑๒๐ คน ควรมีพระสอนศีลธรรม ๑ รูป โรงเรียนขนาด ๑๒๑-๔๙๙ คน ควรมีพระสอนศีลธรรม ๒ รูป โรงเรียนขนาด ๕๐๐-๒,๕๐๐ คน ควรมีพระสอนศีลธรรม ๓ รูป

๒. แนวคิดการเกิดขึ้นของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

เมื่อมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ มอบหมายให้พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวงและพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (สมณศักดิ์ขณะนั้น) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ได้เสนอต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ในคราวประชุมเรื่องหลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา : หัวใจปฏิรูปการศึกษา ในเวทีแห่งนั้น ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการ

วชิราวุธวิทยาลัย ได้เสนอว่า “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กๆ ไม่มุ่งสอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่ควรสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน เพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน พร้อมให้มีโรงเรียนนาร่องแบบวิถีพุทธจังหวัดละ ๒ แห่งในปีการศึกษา ๒๕๔๖

คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ภายใต้โครงสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชาติ เพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมคนในชาติตามรอยพระยุคลบาทเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ทั่วประเทศ โดยให้กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานงบประมาณสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเป้าหมายคือให้มีพระ ๑ รูป ต่อสถานศึกษา ๒ แห่งในตำบลครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

จากแนวคิดของมติมหาเถรสมาคม และข้อเสนอแนะของ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย ขณะนั้น จึงเป็นเหตุกำเนิดพัฒนาจนกลายเป็นโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จนถึงปัจจุบันนี้^{๕๑}

๒.๔.๒ กระบวนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม

การเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ถ้าการเรียนการสอนไม่ได้รับการเอาใจใส่ ปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยตรงแล้ว การสอนย่อมเป็นผลเสียต่อการศึกษา ทั้งคุณภาพของผลผลิตก็จะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเรียนการสอน การเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีการสอนจะต้องมีการเรียนซึ่งเป็นปฏิริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างครูกับนักเรียนตามเป้าหมายของการสอนมิใช่อยู่ว่าผู้สอนให้จบตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ แต่ความสำคัญของการสอนอยู่ที่การเรียน อยู่ที่ผู้เรียนๆ ได้มากน้อยแค่ไหน เรียนรู้ได้อย่างไร และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางใดบ้าง ดังนั้นการสอนต้องใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาว่าด้วยพฤติกรรม ปรชญาว่าด้วยตรรกวิทยาและญาณวิทยา

ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นปกติแล้วจะสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของในหมวดวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยพระสอนศีลธรรมนั้นจะมีครูที่สอนสังคมคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการสอนพระพุทธศาสนา ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมนั้นจะมีครูผู้สอนสังคมเป็นผู้มีส่วนด้วยและการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. การเรียนการสอน

การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการเรียนการสอนจะเป็นรายวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

^{๕๑} พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์, “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗-๓๘.

โดยการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะจำเพาะอยู่ในห้องเรียนและจำกัดในชั่วโมงเรียน การเรียนการสอนจึงเป็นการเรียนการสอนโดยการบรรยาย อภิปราย ท่องจำ ทดลองปฏิบัติเอง มีการสาธิตให้นักเรียนดู มีการใช้สื่ออุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์โสตทัศนศึกษาบ้างรวมถึงมีการน่านักเรียนไปศึกษาหรือดูให้เห็นสภาพจริงตามสถานที่ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น วัด แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมจึงค่อนข้างมีชั่วโมงหรือเวลาจำกัดให้กับผู้เรียน

๒. ระยะเวลา

ในระยะเวลาของการสอนของพระสอนศีลธรรมของแต่ละรูปหรือแต่ละโรงเรียนนั้นจะมีเวลาสอนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนจะกำหนดชั่วโมงสอนให้กับพระสอนศีลธรรมในแต่ละรูปแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ในโรงเรียนของข้าพเจ้านั้นได้กำหนดการสอนให้กับพระสอนศีลธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงเวลา ได้แก่

๑.) **ปกติ** สอนตามชั่วโมงเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้สอนจะแบ่งชั่วโมงให้เป็นชั่วโมงวิชาพระพุทธศาสนาตามตารางที่โรงเรียนได้กำหนดหรือจัดให้ คือ เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น. ทุกวันอังคาร, พุธ, และพฤหัสบดี แต่ในวันศุกร์มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์เวลา ๑๔.๓๐ น. ถึง ๑๕.๓๐ น. และจะมีการอบรมธรรมศึกษาภายในชั่วโมงอีกด้วย รวมแล้ว สัปดาห์ละ ๗ ชั่วโมง โดยเฉลี่ยแต่ละรูป ซึ่งทางโรงเรียนของข้าพเจ้ามีพระสอนศีลธรรม ๓ รูป

๒.) **พิเศษ** สำหรับเวลาพิเศษนั้นขึ้นอยู่กับชั่วโมงสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูมีฐานะหรือเหตุจำเป็นก็มีการสอนแทนครูในรายวิชา รวมถึงมีการอบรมเด็กนักเรียนประจำสัปดาห์ในชั่วโมงแนะแนวทุกวันพุธ เวลา ๑๔.๓๐ น. ถึง ๑๕.๓๐ น.

๓. กำหนดการสอบ

การสอบวัดผลประเมินผลของรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนในแต่ละแห่งจะกำหนดให้มีการสอบ ซึ่งวิชาพระพุทธศาสนาก็มีการสอบหรือข้อสอบที่รวมอยู่กับหมวดวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เหมือนกัน กำหนดเวลาสอบ ๑ ชั่วโมงสำหรับโรงเรียนของข้าพเจ้าจะมีการสอบอยู่ ๒ ช่วง คือ สอบวัดผลกลางภาคเรียนและสอบวัดผลปลายภาคเรียน

๔. การวัดผลและประเมินผลของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑.) **การออกข้อสอบ** การออกข้อสอบของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นทางโรงเรียนหรือครูผู้สอนในรายวิชาจะเป็นผู้ออกข้อสอบ โดยปกติแล้วในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะมีการออกข้อสอบรวมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบ จะถามความเข้าใจ ความจำและความคิดเห็น ข้อสอบจะมีทั้งปรนัยและอัตนัยคือเป็นข้อสอบที่มีทั้งกากบาทและเขียนอธิบายและมีรูปแบบอื่นๆเช่น เติมคำในช่องว่าง โยงเส้น ระบายสี เป็นต้น

๒.) **การตรวจ** การตรวจข้อสอบจะมีทั้งครูประจำในรายวิชาที่สอนที่ออกข้อสอบและพระสอนศีลธรรมก็มีส่วนช่วยในการตรวจข้อสอบของนักเรียน โดยจะมีการตรวจและกำหนดส่งคะแนนตามวันและเวลาที่ทางโรงเรียนได้กำหนดให้พระสอนศีลธรรมตรวจและกรอกคะแนน

๓.) **การให้คะแนน** การให้คะแนนของพระสอนศีลธรรมนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการให้คะแนนของแต่ละรูปที่สอน การให้คะแนนนั้นจะมีการให้คะแนนทั้งงานมอบหมายและคะแนนสอบกลางภาคและปลายภาครวมคะแนนแล้ว ๑๐๐ คะแนน อาจจะแยกการให้คะแนนออกจากกันระหว่างรายวิชา

พระพุทธศาสนาและรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างครูประจำวิชาและพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่สอนรายวิชาพระพุทธศาสนา

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนแต่ละโรงเรียนนั้น พอจะสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับการสอนที่ได้รับมอบหมายโดยแต่ละโรงเรียนก็มอบหมายให้พระสอนศีลธรรมสอนในรายวิชาที่แตกต่างกันไป แต่โดยส่วนมากแล้วพระสอนศีลธรรมจะสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นหลักหรือโดยตรง แต่ก็มีบางโรงเรียนที่ให้พระสอนศีลธรรมได้สอนตามในรายวิชาที่พระได้จบหรือได้เคยศึกษามา เช่น ภาษาไทย อังกฤษ เป็นต้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมก็ไม่เหมือนกันบางรูปจะจัดการเรียนการสอนเองโดยที่มีครูที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำและดูแล แต่บางรูปก็เป็นการช่วยสอนในรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย การจัดการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับในแต่ละโรงเรียนที่ได้มอบหมายให้พระสอนศีลธรรมได้สอนนั่นเอง

๒.๔ หลักพุทธวิธีการสอน

ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเฝ้า ด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่ เช่น เมื่อทรงสนทนากับความทุกข์ ก็ทรงเริ่มสนทนาด้วยเรื่องวิธีฝึกขัง พบชวานาก็สนทนาเรื่องการทำนา พบพราหมณ์ก็สนทนาเรื่องไตรเพท หรือเรื่องธรรมของพราหมณ์^{๕๒} เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนพุทธธรรมของพระองค์ เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้ จากตัวของบุคคลที่กำลังรับฟังการสอน ถ้าหากว่าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย พระองค์ก็จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้วิธี^{๕๓} ซึ่งวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ คือ (๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา (๒) แบบบรรยาย (๓) แบบตอบปัญหา และ (๔) แบบวางกฎข้อบังคับ^{๕๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่าวิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้า มักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธมมสากัจฉา เอตมมงฺคฺลมุตฺตมํ การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” ดังนี้

^{๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๑.

^{๕๓} ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี, แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม ; ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๙.

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๗.

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่าทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมนั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้มีนิสัยถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอายในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม ในสังคิตสูตร^{๕๕} ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง คือ:-

๑) เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว พระอรธรรกถาจารย์ยกตัวอย่าง เช่น ถามว่า “จักขุเป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่าง เช่น เขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงควรตอบรับว่า “เหมือน”

๓) วิวัชชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบเช่นเมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม?” ฟังจำแนกความออก แยกแยะตอบว่า “ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้นถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสว่าซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสว่า ๖ หรือปัญหาว่า “พระพุทธเจ้าทรงติเตียนตะบะทั้งหมดจริงหรือ”^{๕๖} ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดดีเตียน ชนิดใดไม่ดีเตียน ดังนี้ เป็นต้น

๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำ ผู้ถามกลับเข้าสู่แนวหรือเรื่องที่ประสงค์ต่อไปท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใด สรรพก็อันนั้นหรือ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทแก่งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจหรือพบข้อยุติ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วย ในเรื่องนี้ พระสารีบุตร อัครสาวก เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหาไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาแก่ผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง ๕ อย่าง คือ:-

๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความโง่เขลา เพราะความไม่เข้าใจ

๒) บางคน มีความปรารถนาถาม เกิดความอยากได้ จึงถามปัญหา

๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา

๔) บางคน ย่อมถามปัญหาว่ด้วยประสงค์จะรู้

^{๕๕} ที.ปา. ๑๑/๒๕๕

^{๕๖} อง.ทสก. ๒๔/๙๔

๕) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้วเขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขเขาโดยถูกต้อง”^{๕๗}

ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างใด ก็จะสามารถกล่าวแก้ได้เหมาะสมแก่การ และตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำ ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์ และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ในการสอนแบบนี้ พึงสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุจจตุตถาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์” ท่านอธิบายความหมายว่า ทรงบัญญัติ โดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่าถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร จนสงฆ์รับคำ ของพระองค์ว่า ดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๕๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้สรุปวิธีการสอนแบบต่างๆของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือใช้วิธีการสนทนา เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่มีความเลื่อมใสศรัทธา เริ่มต้นด้วยการสนทนา นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใสในที่สุด

๒. แบบบรรยาย ใช้ในที่ประชุมใหญ่ ผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม ผู้ฟังเป็นประเภทเดียวกันและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายแบบกว้างๆได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีในการสอนแบบนี้ ทำให้ผู้ฟังแต่ละคนรู้สึกว่าคุณสอนพูดกับตัวเองโดยเฉพาะ

๓. แบบตอบปัญหา บางทีเป็นการถามเพื่อหาคำตอบเทียบเคียงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เรียน บางทีถามลองภูมิ บางทีเตรียมมาถามเพื่อชมปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบคำถาม พระพุทธองค์ให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง คือ

๑) เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามให้ชัดเจนก่อนแล้วจึงตอบ

๓) วิภังชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องขยายความเพิ่มเติม

๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย เช่น ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยืดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งและชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างใด ก็จะสามารถกล่าวแก้ได้เหมาะสมแก่การ และตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดีขึ้น

^{๕๗} อัง.ปญจก. ๒๒/๑๖๕

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๗-๕๑.

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ หรือวินัย ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับและตกลงกันในหมู่คณะ^{๕๙}

ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี ได้สรุปวิธีการสอนของพระพุทธองค์ โดยแบ่งออกเป็น ๔ วิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉา การสอนโดยใช้วิธีการถามคู่สนทนา เพื่อนำให้เกิดความเข้าใจ หลักธรรมอันจะนำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา วิธีการสอนแบบนี้ จะเห็นได้จากที่พระองค์ใช้โปรดบุคคลในกลุ่มที่มีจำนวนจำกัด ที่สามารถพูดตอบโต้กันได้ ในการสอนแบบสากัจฉา มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป และเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด โดยพระพุทธองค์แสดงธรรมจบ ผู้ฟังจะได้รับคุณวิเศษจากการฟังด้วยวิธีนี้อยู่เสมอ

๒. แบบบรรยาย การสอนที่พระพุทธเจ้าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนและพระสาวกเป็นจำนวนมาก คอยรับฟัง จัดเป็นวิธีสอนที่พระพุทธเจ้าใช้มากที่สุด ในการแสดงธรรม เพราะมีทั้งการแสดงธรรม ซึ่งมีใจความยาว และมีใจความแบบสั้น ๆ ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสมเช่น ในพรหมชาลสูตร^{๖๐} พระองค์ก็ทรงได้บรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ศีลระดับต้นที่เรียกว่าจุลศีล ศีลระดับกลางที่เรียกว่ามัชฌิมศีล ศีลระดับสูงที่เรียกว่ามहाศีล และในตอนท้ายก็ทรงแสดงเรื่องทฎฐิ ทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่าง ๆ ที่ร่วมสมัยพุทธกาลมีทั้งหมด ๖๒ ทฤษฎี โดยพระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงด้วยวิธีการบรรยาย และชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีความเห็น หรือมีหลักคำสอนที่ต่างจากทฤษฎีทั้ง ๖๒ นี้ อย่างไร เป็นต้น^{๖๑}

๓. แบบตอบปัญหา จะทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม สำหรับในการตอบปัญหาของพระองค์นั้น จะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับแห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเวทตาสังยุต มีเวทตาไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ ว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กาลัง ชื่อว่าให้วรรณะ ชื่อว่าให้ความสุข ชื่อว่าให้จักขุ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าวชื่อว่าให้กาลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ปราศธรรมชื่อว่าให้อมตะ”^{๖๒}

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อบังคับให้พระสาวกหรือสงฆ์ ปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน วิธีการนี้เป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตาม เป็นการสอนโดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ^{๖๓}

ธีรวิทย์ ญาณโณณัฐกานต์ ได้กล่าวว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามี ๓ แบบ ดังนี้

^{๕๙} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๔), หน้า ๔๕.

^{๖๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๙/๑๔- ๑๕

^{๖๑} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๘/๑๑

^{๖๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘

^{๖๓} ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี, *แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรม ; ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา ตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา*, หน้า ๒๙-๓๑.

๑. แบบบรรยาย (Lecture) การสอนแบบนี้ ทรงใช้เสมอ ส่วนมากจะเป็นบรรยากาศที่มีผู้ฟังจำนวนมาก เช่น ที่วัดพระเชตุพนมหาวิหาร พระองค์จะเสด็จลงแสดงธรรมเทศนาในช่วงบ่ายของทุกวัน เมื่อครั้งแสดงธรรมครั้งแรกคือโปรดปัญจวัคคีย์ทรงใช้วิธีบรรยายตั้งแต่ต้นจนจบ

๒. แบบสนทนา (Dialogue) แบบนี้ทรงใช้บ่อยมาก อาจเพราะผู้ฟังมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนสนุก ผู้ฟังมีความรู้สึกว่าได้สนทนากับผู้สอน ไม่ใช่ “ ถูกสอน ” ในการสนทนาพระพุทธเจ้าทรงทำหน้าที่ซักถาม โยนประเด็นปัญหาให้ขบคิดแล้วทรงสรุปให้เข้าใจ

๓. แบบตอบปัญหา (Questions&Answers) แบ่งย่อยออกเป็น ๔ อย่าง ดังนี้

(๑) ตอบแบบตรงไปตรงมา (เอกังสพยากรณียปัญหา) ไม่อ้อมค้อม ไม่มีเงื่อนไข เช่น ถ้าถามว่า ทางพ้นทุกข์คืออะไร ตอบทันทีเลยว่าทางพ้นทุกข์คืออริยสัจสี่

(๒) ย้อนถามก่อนแล้วค่อยตอบ(ปฏิปุจฉาพยากรณียปัญหา) ปัญหา บางอย่างจะตอบทันทีไม่ได้ ต้องย้อนถามเพื่อความแน่ใจก่อนแล้วค่อยตอบ เช่นถามว่า คนเราทากรรมแล้ว ตายไปเกิดชาติหน้าจะตกนรกหรือขึ้นสวรรค์ ต้องย้อนถามว่า ที่ทากรรมนั้น ทากรรมดีหรือกรรมชั่ว ถ้าทากรรมดีย่อมขึ้นสวรรค์ ถ้าทากรรมชั่วย่อมตกนรก ดังนี้ เป็นต้น

(๓) แยกประเด็นตอบ (วิวัชชพยากรณียปัญหา) บางครั้งก็แยกตอบเป็นเรื่องๆ เป็นประเด็นๆ ไป ยกตัวอย่าง มีผู้ถามพระพุทธองค์ว่า พระองค์ดำหนิตบะ (ความข่มงวด) ทุกอย่างหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงแยกแยะประเด็นตอบว่า ถ้าเป็นความข่มงวดแบบทรมานตัวเองให้ลำบากต่างๆ นานา พระพุทธองค์ทรงดำหนิ แต่ถ้าเป็นความข่มงวดแบบธุดงค์วัตรพระองค์ทรงสรรเสริญ

(๔) ตัดประเด็นหรือไม่ตอบ(รูปนียปัญหา) มีปัญหาบางอย่างที่พระองค์ไม่ทรงตอบ เรียกว่า “ อพยาคตปัญหา ” เช่น ถามว่าโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่สิ้นสุดหรือไม่ พระอรหันต์ตายไปแล้วยังคงอยู่หรือไม่ เหตุผลที่ไม่ทรงตอบ เพราะว่า แม้จะรู้หรือไม่รู้ ก็ไม่ทำให้ทุกข์ที่มีอยู่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในบางกรณีที่ผู้ถามต้องการให้ทรงขัดแย้งกับคนอื่น พระองค์ไม่ทรงตอบ เช่น ชาวกาลามะ แห่งหมู่บ้านเกสสปุตตนิคม เล่าว่ามีเจ้าลัทธิต่างๆ ที่ผ่านมาต่างก็ดูคุณลัทธิของคนอื่นว่าผิดของตนถูกต้อง แล้วทูลถามพระองค์ว่าพวกไหนสอนถูก พวกไหนสอนผิด พระองค์ตรัสว่า ใครจะสอนถูกสอนผิดช่างเถิด เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง^{๖๔}

แก้ว ขิตตะขบ ให้ทัศนะคิดว่า การสอนแบบสากัจฉา คือการสนทนากันในทางธรรม หมายถึงการสนทนาธรรมเป็นทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน บางครั้งมาในรูปแบบคำถาม เพื่อแสวงหาความถูกต้อง หรือปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ บางโอกาสเพื่อทรงรับรองความคิดเห็นของผู้ฟังบ้าง เพิ่มเติมบ้าง ปรับปรุงบ้าง ปฏิเสธบ้าง ตามควรแก่กรณี ปัจจุบันนอกจากจะเรียกว่า การสนทนาธรรมแล้วอาจเรียกว่า การอภิปรายธรรม การเสวนาธรรม โดยผลัดกันพูดผลัดกันฟังอีกด้วย

ส่วนการสอนแบบถาม-ตอบ หมายถึงรูปแบบการเผยแผ่ที่ขึ้นต้นด้วยการถาม-ตอบ โดยอาจถามนำเพื่อกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบเป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจภายหลังจากที่ได้อธิบายธรรม

^{๖๔}ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์, **วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า**, เอกสารประกอบการบรรยาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๔.

นั้นๆ ให้ฟัง หรือระหว่างที่สนทนาธรรมกันเพื่อกระตุ้นเร้าใจให้ผู้สนทนาเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประกอบกับการแสดงพระธรรมเทศนาอื่นๆ ภายหลังจากที่ตรัสอธิบายความหมายของธรรมนั้นๆ แล้ว เพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้ฟัง^{๖๕} ซึ่งในทีฆนิกาย ปาฏกวรรค และในอังคุตตรนิกาย จตุกกวรรค ได้แสดงวิธีการตอบปัญหาของพระพุทธเจ้า ๔ อย่าง คือ ๑) เอกังสพยาकरणียปัญหา : ปัญหาที่ควรตอบโดยนัยเดียว ๒) ปฏิปุจฉาพยาकरणียปัญหา : ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถาม ๓) วิรัชชพยาकरणียปัญหา : ปัญหาที่ควรแยกตอบ และ ๔) รูปนียปัญหา : ปัญหาที่ควรงดตอบ^{๖๖}

วสิน อินทสระ กล่าวไว้ถึงวิธีการสอนแบบตอบปัญหาของพระพุทธเจ้าไว้ ๕ ลักษณะ ได้แก่

๑. ทรงตอบโดยวิธีเอกังสลักษณะ คือ ทรงตอบยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ หรือกุศลเป็นสิ่งที่ควรบำเพ็ญ อกุศลเป็นสิ่งที่ควรละ

๒. ทรงตอบโดยวิธีวิรัชชลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจน เป็นปัญหาที่ไม่สามารถตอบโดยประเด็นเดียว แต่ต้องแยกตอบให้เห็นอย่างชัดเจน

๓. ทรงตอบด้วยปฏิปุจฉาลักษณะ คือ ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถามเสียก่อน เช่น จักขุฉันโด โสตะฉันโน โสตะฉันโด จักขุฉันโน ไชโหม.? พึงย้อนถามว่า มุ่งความหมายในแง่ใด ถ้าถามโดยหมายถึงแจ้งให้ดูหรือเห็น ก็ไม่ใช่ แต่ถ้ามุ่งหมายแง่ว่าไม่เที่ยงก็ใช่

๔. ทรงตอบด้วยรูปนลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่พึงพยากรณ์ คือปัญหาที่พึงยับยั้งหรือพับเสีย ไม่ควรตอบเรื่องนั้น เช่น ถามว่า ชีวะกับสรีระ คือสิ่งเดียวกัน ไชโหม..?

๕. ทรงตอบด้วยอุปมาลักษณะ คือ ทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เช่นทรงเปรียบเทียบภิกษุด้วยผ้าเปลือกไม้และผ้ากาสี ทรงเปรียบเทียบมกขลิโคศาลว่าเหมือนผ้าที่ทำด้วยผมคน ซึ่งเป็นวิธีการที่ทรงใช้บ่อยมากที่สุด เพราะทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจง่าย โดยไม่ต้องใช้เวลาถามและยาวนาน คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความเด่นชัดเจนนอกมา

ประยูร วงศ์จันทร์ ได้ให้ความหมายวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ ๔ แบบ คือ

๑. การสอนแบบธรรมสากัจฉา พระพุทธเจ้าทรงสอนแบบธรรมสากัจฉา หรือแบบสนทนาบ่อยครั้งมากพอๆ กับการสอนวิธีอื่นๆ โดยอาศัยการสนทนากันในเรื่องราวที่ผู้ฟังกำลังอยู่ในขณะนั้นแล้วค่อยทรงชักนำเข้าสู่การสนทนาธรรมขั้นลึกซึ้งไปตามลำดับ

๒. การสอนแบบบรรยาย ส่วนมากพระพุทธเจ้าทรงสอนแบบบรรยายในที่มีการประชุมใหญ่ๆ หรือเป็นการแสดงธรรมอบรมประจำวัน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ฟัง ซึ่งอาจเป็นผู้มีการศึกษาอบรมมาดีแล้ว หรือมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความชำนาญในเนื้อหาต่างๆ ให้อย่างขึ้น นับได้ว่าเป็นคนประเภทเดียวกันและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีการสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์ว่า ทุกคนที่ฟังพระ องค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม นั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัจฉริยอีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

^{๖๕} แก้ว จิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ๒๕(๕๓), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๖๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๗๐.

๓. การสอนแบบตอบปัญหา พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนแบบตอบปัญหาย่อยครั้งที่สุด และน่าจะได้ผลดีที่สุด วิธีตอบปัญหาของพระพุทธเจ้านั้นมีหลายแบบ คือ ตอบปัญหาที่ควรตอบ ในทันที ตอบปัญหาที่ฟังตอบอย่างมีเงื่อนไข ตอบปัญหาที่ทรงย้อนถามก่อนตอบ ไม่ทรงตอบปัญหาเลย ตอบเท่าที่เห็นสมควรจะตอบ ไม่ทรงตอบปัญหาที่ให้ร้ายส่วนบุคคล และตอบปัญหาแบบยืนยันไปข้างเดียว

๔. การสอนแบบวางกฎข้อบังคับ พระพุทธเจ้าทรงสอนแบบวางกฎข้อบังคับนี้ก็ต่อเมื่อ พระภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นปฐมเหตุ แล้วก่อให้เกิดการเล้าลื้อกันขึ้นในระหว่างพวกภิกษุด้วยกันหรือพวกฆราวาส พร้อมกันนั้นก็มีการกราบทูลให้พระองค์ทราบ หลังจากนั้นพระองค์จะตรัสเรียกประชุมสงฆ์สอบถามภิกษุผู้กระทำความผิดแล้วภิกษุยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริง พระองค์ทรงติเตียนพร้อมกับทรงสอนให้ภิกษุรูปนั้นพึงระวังสำรวมอย่าได้ทำผิดอีกเพราะมันอาจนำความเสียหายมาสู่หมู่คณะได้ ทรงแสดงธรรมกถาที่ทรงเห็นว่าเหมาะสมกับเรื่องนั้นๆ แล้วทรงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ให้ทราบโดยทั่วกัน โดยทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อเป็นข้อบังคับให้ภิกษุยึดเอาเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติระยะยาว เพื่อความไพบุลย์แห่งการประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ต่อไป^{๖๗}

สนิท ศรีสำแดง กล่าวว่าในการประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสอนหลายแบบ ตามสถานะของบุคคลและจำนวนผู้ฟัง ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้^{๖๘}

๑. ทรงสอนแบบบรรยาย (descriptive) ในกรณีที่กลุ่มผู้ฟังมีจำนวนมาก และทุกคนควรจรรู้เรื่องนั้นตรงกันและเป็นเรื่องที่ควรเข้าใจได้โดยไม่ต้องให้ผู้ฟังซักถามในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ทรงบรรยายโดยพระองค์เอง โดยทรงเลือกเรื่องที่จะทรงแสดงด้วยพระองค์เอง ทรงจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง การสอนแบบบรรยายจะทรงแจกแจงรายละเอียดของหัวข้อธรรมที่ทรงยกขึ้นแต่ละประเด็นอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ตอน (กณฑ์) เดียวจบ

๒. ทรงสอนแบบถามตอบ อย่างในกรณีอนัตตลักขณสูตร ในกรณีนี้พระองค์จะทรงบรรยายนำเรื่อง เป็นการปูพื้นฐานพอให้ผู้ฟังจับทางถูกและพร้อมที่จะตอบคำถามที่พระองค์จะทรงถามให้ตอบ เวลาบรรยาย จะทรงบรรยายเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหา เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่แปลกแยกจากศาสนาอื่น ซึ่งผู้ฟังยังไม่เคยรู้มาก่อน พอเขามีพื้นดีแล้ว ทรงหยุดบรรยายแล้วทรงตั้งคำถามไล่ไปเป็นข้อ ๆ จนจบเรื่องโดยคำถามนั้นจะบอกว่าผู้ฟังเข้าใจหลักการของศาสนาหรือไม่ ? เช่น ทรงกล่าวว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา (ไม่มีตัวตน) ถ้ารูปมีตัวตน รูปจะไม่ใช่ไปเพื่ออาพาธ ท่านทั้งหลายหวังได้ว่า ให้รูปของเราเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนี้ แต่เพราะรูปเป็นอนัตตา รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ ไม่ใช่ไปตามที่เราคาดหวัง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... เวทนา...สัญญา...สังขาร...วิญญาณ เป็นอนัตตา...พอตรัสบรรยายจบ ทรงตั้งคำถามว่า “พวกท่านเข้าใจเป็นอย่างไร รูปเป็นของเที่ยงหรือไม่เที่ยง ?” ผู้ฟังตอบว่า “ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า” ทรงถามว่า “สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ ?” ผู้ฟังตอบว่า “เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า” ทรงถามว่า “สิ่งใด

^{๖๗} ประยูร วงศ์จันทร์, “พุทธวิธีการสอนจริยธรรม”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๓ เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒, หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^{๖๘} สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐๑.

ไม่เพียง เป็นทุกข์ มีความเปลี่ยนแปลง ควรเห็นว่า สิ่งนั้นเป็นของเรา เราเป็นสิ่งนั้น นั้นเป็นตัวตน (อัตตา) ของเราไหม ?” ผู้ฟังตอบว่า “ไม่ควร พระเจ้าข้า”^{๖๙} จากการศึกษาแบบถาม-ตอบ ของ พระพุทธเจ้า ทำให้ได้ข้อคิดว่า (๑) ก่อนถามเรื่องใดผู้สอนควรปูพื้นความรู้ของผู้ฟังก่อน เป็นแบบของการปาฐกถา (๒) การถามจะไม่ถามสิ่งที่ผู้สอนกล่าวนำ เพื่อวัดว่า ผู้ฟังรู้ตามที่ผู้สอนพูดหรือไม่ แต่ ถ้าถามเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กัน เช่น ไม่ถามว่า อนัตตา คืออะไร รูปเป็นอนัตตาเป็นอย่างไร ? แต่ถามว่า เมื่อรูปเป็นอนัตตา เป็นนิจจังหรือเป็นอนิจจัง (๓) คำถามจะเกิดจากกระบวนการคิดเชิงตรรกะ ผู้ตอบ ต้องใช้เหตุผล และต้องเข้าใจกระบวนการคิด (๔) คำถามขั้นสุดท้าย จะย้อนมาสู่เรื่องที่บรรยาย ซึ่งเป็นหลักการที่ต้องรู้และนำไปปฏิบัติ เช่น สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ควรเห็นว่า เป็นอัตตาของเราไหม ? ผู้ตอบถูกจะเกิดจากความเข้าใจไตรลักษณ์อย่างถูกต้องอย่างลึกซึ้งและตลอดสาย สามารถเปลี่ยน กระบวนทัศน์ใหม่ของผู้เรียนได้^{๗๐}

สมน อมรวิวัฒน์ ได้นำวิธีการสอนแบบสากัจฉามาประยุกต์จัดเป็นการเรียนรู้ขึ้น เรียกว่า กระบวนการธรรมสากัจฉา หมายถึงการเรียนรู้จากกระบวนการสนทนา อภิปราย ชักถามโต้เถียง มีวิธีการ ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การแสวงหาความรู้ ๒) การค้นพบประเด็นความรู้ ๓) การวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้ ๔) การปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ความรู้และทบทวน

วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉาเป็นการสอนที่ใช้การสนทนาเป็นหลัก รวมทั้งมุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้นักเรียนมีทักษะและการคิดหาเหตุผล ทักษะสังคม และนำความรู้ที่ได้มาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในหมู่นักเรียนและครู นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีวิธีการคือ

๑) คู่สนทนา ได้แก่ ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับวิทยากรโดยตั้งจุดมุ่งหมายการสนทนาให้ตรงกัน

๒) คู่สนทนา กำหนดหัวข้อเรื่อง ปัญหา ขอบเขตการถกเถียง การชักถามในเรื่องอะไร

๓) คู่สนทนา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิชาการต่าง ๆ ในหัวข้อเรื่องที่สนทนา โดยเฉพาะการอ่านในใจ จะต้องรวบรวมประเด็นเพื่อนำมาสนทนา

๔) การแสดงความคิดเห็น

- อภิปรายทั่วไป ครูเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนแสดงความรู้แสดงความคิดเห็นหรือคัดค้าน ตามเวลาที่กำหนด ครูเป็นผู้สรุป

- อภิปรายเฉพาะกลุ่ม ครูจัดให้นักเรียน ๔ - ๕ คน อภิปรายหน้าชั้นโดยครูเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายชักถามนักเรียน

- อภิปรายเป็นกลุ่ม แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มค้นคว้า อภิปรายในกลุ่มของตนให้นักเรียนกลุ่มหนึ่งอภิปรายหน้าชั้น นักเรียนกลุ่มอื่นซักถามและแลกเปลี่ยน

- จัดนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๖ คน แต่ละกลุ่มนำความรู้ที่อ่านมาแลกเปลี่ยนความเห็นสรุปเป็นข้อคิด ให้ประธานกลุ่มอภิปรายหน้าชั้น

- จัดได้ว่าที่

^{๖๙} อนัตตลักขณสูตร วินย.มทา. ๔/๑ หน้า ๕๒-๕๖

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๒.

- แบ่งกลุ่ม ๆ ละ ๕ -๗ คน ค้นคว้าหาความรู้แล้วแสดงความคิดเห็นในกลุ่มแล้วส่งตัวแทนมาอภิปรายหน้าชั้นการแสดงความคิดเห็นจะต้องมีการสรุปความคิดเห็นและเรื่องราวทุกครั้งโดย

- ครูสรุปด้วยการบอกเล่าและอธิบายเพิ่มเติม
- นักเรียนช่วยกันสรุป และเขียนลงบนกระดานดำ
- นักเรียนที่เป็นเลขานุการ จดประเด็นและความคิดลงในสมุดให้ครูตรวจ
- นักเรียนจดประเด็นความคิดลงสมุด^{๗๑}

มานิต ศุทธสกุล ได้สรุปวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่สำคัญหรือบ่อยซึ่งมี ๔ รูปแบบด้วยกัน คือ

(๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา ซึ่งเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าสนทนากับผู้ที่มาเฝ้า โดยเฉพาะกรณีที่ผู้มาเฝ้าหรือมาพบ ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาใน พระศาสนา หรือยังไม่เข้าใจในหลักธรรม

(๒) แบบบรรยาย การสอนแบบนี้ ทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่หรือในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีพระสงฆ์หรือประชาชนจำนวนมากรับฟัง และผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้มีความเลื่อมใส และมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมบ้างแล้ว

(๓) แบบตอบปัญหา เป็นวิธีที่พระพุทธองค์ใช้วิธีการพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาก่อน และใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกับลักษณะของปัญหานั้น เช่น ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา ปัญหาที่ฟังย้อนถามก่อน แล้วจึงแก้ หรือปัญหาที่ต้องมีการแยกแยะตอบ

(๔) แบบวางกฎข้อบังคับ กรณีที่มีภิกษุกระทำความผิด แล้วพระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือกัน มีการโพนทนาเตือน หรือมีผู้นำความมาราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ เพื่อสอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด จนเจ้าตัวรับว่าเป็นความสัตย์จริงแล้ว พระองค์จะทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดกับส่วนรวม พรรณนาถึงผลร้ายของความประพฤติที่ไม่ดี พร้อมทั้งประโยชน์หรือผลดีของการประพฤติที่ดีงามแล้ว จะทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรและเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจึงทรงบัญญัติเป็นข้อสิกขาบทขึ้น^{๗๒}

รังสรรค์ พิมพ์ช่างทอง วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามี ๔ แบบ ดังนี้

๑. แบบบรรยาย การสอนแบบนี้ทรงใช้เสมอ ส่วนมากจะเป็นบรรยายกาศที่มีผู้ฟังจำนวนมาก

๒. แบบสนทนา แบบนี้ทรงใช้บ่อยมาก อาจเพราะผู้ฟังมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนสนุก ผู้ฟังมีความรู้สึกว่าได้สนทนากับผู้สอน ไม่ใช่ “ถูกสอน” ในการสนทนาพระพุทธเจ้าทรงทำหน้าที่ซักถาม โยนประเด็นปัญหาให้ขบคิดแล้วทรงสรุปให้เข้าใจ

๓. แบบตอบปัญหา แบ่งย่อยออกเป็น ๔ อย่าง ดังนี้

^{๗๑} สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๐-๑๓๔.

^{๗๒} มานิต ศุทธสกุล, **“รู้หลักก่อน แล้วศึกษา และสอนให้ได้ผล Understanding the Principle of Buddhism Study”**, บทความวิชาการหนังสือ, วารสารการจัดการสมัยใหม่ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า ๑๒๐.

(๑) ตอบตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ไม่มีเงื่อนไข

(๒) ย้อนถามก่อนแล้วค่อยตอบ ปัญหาบางอย่างจะตอบทันทีไม่ได้ ต้องย้อนถามเพื่อความเข้าใจก่อนแล้วค่อยตอบ

(๓) แยกประเด็นตอบ บางครั้งก็แยกตอบเป็นเรื่องๆ เป็นประเด็นๆ ไป

(๔) แบบตัดประเด็นหรือไม่ตอบ มีปัญหาบางอย่างที่พระองค์ไม่ทรงตอบ เรียกว่า “อภัยาทปัญหา” เหตุผลที่ไม่ทรงตอบ เพราะว่าแม้จะรู้หรือไม่รู้ ก็ไม่ทำให้ทุกข์ที่มีอยู่เพิ่มขึ้นหรือลดลง^{๗๓}

วิสุทธิ แวสูงเนิน วิธีสอนแบบต่างๆ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกต หรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑. สนทนา (แบบสากัจฉา)

๒. แบบบรรยาย

๓. แบบตอบปัญหา ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่างคือ

๑) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว (เอกัสมยการณียปัญหา)

๒) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ (ปฏิปุจฉาการณียปัญหา)

๓) ที่จะต้องแยกความตอบ (วิวัชชการณียปัญหา)

๔) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (ฐปนียปัญหา) ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก^{๗๔}

ภาคินี เผือกพูลผล ได้วิเคราะห์วิธีสอนของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้ ๑) แบบสนทนา พูดคุยโต้ตอบกัน (วิธีสากัจฉา) ๒) แบบบรรยาย ๓) แบบถาม – ตอบปัญหา ๔) แบบตอบตรงไปตรงมาแบบตายตัว (วิธีเอกัสมยลักษณะ) ๕) แบบแยกประเด็นให้ชัดเจน (วิธีวิวัชชลักษณะ) ๖) แบบถามย้อน (วิธีปฏิปุจฉาลักษณะ) ๗) แบบไม่ตอบ พักปัญหาไว้ก่อน (วิธีฐปนียลักษณะ) ๘) แบบวางกฎข้อบังคับ^{๗๕}

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์และคณะ ได้นำเสนอวิธีสอนแบบสากัจฉา เป็นวิธีสอนที่ใช้หลักการสนทนาเป็นสำคัญ เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน ซึ่งอาจจะเป็นการสนทนาระหว่างผู้สอนและผู้เรียน หรืออาจเป็นการสนทนาอภิปรายร่วมกันในหมู่ผู้เรียน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

^{๗๓} รังสรรค์ พิมพ์ช่างทอง, “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/๓๕๐๒๔๕>, บทความ, [๑๐ ธ.ค.๕๕]

^{๗๔} วิสุทธิ แวสูงเนิน, “Enlightenment”, วารสารสถานบันพัฒนาคุณาจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ฉบับที่ ๗ ปีที่ ๕ ประจำเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๕, หน้า ๗.

^{๗๕} ภาคินี เผือกพูลผล, งานวิจัยในชั้นเรียน, เอกสารประกอบการสอน, โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกปฐม, ปีการศึกษา ๒๕๕๗.

ผู้สอนนำข่าว หรือสถานการณ์ต่าง ๆ มาเสนอผู้เรียน เพื่อให้เห็นปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และเห็นคุณค่าของการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

๒. ขั้นสอน

๑) แสวงหาความรู้ ผู้สอนออกแบบกิจกรรมหรือกำหนดประเด็น เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการค้นคว้าหาความรู้จากเอกสาร ตำรา หนังสือประเภทต่าง ๆ ป้ายนิเทศ สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแหล่งความรู้ด้านเทคโนโลยี แล้วนำมาแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยกันสรุป โดยผู้สอนคอยช่วยชี้แนะอย่างมีเมตตา

๒) ค้นพบความรู้ / สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ขณะที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนก็ย่อมค้นพบความรู้ไปด้วย ซึ่งถ้าจะให้ค้นพบความรู้ที่ตรงประเด็นผู้สอนควรจัดทำใบงานกำหนดหัวข้อ หรือตั้งประเด็นคำถามเพื่อเป็นการกำกับผู้เรียนให้ศึกษาข้อมูลความรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย

๓) การวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้ ผู้สอนควรได้นำวิธีคิดรูปแบบต่าง ๆ แทรกเข้ามา เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้อย่างมีเหตุผล ผู้สอนอาจนำกรณีตัวอย่างมาให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหา หรือคิดวิธีแก้ปัญหาโดยใช้วิธีคิดวิเคราะห์แบบใดแบบหนึ่ง เช่น วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ฯลฯ ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูลความรู้และประเมินค่าโดยวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม และเสนอต่อชั้นเรียน

๔) พิสูจน์ความรู้หรือขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้สอนได้จัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้ ให้ผู้เรียนทุกคนได้วางแผนการปฏิบัติตนและเลือกแนวปฏิบัติ เพื่อนำไปปฏิบัติจริงทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน โดยจะให้ผู้เรียนเลือกแนวทางปฏิบัติตนที่คล้ายคลึงกันในกลุ่มของตน เพื่อจะได้รู้ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติ และนำมาอภิปรายร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข ในขั้นปฏิบัติผู้สอนควรให้เวลาผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติจริงตามแนวทางที่กลุ่มของตนได้เลือกไว้ ซึ่งอาจจะใช้เวลาสัก ๑ - ๒ สัปดาห์ เป็นอย่างน้อย

๓. ขั้นสรุป

๑) ให้ผู้เรียนทุกคนสรุปผลการปฏิบัติการและพิสูจน์ความรู้ ตามทางเลือกของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มนำผลการสรุปมาเล่าสู่กันฟัง ให้ทราบถึงผลการปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร มีเรื่องใดที่เป็นปัญหาอุปสรรค หาสาเหตุของปัญหา และช่วยกันเสนอแนวทางแก้ไข ถ้าบุคคลใดได้ผลดีจากการปฏิบัติ ให้ช่วยกันหาสาเหตุของผลการปฏิบัตินั้น ซึ่งอาจใช้วิธีคิดแบบที่ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสม

๒)ให้นำผลการสรุปของแต่ละกลุ่มมาแลกเปลี่ยนกันด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น พูด เขียน ฯลฯ เพื่อแสดงความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับการพิสูจน์ด้วยการปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ มีคุณค่า และปฏิบัติได้ผลจริง^{๗๖}

^{๗๖} สุคนธ์ สินธพานนท์และคณะ, พัฒนาทักษะการคิดพิชิตการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

วิทยา ศักยภินันท์ กล่าวว่า การสอนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ได้มีวิธีเดียว แต่จำแนกไปตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง สังคี่สูตรแห่งที่หมินกาย^{๗๗} ได้แสดงวิธีตอบปัญหาของพระพุทธเจ้า ที่ควรถือว่าเป็นการสอนของพระองค์ไว้ ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑. เอกังสลักษณะ สอนแบบตรงไปตรงมา คือยืนยันไปข้างเดียว ว่าสิ่งใดเหมาะสม ไม่เหมาะสม ควร ไม่ควร

๒. ปฏิปุจฉาลักษณะ สอนโดยการย้อนถามเสียก่อนแล้วจึงตอบ การถามและการตอบนั้นเอง จะนำไปสู่คำตอบของปัญหา

๓. วิทซ์ลักษณะ สอนแบบวิเคราะห์โดยแยกประเด็นให้ชัดเจน

๔. ฐปนิยลักษณะ วิธีสอนด้วยการหักปัญหาไว้ กล่าวคือไม่ทรงตอบ เพราะปัญหานั้นไม่นำไปสู่การพ้นทุกข์ซึ่งเป็นจุดยืนของพระพุทธศาสนา^{๗๘}

ผจญ คำชูสังข์ กล่าวว่าหลักการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ายังมีอยู่ ๔ วิธี คือ

๑. เอกังสพยากรณ์ ทรงแสดงไปโดยนัยเดียว เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเกิดเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ จะไม่มีทางเป็นอย่างอื่นไปได้ ทำนองเดียวกับการพูดถึงไฟว่าร้อนและมีแสงสว่าง แสงสว่างและความร้อนมีอาจที่จะแยก จากไฟได้ เมื่อพูดถึงไฟก็ต้องมีความร้อนเหมือนเมื่อพูดถึงเกลือก็ต้องมีความเค็ม พูดโดยนัยเดียวยืนยันเป็นอย่างนั้นตลอดไป

๒. วิทซ์พยากรณ์ มีการจำแนกแบ่งแยกชี้ประเด็น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เช่นถามว่า เมล็ดพืชเมล็ดนี้ปลุกงอกหรือไม่ ในแง่ของความเป็นจริงก็ไม่สามารถตอบได้ทันที เพราะต้องดูเงื่อนไขของความเป็นเมล็ดพืชเหล่านั้นก่อนว่า แห้งกรอบแล้วหรือยัง หน่อถูกทำลายแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่แห้งกรอบ หน่อยังไม่ถูกทำลาย เมื่อเมล็ดพืชเหล่านั้นได้อุณหภูมิที่เหมาะสมก็งอกได้ จึงจะชี้แจงว่างอกได้ แต่ถ้าหากว่าองค์ประกอบ ๓ ประการนั้น อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี เมล็ดพืชนั้นก็ปลุกงอกไม่ได้ อย่างที่คนพูดกันว่า คนเราตายแล้วไปไหน ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยจำแนกก็คือว่าใครตาย คนตายนั้นยังมีกิเลสอยู่หรือไม่ ถ้ามีกิเลสก็ต้องไปตามกรรมของเขา ถ้าไม่มีกิเลสก็ไม่มีก่เกิด เพราะไม่มีตัวที่จะทำให้เกิด เนื่องจากเหตุให้เกิดได้ถูกทำลายไปแล้ว ทำนองเมล็ดพืชได้แห้งกรอบแล้ว แม้จะได้อุณหภูมิที่เหมาะสมอย่างไร ก็งอกขึ้นมาไม่ได้

๓. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ ตอบด้วยการย้อนถาม เป็นการถามความคิดของเขา แล้วเอาความคิดของเขานั้นเองถามย้อน ถามเข้าไปหาเขาเมื่อถามไปโดยลำดับก็จะออกมาเป็นคำตอบ ส่วนมากจะใช้กับคนที่หัวดีถือดี ให้ความสำคัญแก่ตัวเอง เข้าใจว่าตัวเองเป็นนักปราชญ์

๔. ฐปนิยะ นิ่งไว้ไม่ตอบ เพราะพูดไปก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร คล้ายๆกับเด็กเล็กๆมาถามสูตรทางเคมี จะอธิบายอย่างไรก็อธิบายไม่ได้ ต้องรอให้เจริญเติบโตเสียก่อน ปัญหาบางอย่าง

^{๗๗} พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑, ข้อ ๒๕๕, หน้า ๒๑๗.

^{๗๘} วิทยา ศักยภินันท์, “พระพุทธศาสนากับการวิเคราะห์ : สารสำคัญและคุณค่าทางจริยธรรม”, เอกสารนำเสนอในที่ประชุมระดับชาติ, มนุษยศาสตร์ทศวรรษใหม่ : พลวัตแห่งองค์ความรู้กับพลักษณ์ทางวัฒนธรรม”, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (๑๘-๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔), หน้า ๔-๙.

เป็นปัญหาที่จะต้องใช้ระบบ กระบวนการในการชี้แจง และเมื่อฐานความเข้าใจเกี่ยวกับระบบหรือ ขบวนการนั้น ยังไม่มีอยู่ภายในใจบุคคลเหล่านั้น ขึ้นพูดไปก็เสียเวลาเปล่า จึงทิ้งไว้ไม่ตอบ^{๗๙}

สมหวัง วิทยาปัญญานันท์ ได้สรุปวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ ๔ แบบ คือ

๑. สอนแบบสนทนา วิธีการสอนนี้มักใช้บ่อย ๆ กับผู้ฟังที่ยังไม่เลื่อมใสในความรู้ที่จะ สอน ในลักษณะสนทนา สอบถามความรู้กัน ๆ หรือให้ยกหัวข้อแล้วระดมสมอง

๒. สอนแบบบรรยาย วิธีการสอนนี้เหมาะสำหรับสถานที่ที่มีผู้ฟังมารวมตัวประชุมกัน มาก ๆ และส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้บ้าง จะสอนให้ความรู้เพิ่มเติม และต้องสร้างบรรยากาศว่ากำลังสอน กันแบบตัวต่อตัว

๓. สอนแบบตอบปัญหา วิธีการสอนนี้ผู้ฟังจะมีความรู้บ้างแต่มีข้อสงสัย บางคนก็ ต้องการเทียบเคียงความรู้ตนกับผู้สอน บางคนก็มาลองภูมิ ก็จะใช้วิธีถามมาตอบไป วิธีการตอบมี ๔ อย่าง คือ ๑) ปัญหาที่ตายตัวก็ตอบถูกหรือผิด ๒) ปัญหาที่มีหลายแง่ก็ต้องย้อนถามแง่ไหนแล้วจึงตอบ ๓) ปัญหาที่มีองค์ประกอบหลายอย่างก็ต้องตอบแยกคำตอบ และ ๔) ปัญหาที่ไร้สาระก็ให้ยับยั้งแล้ว ชักนำสู่เรื่องต่อไป

๔. สอนแบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อมีคนทำผิดเป็นครั้งแรกแล้ว เมื่อรู้ความจริงว่าเป็น ผลเสีย ก็ให้สอนว่าที่ถูกต้องคืออะไร แล้วบัญญัติไว้เป็นกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติต่อไป^{๘๐}

บัญชา พงษ์พานิช ได้สรุปวิธีสอนของพระพุทธเจ้าแบบต่าง ๆ (ที่น่าสังเกตหรือพบ บ่อย) มีดังนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือ สนทนา : ถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสใน ที่สุด

๒. แบบบรรยาย : ต่อที่ประชุมใหญ่แก่ผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว จนรู้สีกว่ากำลังสอนอยู่กับตัวเอง

๓. แบบตอบปัญหา : เหมาะตรงตามลักษณะของปัญหา ทั้งที่ฟังตอบ ฟังย้อนถามแล้ว จึงแก้ ต้องแยกแยะตอบ และที่ฟังยับยั้งเสีย เนื่องจากนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ ทำให้เขว ยึดเยื้อ เปลือง เวลาเปล่า โดยควรคำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วย

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ : เมื่อเกิดเหตุมีการกระทำผิดจนสอบสวนรู้เหตุและผล ก็ทรง ดำเนิน ชี้แจงผลเสีย พรรณนาผลร้าย คุณประโยชน์ของความดีงาม แล้วจึงแสดงธรรมที่สมควร เหมาะสมกับเรื่องนั้นออกมาเป็นบัญญัติสิกขาบทที่เห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และ โดยความรับทราบร่วมกัน^{๘๑}

^{๗๙} ฝงญ คำชูสังข์, “ปาฏิหาริย์ ๓ : รูปแบบการสอนของพระพุทธเจ้า ๓ วิธี”, วารสารศุภมิตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปีที่ ๕๒ ฉบับที่ ๕๖๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๕๐), หน้า ๕๓-๖๓.

^{๘๐} สมหวัง วิทยาปัญญานันท์, เทคนิคการสอนงาน, (สระบุรี: ปูนซีเมนต์ไทย (ท่าหลวง), ๒๕๔๖), หน้า ๓๖.

^{๘๑} บัญชา พงษ์พานิช, พุทธวิธีในการสอน (ฉบับจับแต่หัวข้อ), เอกสารประกอบการบรรยาย, (๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔), หน้า ๓.

ณัฐทิยา แก้วพลอย ได้สรุปว่า วิธีการสอนของพุทธศาสนา มีหลายแบบดังต่อไปนี้

๑. สันทนา (แบบสากัจฉา) เป็นการสอนโดยใช้วิธีการถามคู่สนทนา เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา สามารถพูดตอบโต้กัน

๒. แบบบรรยาย ด้วยการเสนอข้อเท็จจริง เหมาะสำหรับบรรยายในเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยรู้เนื้อหาขึ้นมาก่อน ซึ่งผู้สอนสามารถเพิ่มเติมประสบการณ์ตัวเองเข้าไปได้ด้วย แต่การสอนแบบนี้ผู้เรียนจะไม่ค่อยมีส่วนร่วม

๓. แบบตอบปัญหา สอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน ซึ่งในการตอบปัญหานั้น จะพิจารณาจากความเหมาะสม ตามลำดับแห่งภูมิรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เป็นการสอนโดยใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ และข้อบังคับให้ปฏิบัติ หรือยึดถือปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน วิธีการนี้จะเป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นการสอนโดยการวางระเบียบให้ปฏิบัติร่วมกัน^{๕๒}

ชาดา กลิ่นเจริญ ได้สรุปวิธีสอนตามแนวพุทธวิธี มีดังนี้

๑. วิธีสอนแบบสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนต้องสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีลหรือการขาดหลักธรรมให้นักเรียน สนทนากันจนได้ข้อสรุป ความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ได้แก่

๑) นักเรียนร่วมกันอภิปรายตามหัวข้อธรรมที่กำหนดจนได้ข้อสรุปเป็นหลักธรรม

๒) นักเรียนผลัดกันถามหรือนักเรียนถามครู แล้วช่วยกันหาคำตอบทั้งนักเรียนและครูจนได้ข้อสรุปเป็นหลักธรรม

๓) แบ่งนักเรียนเป็นสองฝ่าย และตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนได้ข้อสรุปเป็นหลักธรรม

วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาพอสมควร และต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีนี้เหมาะกับผู้เรียนจำนวนน้อยและมีความสามารถในการใช้ภาษา การซักถาม ได้ตอบ และแสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร

๒. วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถามตอบ ระหว่างผู้สอนกับ ผู้เรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม ผู้เรียนเป็นผู้ตอบ หรือผู้เรียนเป็นผู้ถามและผู้เรียนเป็นผู้ตอบ วิธีการถามตอบนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ครูเป็นผู้คอยกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันตอบ^{๕๓}

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ดังต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ

^{๕๒}ณัฐทิยา แก้วพลอย, “ความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, อุตสาหกรรม. ๑๑(๑), น. ๒๙ – ๓๙.

^{๕๓}ชาดา กลิ่นเจริญ, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวรที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบบรรยายและวิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา”, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๑), หน้า ๘๓ – ๘๔.

หลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด โดยมีลักษณะการสนทนา ดังนี้

๑) อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่ นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

๒) ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูสอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถามหรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูสอนผลัดกันถาม-ตอบ จนนักเรียนได้ข้อสรุปหลักธรรมได้

๓) ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม นั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างของพระพุทธเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่ถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้วโดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงคำสอนในลัทธิตน บ้างก็ถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะของปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่างคือ

๑) เอกังสพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา ตายตัว พระอรธกถาจารย์ยกตัวอย่างเช่น ถามว่า “จักขุ เป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่างเช่นเขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงในแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงตอบรับว่า “เหมือน”

๓) วิวัชชพยากรณีปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช้ไหม ? ฟังแยกความออกตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสวาจาซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอใจของคนอื่นไหม ? ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสวาจา หรือปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทรงติเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดติเตียนชนิดใดไม่ติเตียน ดังนี้ เป็นต้น

๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสียแล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป ท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใดสรีระก็อันนั้นหรือ ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทถึงความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้พิสูจน์ไม่ได้ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัจย์

จริงแล้ว ก็จะมีทรงดำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และด้วยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่า ดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๘๔}

ตารางที่ ๒.๕ สรุปวิธีการสอนแบบสากัจฉา

นักวิชาการ	ความหมาย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	การสนทนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นฝ่ายเริ่มการสนทนาก่อน กับผู้ที่ยังไม่เลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนา ไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	วิธีการสนทนา เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่มีความเลื่อมใสศรัทธา เริ่มต้นด้วยการสนทนา นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใสในที่สุด
ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี	การสอนโดยใช้วิธีการถามคู่สนทนา สามารถพูดตอบโต้กันได้ มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป
ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์	การสนทนาให้ได้แสดงความคิดเห็น รู้สึกว่าสนทนากับผู้สอน ไม่ใช่กำลังถูกสอน
แก้ว ชิตตะขบ	การสนทนาทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายธรรม เสนาธรรม
ประยูร วงศ์จันทร์	การสนทนาในเรื่องที่ผู้ฟังกำลังสนใจ แล้วนำสู่การสนทนาธรรมที่ลึกซึ้งตามลำดับ
สุนน อมรวิวัฒน์	การเรียนรู้จากการสนทนา อภิปราย ชักถาม โต้เถียง มุ่งให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
มานิต ศุทธสกุล	สนทนาผู้มาเฝ้าหรือมาพบ ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาใน พระศาสนา หรือยังไม่เข้าใจในหลักธรรม
รังสรรค์ พิมพ์ข้างทอง	การสนทนา เปิดโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนสนุก ผู้ฟังรู้สึกที่กำลังสนทนา ไม่ใช่ถูกสอน พระพุทธเจ้าทรงทำหน้าที่ชักถาม โยนประเด็นปัญหาให้ขบคิดแล้วทรงสรุปให้เข้าใจ
ภาคินี เผือกพูลผล	พูดคุยโต้ตอบกัน
สุคนธ์ สินธพานนท์และคณะ	การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายร่วมกัน มี ๓ ขั้น ๑) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ขั้นสอน ๓) ขั้นสรุป
สมหวัง วิทยาปัญญาพันธ์	สนทนา สอบถามความรู้ นั้น ๆ หรือให้ยกหัวข้อแล้วระดมสมอง

^{๘๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, พิมพ์แจกครั้งที่ห้า, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๔ – ๑๘๐.

ปัญญา พงษ์พานิช	สนทนา ถามนาคูสนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใส
ณัฐทิยา แก้วพลอย	การสอนโดยถามนาคูสนทนา สามารถพูดตอบโต้กัน
ชาดา กลิ่นเจริญ	การสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหา สนทนาจนได้ข้อสรุป ด้วยการซักถาม โต้ตอบ และแสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบาย
กรมวิชาการ	การสนทนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นฝ่ายถามนาคูสนทนาอภิปรายซักถามกัน
ผู้วิจัย	วิธีการสอนให้เห็นความสำคัญ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนเข้าใจและเลื่อมใสในที่สุด

ตารางที่ ๒.๖ สรุปวิธีการสอนแบบบรรยาย

นักวิชาการ	ความหมาย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	สอนผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ความเลื่อมใส ความศรัทธาอยู่แล้ว คนฟังรู้สึกว่าการสอนของพระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง โดยเฉพาะ
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	ใช้ในที่ประชุมใหญ่ เพื่อหาความรู้ ความเข้าใจเพิ่มเติม ผู้ฟังแต่ละคนรู้สึกว่าการสอนพูดกับตัวเองโดยเฉพาะ
ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี	การแสดงธรรม ซึ่งมีใจความยาวและมีใจความแบบสั้นๆ แล้วแต่สถานการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม
ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์	การสอนในเป็นบรรยายภาคที่มีผู้ฟังจำนวนมาก
ประยูร วงศ์จันทร์	การปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ฟัง ซึ่งอาจเป็นผู้มีการศึกษาอบรมมาดีแล้ว หรือมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความชำนาญในเนื้อหานั้นๆ ให้อย่างขึ้น
สนิท ศรีสำแดง	การแจกแจงละเอียดของหัวข้อธรรมที่ทรงยกขึ้นแต่ละประเด็นอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ตอนเดียวจบ
มานิต ศุทธสกุล	การแสดงธรรมประจำวัน มีผู้ฟังจำนวนมาก และมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมบ้างแล้ว
รังสรรค์ พิมพ์ช่างทอง	การสอนที่ใช้ในบรรยายภาคที่มีผู้ฟังจำนวนมาก
สมหวัง วิทยาปัญญานันท์	สอนให้ความรู้เพิ่มเติม และต้องสร้างบรรยากาศว่ากำลังสอนกันแบบตัวต่อตัว
ปัญญา พงษ์พานิช	สอนต่อที่ประชุมใหญ่แก่ผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว จนรู้สึกว่าการสอนอยู่กับตัวเอง
ณัฐทิยา แก้วพลอย	บรรยายเสนอข้อเท็จจริง ผู้สอนสามารถเพิ่มเติมประสบการณ์ตัวเองเข้าไปได้
กรมวิชาการ	แสดงแก่ผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจระดับใกล้เคียงกัน ทุก

	คนที่ฟังพระองค์รู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง
ผู้วิจัย	วิธีการสอนให้เชื่อมั่นว่าทำได้ ยกประเด็นชัดเจน เกิดความชำนาญในเนื้อหานั้นๆ

ตารางที่ ๒.๗ สรุปวิธีการสอนตอบปัญหา

นักวิชาการ	ความหมาย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	ตอบตรงไปตรงมา ย้อนถามแล้วจึงแก้ แยกแยะตอบ ยับยั้งเสีย ไม่ตอบ
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	ตอบตรงไปตรงมาตายตัว ย้อนถามให้ชัดเจนก่อนแล้วจึงตอบ ตอบขยายความเพิ่มเติม ตอบปัญหาตรงจุด ยับยั้งเสีย
ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี	พิจารณาดูลักษณะของปัญหา ใช้วิธีตอบให้เหมาะสม แห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ
ธีรวิทย์ ภิญญธัญญ์กานต์	ตรงไปตรงมา ย้อนถามแล้วค่อยตอบ แยกประเด็นตอบ ตัดประเด็นหรือไม่ตอบ
แก้ว ชิตตะขบ	ตอบโดยนัยเดียว ตอบโดยย้อนถาม แยกตอบ งคตอบ
วศิน อินทสระ	ทรงตอบยืนยันไปข้างเดียว ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจน ตอบโดยย้อนถามเสียก่อน พักปัญหาไว้ไม่พึงพยากรณ์ตอบแบบเปรียบเทียบ
ประยูร วงศ์จันทรา	ตอบในทันที ตอบอย่างมีเงื่อนไข ทรงย้อนถามก่อนตอบ ไม่ทรงตอบปัญหาเลย ตอบเท่าที่เห็นสมควรจะตอบ ไม่ทรงตอบปัญหาที่ให้ร้ายส่วนบุคคล และตอบปัญหาแบบยืนยันไปข้างเดียว
สนิท ศรีสำแดง	ก่อนถามปูพื้นความรู้ให้ผู้ฟังก่อน คำถามเกิดจากกระบวนการคิดเชิงตรรกะ ผู้ตอบต้องใช้เหตุผล คำถามขั้นสุดท้ายจะย้อนมาสู่เรื่องที่บรรยาย
มานิต ศุภสกล	พิจารณาดูลักษณะของปัญหาก่อน ใช้วิธีตอบให้เหมาะสม ตอบตรงไปตรงมา ย้อนถามก่อนแล้วจึงแก้ หรือปัญหาที่ต้องมีการแยกแยะตอบ
รังสรรค์ พิมพ์ช่างทอง	ตอบตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ไม่มีเงื่อนไข ย้อนถามก่อนแล้วค่อยตอบเพื่อความแน่ใจ แยกประเด็นตอบเป็นเรื่องๆ ตัดประเด็นหรือไม่ตอบ
วิศิษฐ์ แวสูงเนิน	ตอบตรงไปตรงมาตายตัว ย้อนถามแล้วจึงแก้ แยกความตอบ ยับยั้งเสียกรณีถามนอกเรื่อง
ภาคิณี เผือกพูลผล	ตอบตรงไปตรงมาแบบตายตัว แยกประเด็นให้ชัดเจน ถามย้อน ไม่ตอบ พักปัญหาไว้ก่อน

วิทยา ศักยานันท์	ตรงไปตรงมาคือยืนยันไปข้างเดียว ย้อนถามเสียก่อนแล้วจึงตอบ วิเคราะห์แยกประเด็นให้ชัดเจน พักปัญหาไว้กล่าวคือไม่ทรงตอบ
ผจญ คำชูสังข์	ตอบโดยนัยเดียว ตอบจำแนกแบ่งแยกชี้ประเด็น ตอบด้วยการย้อนถาม นิ่งไว้ไม่ตอบ
สมหวัง วิทยาปัญญานันท์	ปัญหาที่ตายตัวก็ตอบถูกหรือผิด ปัญหาที่มีหลายแง่ก็ต้องย้อนถามแง่ไหนแล้วจึงตอบ ปัญหาที่มีองค์ประกอบหลายอย่างก็ต้องตอบแยกคำตอบ ปัญหาที่ไร้สาระก็ให้ยับยั้งแล้วชักนำสู่เรื่องต่อไป
ณัฐทิยา แก้วพลอย	สอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสมภูมิรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ
ชาดา กลิ่นเจริญ	วิธีสอนที่ใช้การถามตอบ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ครูเป็นผู้คอยกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันตอบ
กรมวิชาการ	ตอบตรงไปตรงมา ตายตัว ย้อนถามแล้วจึงแก้ แยกความตอบยับยั้งเสียเพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย
ผู้วิจัย	วิธีการซักถามให้เกิดความเข้าใจ แยกประเด็นชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ตารางที่ ๒.๘ สรุปวิธีการสอนแบบวางกฎข้อบังคับ

นักวิชาการ	ความหมาย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	ทรงบัญญัติสิกขาบท โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ เมื่อภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	วางกฎข้อบังคับคือวินัย ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับและตกลงกันในหมู่คณะ
ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี	การกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ให้พระสาวกหรือสงฆ์ปฏิบัติร่วมกัน ด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน เพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ
ประยูร วงศ์จันทรา	ทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อเป็นข้อบังคับให้ภิกษุยึดเอาเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติระยะยาว เพื่อความไพบุลย์แห่งการประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ต่อไป
มานิต ศุทธสกุล	ทรงบัญญัติเป็นข้อสิกขาบทขึ้น กรณีภิกษุกระทำความผิดเป็นครั้งแรก
วิสิษฐ แวกสูงเนิน	แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่าง

	ใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก
สมหวัง วิทยาปัญญานันท์	สอนแบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อมีคนทำผิดเป็นครั้งแรกแล้ว เมื่อรู้ความจริงว่าเป็นผลเสีย ก็ให้สอนว่าที่ถูกต้องคืออะไร แล้วบัญญัติไว้เป็นกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติต่อไป
บัญชา พงษ์พานิช	เมื่อเกิดเหตุมีการกระทำผิดจนสอบสวนรู้เหตุและผลทรงตำหนิชี้แจงผลเสีย พรรณนาคุณประโยชน์ของความดีงาม แล้วจึงบัญญัติสิกขาบทที่เห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์
ณัฐทิยา แก้วพลอย	เป็นการสอนโดยใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ และข้อบังคับให้ปฏิบัติ หรือยึดถือปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน วิธีการนี้จะเป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นการสอนโดยการวางระเบียบให้ปฏิบัติร่วมกัน
กรมวิชาการ	ทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ เมื่อภิกษุกระทำผิดครั้งแรก
ผู้วิจัย	วิธีการตั้งกติกาให้น่าสนใจ เป็นที่ยอมรับ และปฏิบัติร่วมกัน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

สมาน อัครภูมิ ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ ๒) การสร้างรูปแบบขั้นต้น ๓) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ และ ๔) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์^{๘๕}

การสร้างรูปแบบ

จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม กล่าวไว้ว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐในประเทศไทยประกอบด้วย ๔ ส่วนได้แก่ ๑) การเน้นบริบทและความเป็นมาของแนวคิด ๒) รูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย ๓) แนวทางการนารูปแบบไปใช้และ ๔) เงื่อนไขและข้อจำกัดของรูปแบบ^{๘๖}

^{๘๕} สมาน อัครภูมิ. การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด. ดุษฎีนิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (๒๕๔๙).

^{๘๖} จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม. การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๔๕).

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ กล่าวไว้ว่า รูปแบบของกระบวนการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบคือ ๑) ภาพความสำเร็จ ๒) การกำหนดโครงสร้าง ๓) การบริหารจัดการ ๔) การติดตามกำกับ^{๘๗}

ทักษิณา เครือหงส์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๑ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า

๑. ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ รู้เป้าหมายของการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาอุดมศึกษา โดยการศึกษาข้อมูล พระราชบัญญัติการศึกษา ตำราเอกสารหลักสูตร หลักสูตรสาขาวิชา ลักษณะรายวิชาจัดทำแผน การสอนและเอกสารประกอบการสอน

๒. ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้หลักการวิเคราะห์ผู้เรียน เช่น วิเคราะห์จากรูปแบบการเรียนรู้ ความภูมิใจตนเอง เจตคติต่อวิชาความคาดหวังในการเรียน ใช้แบบวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน (Pretest) ก่อนเรียน วัดผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายหน่วยและมีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้การสอน

๓. ครูผู้สอนมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น การบูรณาการเนื้อหา การจัดการเรียนรู้เพื่อชี้แนะ การรู้คิด

๔. ครูผู้สอนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ในการหาความรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าและนำมาอภิปรายในชั้นเรียน ฝึกการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการประมวลผล และจัดทำรายงาน พัฒนาและใช้สื่อการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๕. ครูผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน เช่น มอบหมายงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ประเมินผลการเรียนรู้จากผลงานที่มอบหมายในระหว่างเรียน และทดสอบหลังเรียน

๖. ครูผู้สอนมีการนำผลประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ในการนำผลการประเมินการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนอาจทำได้โดย

-ให้นักศึกษาศึกษาบทเรียนนอกเวลาแล้วนำเสนอรายงานหน้าชั้น (Presentation)

-มอบหมายงานให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้วทำรายงาน (Report)

-ให้นักศึกษาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแทนการถาม - ตอบ

๗. ครูผู้สอนมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน^{๘๘}

^{๘๗}ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ. รายงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (๒๕๔๘).

^{๘๘}ทักษิณา เครือหงส์, “การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

ธวัช เตมญวน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร” มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกรมศิลปากร

ผลการวิจัยพบว่า

ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การทำแผนการสอน ควรมีคณะกรรมการในการจัดทำร่วมกัน มีการจัดทำแผนการสอนและการจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เหมาะสม เช่น ความยากง่าย ความสอดคล้อง ความเกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน การจัดทำประมวลการสอน ควรให้มีการจัดทำประมวลการสอนในแต่ละรายวิชา และมีเอกสารประกอบการเรียนการสอน การจัดตารางสอน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของลักษณะรายวิชาที่เป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามวิชาเอกที่จบการศึกษา วิธีการสอนควรใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา นอกจากนั้นควรนำเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนที่ทันสมัยมาใช้ ตลอดจนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และจัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียน

ส่วนด้านปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ อาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอและเหมาะสมกับการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยจัดบรรยากาศให้น่าสนใจ กระตุ้นการเรียนรู้ ห้องสมุดควรจัดให้ทันสมัย และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษา อุปกรณ์การสอน ควรทันสมัยและเพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาโดยเฉพาะอุปกรณ์สำหรับฝึกวิชาเฉพาะทางศิลปะ นอกจากนี้ห้องพยาบาลควรมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฐมพยาบาลที่เพียงพอและทันสมัย^{๘๙}

ลาวัณย์ ทองมนต์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา” โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะคือ การนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะการนำตนเองของผู้เรียน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ผลการวิจัยพบว่า

การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการใช้สัญญาการเรียนในการพัฒนาคุณลักษณะที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง ๓ คือ คุณลักษณะความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเมื่อเริ่มดำเนินการคุณลักษณะแรกที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน คือคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ กล่าวคือ เมื่อผู้เรียนรู้สึกประสบความสำเร็จแล้ว จะสามารถควบคุมตนเองในการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งสะท้อนถึงคุณลักษณะด้านความมีวินัยในตนเอง การได้รับความสำเร็จในการเรียนรู้จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มั่นใจในความคิดของตน การพูดและการเรียนรู้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและเพื่อนๆ ยอมรับความสามารถของตนเองและเพื่อนในกลุ่ม ภาคภูมิใจกับความสำเร็จของตนเอง เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้อย่างสนุกสนานมีความสุข

บทบาทของครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ โดยใช้วิธีการให้แรงเสริมแก่ผู้เรียน เช่น การกล่าวยก

^{๘๙} ธวัช เตมญวน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร”, *ปริญญานิพนธ์ดุขยับัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียนเป็นกระบวนการทำงานในการพัฒนาวิชาชีพของครูในบริบทการทำงานจริงของตนผ่านการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ รวมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนมีขั้นตอนสำคัญ ๖ ขั้นตอนเป็นวงจร ได้แก่ (๑) กำหนดเป้าหมายการศึกษาผ่านบทเรียน (๒) การวางแผนบทเรียน (๓) การสอนและการสังเกตในชั้นเรียน (๔) การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน (๕) การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน และ (๖) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้^{๙๒}

สมพร ทองเนื้อดี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน คือ ๑) การสร้างความตระหนักในการเปลี่ยนแปลง (Awareness) ๒) การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ๓) การกำหนดวิสัยทัศน์ในการเปลี่ยนแปลง (Vision) ๔) การสื่อสารวิสัยทัศน์ในองค์กร (Communication) ๕) การเสริมสร้างพลังและความสามารถ (Team) ๖) การปรับใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลง (Adaptation) และ ๗) การสร้างให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร คุณลักษณะของโรงเรียนที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ๑) บุคลากรมีศักยภาพ ๒) รูปแบบความคิดที่หลากหลาย ๓) การสานวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๔) การเรียนรู้และทำงานร่วมกัน และ ๕) การคิดอย่างเป็นระบบ^{๙๓}

จิตติวิมล สุขป้อม ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏจันทรเกษม ประชากรวิจัยได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน ๑๑,๘๖๓ คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน ๔๖๘ คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากร ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม กลุ่มที่ ๒ เป็นนักศึกษาที่มีคะแนนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ ๒๕ ลงมา จำนวน ๔๐ คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑ แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ ๒๐ คน กลุ่มทดลองได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนใดๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการวิจัย ได้แก่ ๑) แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .๙๐๑ และวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ๒) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง .๖๐-๑.๐๐ ๓) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อ

^{๙๒} ขาริณี ตรีวรัญญู, “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษิตตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน”, *ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๙๓} สมพร ทองเนื้อดี, “รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .๖๐-๑.๐๐ และ ๔) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อประเมินประสิทธิผลตัวแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสำหรับกลุ่มทดลองโดยวิธีโฟกัสกรุป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ส่วนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูต่อเวทีย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่วนความซื่อตรง ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านการมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตด้านคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยการเรียนการสอน ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ รักที่จะเรียน (หลักฉันทะ) มุ่งสู่กระบวนการคิด (หลักโยนิโสมนสิการ) มีมิตรคอยชี้แนะ (หลักกัลยาณมิตร) ฝึกแยกแยะปัญหา (หลักอริยสัจ ๔) พัฒนาความเป็นผู้นำ (หลักพรหมวิหาร ๔) และผสมผสานการประเมินผล (หลักวิมิงสา)

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษากลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้น กว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษากลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้น กว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับรูปแบบการเรียนการสอนใดๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ภายหลังการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น^{๔๔}

พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวทางของเคมมิสและแม็คแทกเกิร์ต (Kemmis & McTaggart, 1988) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน ๑๐ คน ครูที่ปรึกษา จำนวน ๓ คน และนักเรียน จำนวน ๑๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๑๑ ขั้นตอน คือ ๑) สร้างความตระหนัก ๒) กำหนดความรับผิดชอบ ๓) ให้ความรักความอบอุ่น ๔) สร้างความสัมพันธ์ ๕) สร้างความมั่นใจ ๖) สร้างการมีวินัย ๗) ปลุกฝังค่านิยม ๘) ส่งเสริมการเรียนรู้ ๙) เป็นตัวแบบที่ดี ๑๐) ให้ความช่วยเหลือ ๑๑) ให้กำลังใจ

^{๔๔} รุติวัสน์ สุขป้อม, “การพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม”, วารสารเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๕๖ - ๕๗.

ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์มีประสิทธิผลสูงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนได้ ๑๒ ลักษณะ คือ ๑) ความประหยัด ๒) ความเสียสละ ๓) ความมั่นใจในตนเอง ๔) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ๕) การแต่งกายเรียบร้อย ๖) หลีกเลียงอบายมุข ๗) มาเรียนสม่ำเสมอ ๘) เข้าเรียนตรงเวลา ๙) มีอุปกรณ์พร้อมเรียน ๑๐) กล้าแสดงความคิดเห็น ๑๑) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจ และ ๑๒) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง^{๕๕}

สวัสดิ์ เพชรบูรณ์, “ได้ศึกษาสภาพการการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสังเวช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, ผลการศึกษาพบว่า

๑) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ๑) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ๑.๑ การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศโรงเรียน ๑.๒ การพัฒนาหลักสูตร ใช้การสอดแทรกหรือบูรณาการพุทธธรรมและคุณลักษณะศึกษา (Character Education)

๒) ผลการนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาไปใช้ พบกว่า ๒.๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ นั้น คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ๒.๒) หลังการใช้หลักสูตรนักเรียนส่วนมากปฏิบัติได้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ ๒.๓) ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากขึ้นไป ๒.๔ ครูอาสาสมัครร่วมโครงการวิจัยพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเห็นว่านักเรียนสามารถนำหลักพุทธธรรมมาทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนได้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์^{๕๖}

รัศมี พัฒนสระคู ได้ศึกษาเรื่อง “โรงเรียนวิถีพุทธ: การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนในภาคอีสาน” ผลการศึกษาพบว่า “ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธในภาคอีสานพบว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๕๔๖ และเปิดโอกาสให้โรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธด้วยความสมัครใจ โรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ศึกษาภาคอีสาน ได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ เป็นต้นมาโดยมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ตามวิถีชีวิตของชาวไทยที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา และโรงเรียนได้ดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธในภาคอีสาน พบว่า

^{๕๕} พรสันต์ เลิศวิทยาวีวัฒน์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๕๖} สวัสดิ์ เพชรบูรณ์, “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสังเวช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, ปริญญาการศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ๒๕๕๐, หน้า ๑.

โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยจัดสภาพองค์ประกอบการเรียนรู้ให้นักเรียนทั้ง ๕ ด้าน คือ

ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และการบริหารจัดการ ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มอบหมายการดำเนินงานให้กลุ่มบริหารงานวิชาการควบคุมดูแล และมอบหมายให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนปัญหาของการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน พบว่า การจัดสภาพและองค์ประกอบการเรียนรู้รอบด้าน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๕ ด้าน ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอการนิเทศติดตามและประเมินผลการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ขาดกระบวนการการประสานงานที่ดี ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง การจัดทำระบบสารสนเทศของโรงเรียนไม่เป็นปัจจุบัน นักเรียนส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ยังไม่เข้มแข็ง เครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อยการศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธในภาคอีสาน พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธในภาคอีสาน ประกอบด้วย

๑) การเตรียมการ เป็นการเตรียมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยหาที่ปรึกษาหาแหล่งศึกษาเอกสารข้อมูลต่างๆ จัดเตรียมบุคลากร ครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายพันธกิจ และจัดทำแผนการดำเนินงานให้ชัดเจน

๒) การจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการจัดสภาพของโรงเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้รอบด้านทั้ง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ โดยใช้หลักการบริหารจัดการของ Luther H. Gulick และ Lyndall Urwick (POSDCORB)

๓) การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา เป็นการจัดกิจกรรมพัฒนากายความประพฤติ จิตใจ ปัญญา ของนักเรียนและบุคลากร

๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด

๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง

๖) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

สรุป การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนโรงเรียนต้องจัดสภาพและองค์ประกอบการเรียนรู้รอบด้านให้ครบทุกด้าน จัดกิจกรรมที่หลากหลายต่อเนื่องที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตนักเรียน และให้เครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน มีส่วนร่วมในการบริหารร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมรับผิดชอบ^{๕๖}

พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (будดาวงษ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด

^{๕๖} รัศมี พัฒนสระคู, “โรงเรียนวิถีพุทธ: การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเรียนในภาคอีสาน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), (บทคัดย่อ).

ทฤษฎีทางการศึกษาของไทย ๒) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ๓) เพื่อเสนอนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ๙ รูป/คน และในการสัมภาษณ์ ๙ รูป/คน ใช้เครื่องมือวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ๑) แบบวิเคราะห์เอกสาร คือ ผลงานนิพนธ์ที่เกี่ยวกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ๒) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับการตรวจสอบโครงสร้าง เนื้อหา และภาษาของร่างนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ๓) ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของไทย เป็นแนวคิดที่บูรณาการแนวคิดการศึกษาไทยและแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทย ผ่านกระบวนการพัฒนานโยบาย และเป็นแนวคิดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาที่เรียกว่า “การศึกษาวิถีพุทธ” ที่เน้นพัฒนาดตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ (วิชา) และความประพฤติ (จริย) หรือความรู้คู่คุณธรรม จึงจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งปัญญาได้โดยแท้จริง

๒) แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ก. คุณภาพและมาตรฐาน คือ คุณสมบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย หน้าที่หลัก คือ สืบปทายก และความเป็นกัลยาณมิตร การจัดการศึกษาทางธรรมวินัย ทศพลญาณ ปฏิสัมภินา ๔ และลีลาการสอน ๔ ข. การผลิตและการพัฒนา ได้แก่ (๑) การผลิตและการพัฒนาตามระยะเวลา คือ ในระยะสั้นเพื่อสร้างความเป็นนักเรียนที่ดีตามหลักบุพนิมิตของการศึกษา และในระยะยาวเพื่อสร้างความเป็นบัณฑิต ผู้มีศีลธรรม มีจริยธรรม มีความสุข และการผลิตและการพัฒนาตามความมุ่งหมายของวิชาการ คือ วิชาศึกษาทั่วไปเพื่อสร้างความเป็นบัณฑิต และวิชาเฉพาะวิชาชีพเพื่อสร้างเครื่องมือบัณฑิต (๒) จริยศึกษา เป็นการผลิตครูที่จะต้องคัดยอตคนให้มาเป็นยอตครู และคัดยอตครูให้มาเป็นครูจริยศึกษา ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้แก่ (๑) การพัฒนาผู้ใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการฝึกอินทรีย์ ๖ ในด้านการศึกษา (๒) การพัฒนาผู้ผลิตเทคโนโลยีด้วยการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีที่สร้างสรรค์ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้แก่สังคม^{๙๘}

พระวรรณกร กิตติญาโณ (แก้วพิลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาด้านทักษะการบริหาร ๒) เพื่อพัฒนาทักษะการบริหาร ๓) เพื่อเสนอกระบวนการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๕๖ รูป/คน สถิติที่ใช้ การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และแบบตรวจสอบ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๑

^{๙๘}พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (บุตตาวงษ์), “การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)”, *ปริญญาตฺษฎฺฐิบัณฺฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

รูป/คน สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน สนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า :

สภาพปัจจุบันปัญหาด้านทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า มีการขาดการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงแต่การมอบอำนาจในการตัดสินใจยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีลำดับชั้นสูงกว่า การจัดการบริหารในภาพรวมไม่เด่นชัด รวมทั้งการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นจนถึงระดับดี การสั่งการจากบนลงล่างการศึกษาของวัดและของคณะสงฆ์ขาดการพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการที่ดี

การพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษา สำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

กระบวนการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้ ๑) องค์ประกอบของทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ๕ ด้าน ๒) กระบวนการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษา ๕ ด้าน ๓) ประเภทการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษา ๕ ด้าน ๔) องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา ๖ ด้าน และ ๕) กิจกรรมการพัฒนาทักษะ ๕ กิจกรรม อีกทั้งยังพบหลักปาปนิกรรม ๓ ที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารที่ตรงตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ผู้มองการณ์ไกลในการทำงาน (จักขุมา) เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำงาน (วิรูโระ) และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (นิสสยสัมปันโน)^{๙๙}

เยาวมลย์ ลิทธิเดช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาปัญหาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ ๓) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเริ่มจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ รูป/คน การประชุมสนทนากลุ่มจำนวน ๙ รูป/คน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) จำนวน ๙ รูป/คน และการตรวจรูปแบบด้วยการแจกแบบสอบถามจำนวน ๑๙๖ รูป/คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า S.D.และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า ๑) ด้านร่างกายพบว่า บุคลากรส่วนมากมีสุขภาพแข็งแรงและบางคนมีสุขภาพอ่อนแอ ต้องได้รับการพัฒนา ๒) ด้านจิตใจอารมณ์จิตวิทยา พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีจิตใจอารมณ์เป็นกัลยาณมิตร ๓) ด้านสังคม พบว่า บุคลากรส่วนมากมีความเหมาะสมและมีการพัฒนาบุคลิกภาพโดย

^{๙๙} พระวรรณกร กิตติญาโณ (แก้วพิลา), “การพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

การเอื้อเฟื้อจากคนในชุมชนและสังคม ๔) ด้านสติปัญญา พบว่า บุคลากรส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีประสบการณ์น้อยในการสอน

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ และด้านสภาพแวดล้อม ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบ ด้านขั้นตอนการพัฒนาบุคลิกภาพ ด้านวิธีการพัฒนาบุคลิกภาพด้านกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ๓ เงื่อนไขการนำไปใช้ โดยให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียน

๓. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ พบว่า รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรควรใช้รูปแบบ Smart Personality Model ผลการตรวจสอบความคิดเห็นความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^{๑๐๐}

พระครูปริยัติปัญญาวุธ (ปรีดี ปญฺญาวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการปฏิบัติงานในภาพรวมเป็นที่น่าพอใจอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัญหาด้านการบริหารจัดการ (Management) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านบุคลากร (Man) ด้านการเงิน (Money) และด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ตามลำดับ

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามกรอบการบริหารความเสี่ยงของ COSO Model มี ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) ด้านนโยบาย ๒) ด้านวัตถุประสงค์ ๓) ด้านคณะกรรมการฯ และ ๔) ด้านกระบวนการฯ และมี ๖ ขั้นตอน คือ

๑) การระบุความเสี่ยงฯ ๒) การประเมินความเสี่ยงฯ ๓) การตอบสนองต่อความเสี่ยงฯ ๔) กิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงฯ ๕) สารสนเทศและการสื่อสารฯ และ ๖) การติดตามและประเมินผลฯ

๓. รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถลดความเสี่ยงของสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่

^{๑๐๐} เยาวมาลย์ สิริเดช, “รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

ค้นพบได้ โดยใช้แนวคิดตามรูปแบบทฤษฎีระบบ(System Theory) และมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจน คือ ๑) ด้านบุคลากร กำหนดให้บุคลากรต้องมีความมั่นคงในวิชาชีพที่สูงขึ้นและการลาออกของบุคลากรต้องลดลงร้อยละ ๘๐% ๒) ด้านการเงิน กำหนดให้จัดทำแผนงบประมาณให้ชัดเจนและขอตั้งงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเพิ่ม ๓) ด้านการบริหารจัดการ กำหนดให้บุคลากรทุกรูป/คนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรในทุกด้าน และมีกฎหมายให้การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการเฉพาะให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลา และ ๔) ด้านวัสดุอุปกรณ์ กำหนดให้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ด้วยการขอความร่วมมือของบุคลากร โรงเรียน ชุมชนและผู้ปกครอง^{๑๐๑}

พระครูสุทธิธรรมรัตน์ (จ๋านงค์ ทนตจิตโต) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเพื่อการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียน” ผลการวิจัยพบว่า

๑.การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมทุกด้านมีความคิดเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒.คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๑) ด้านการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของสามเณร ๒) ด้านเสริมสร้างศักยภาพของสามเณรในการเรียนรู้ทางวิชาสามัญศึกษาและการเป็นศาสนทายาทที่ดี ๓) ด้านการเสริมสร้างศักยภาพของสามเณรในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ

๓. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีการบริหาร ๔ ด้าน ๑) วิชาการเพิ่มเติม การส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยพระและสามเณรโดยมีเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๒) งบประมาณได้รับความช่วยเหลือทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน ๓) การบริหารบุคคล ได้รับความร่วมมือทั้งพระภิกษุ และนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔) ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานทั้งความรู้ด้านปริยัติสามัญ และทักษะวิชาชีพ ที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับสมณสาธูป^{๑๐๒}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

ฟินเกอร์ (Finger) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารและความพึงพอใจในการทำงานของครู” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๓} ครูที่ทำงานกับผู้ช่วยบริหารที่เน้นทั้งงานและความสัมพันธ์ใน

^{๑๐๑}พระครูปริยัติปัญญารุทธ (ปรีดีปัญญารุทธ), “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

^{๑๐๒}พระครูสุทธิธรรมรัตน์ (จ๋านงค์ ทนตจิตโต), “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

^{๑๐๓}Finger, S.C., Leadership Style of the Quasi administrators And Teacher Job Satisfaction, Dissertation Abstracts International, June ๑๙๘๕, ๓๔๙๔-A.

ระดับสูง มีความพึงพอใจในการทำงานสูงกว่าครูที่ทำงานกับผู้ช่วยบริหารที่เน้นทั้งงานและความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

บอดี้ (Boyd) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ของครูด้านระดับชั้นทางสังคม สถานภาพทางสังคม ศักดิ์ศรีแห่งอาชีพมีผลต่อระดับขวัญหรือไม่และสิ่งที่ผู้บริหารการศึกษากล่าวถึงปัญหาของครูที่มีขวัญและกำลังใจต่ำคืออะไร โดยศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๐๔} สถานะทางสังคม ศักดิ์ศรีแห่งอาชีพมีผลโดยตรงอย่างมากต่อขวัญและกำลังใจของครู นอกจากนี้ยังพบอีกว่ามีมิติที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจของครูในระยะสั้นและระยะยาว คือ ระดับทักษะความคิดรวบยอดของผู้บริหารและครู ความคาดหวังของผู้บริหารการศึกษาต่อสิ่งที่สื่อแสดงถึงการติดต่อระหว่างครูกับผู้เรียน การปรับโครงสร้างของโรงเรียนเพื่อให้ครูและนักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอน การทำให้ครูมีการยอมรับความก้าวหน้าในอาชีพหรือระบบคุณธรรมและการมีความมั่นคงในอาชีพ

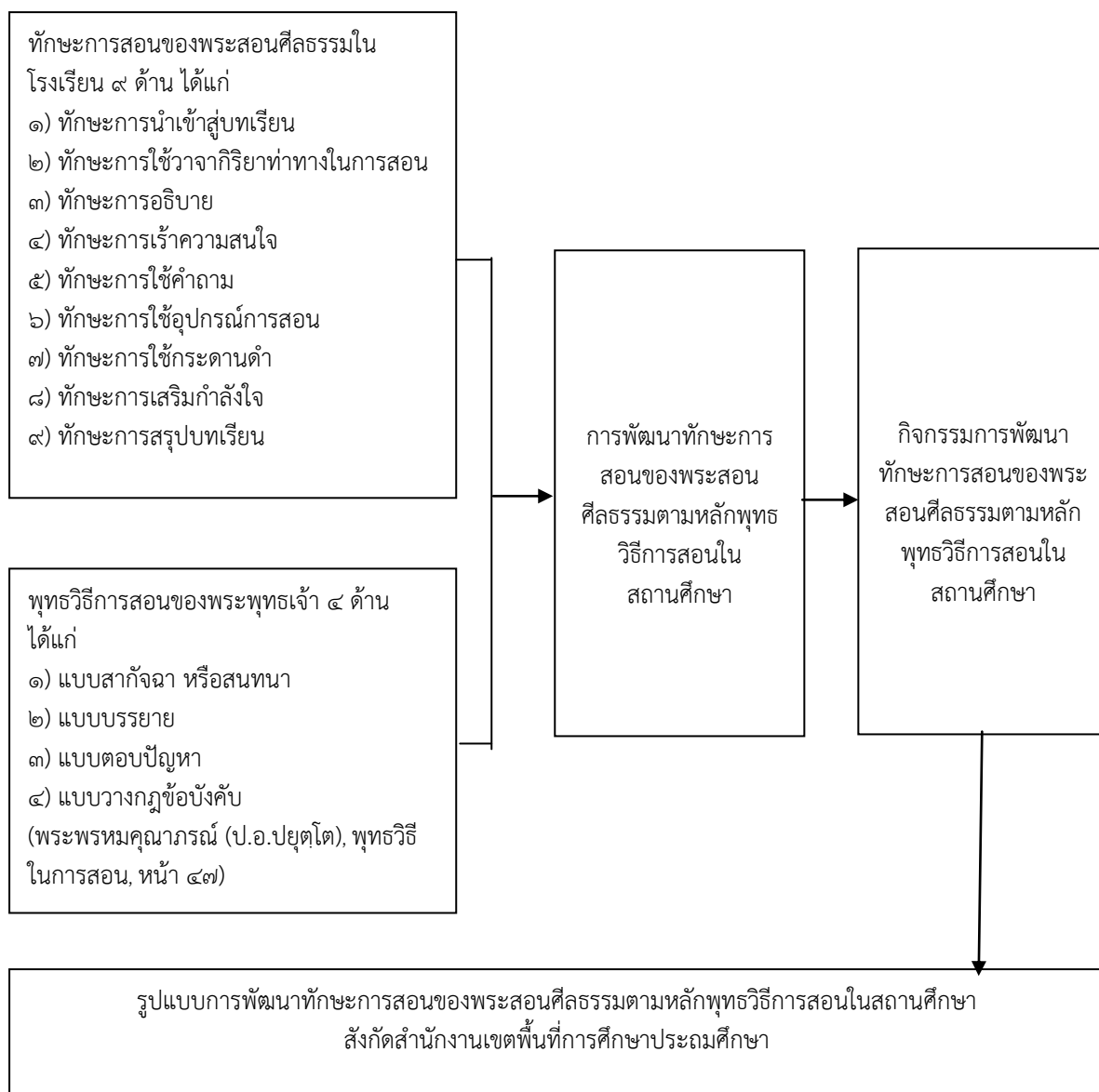
สรุปได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นมีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ร่วมด้วยทำให้งานวิจัยในเบื้องต้นมีความน่าสนใจและผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางในการศึกษารายละเอียดต่อไป

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของรูปแบบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิดของนักการศึกษานักวิชาการ แล้วสรุปเป็นองค์ประกอบของทักษะการสอน โดยผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทะกิจิรยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานดำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน และพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ คือ (๑) แบบสากัจฉา หรือสนทนา (๒) แบบบรรยาย (๓) แบบตอบปัญหา และ (๔) แบบวางกฎข้อบังคับ^{๑๐๕} นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังภาพที่ ๒.๔

^{๑๐๔} Boyd, William Allen ๑๙๙๔, “Teacher Morale and sense of Efficacy as Psycho-Social Variables : Prestige”, Dissertation Abstracts International, September ๑๙๙๔, ๓๒๗๔-A.

^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๗.

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา” โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงาน การวิจัย รายงานของหน่วยงานต่างๆ บทความทางวิชาการ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการ โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ เป็นกรณีตัวอย่าง (Case Study) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบ ของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

วิธีการศึกษา : ใช้แบบสอบถามสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เครื่องมือ : แบบสอบถาม

วิธีการสร้างเครื่องมือ :

๑) ศึกษาตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ๙ ด้าน

๒) นำมาสร้างแบบสอบถาม ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพทักษะการสอนของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตกเป็นคำถามที่มี ตัวเลือก ๕ ระดับความคิดเห็นว่ามีสภาพอยู่ในระดับใด

๓) หากคุณภาพเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

ประชากรที่ตอบแบบสอบถาม : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ จังหวัด จำนวน ๒๔๘ รูป

การเก็บรวบรวมข้อมูล : ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามสอบถามพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๔๘ ชุด เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด ๒๔๘ ชุด คิดเป็น ๑๐๐%

การวิเคราะห์ข้อมูล : ใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) คำนวณระดับความคิดเห็นภาพรวมและรายด้าน

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีการศึกษา :

๑. ศึกษาการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมจากตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการพัฒนาทักษะการสอน

๒. ศึกษาวิธีการจัดการสอนตามหลักพุทธวิธีจากพระไตรปิฎก, เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ คน เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธี และ การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาทักษะการสอนตามหลักพุทธวิธี จำนวน ๘ รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ : แบบสอบถามสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ : ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่นต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล : สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล : ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุป : ได้แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ ๓ เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีการศึกษา : ศึกษาจาก

๑. นำผลสรุปจากขั้นตอนที่ ๑ และผลสรุปแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มาพัฒนาร่วมกัน

๒. ข้อสรุปจากแบบสอบถาม

๓. นำสรุปขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔. นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสม ผสมวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ จังหวัด จำนวน ๖๙๔ รูป^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ตารางนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ ๐.๕ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๔๘ รูป^๒ ดังตารางประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ ตารางประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	ราชบุรี	๒๒๐	๗๙
๒	สมุทรสงคราม	๑๕๕	๕๕
๓	เพชรบุรี	๑๙๔	๖๙
๔	ประจวบคีรีขันธ์	๑๒๕	๔๕
	รวม	๖๙๔	๒๔๘

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ

^๑ ศูนย์อำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๒ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan), ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, [ออนไลน์] , เครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)site/bb24559r/khnad-khxng-klum-tawxyang-thi-hemaa-sm (วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒)

โรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่นต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) จากกลุ่มผู้บริหารและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๑๕ รูป โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่นต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป

๒. สนทนากลุ่ม (Focus Group) สนทนาพูดคุยกันประมาณ ๑๐ รูป/คน ของผู้ทรงคุณวุฒิรวม ๒ กลุ่ม รวม ๑๐ คน ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอน จำนวน ๕ รูป/คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระสอนศีลธรรม จำนวน ๕ รูป/คน

๓. แบบสำรวจ (Survey Guide) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

รายละเอียดการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีดังนี้

๓.๔.๑ ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา

๓.๔.๒ กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย

๓.๔.๓ ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยจะคำนึงถึงการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพมีความตรงทั้งในเชิงโครงสร้าง (construct validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รวมทั้งความเชื่อมั่น (reliability)

๓.๔.๔ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยดำเนินการดังนี้

๓.๔.๔.๑ นำร่างแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นในขั้นตอนที่ ๓.๓ จำนวน ๑๑๙ ข้อเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิเพื่อตรวจแก้ไขและปรับปรุงให้มีความเหมาะสม

๓.๔.๔.๒ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่า แบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่ โดยการหาดัชนี (index of congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ให้คะแนน +๑ เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการ

ให้คะแนน -๑ เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการและ

ให้คะแนน ๐ เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการหรือไม่

๓.๔.๓ พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีองค์ประกอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๕ ถึง ๑.๐๐ มีจำนวน ๔๕ รายการ และปรับปรุงแก้ไขภาษาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การทดลองใช้ต่อไป

๓.๔.๔.๔ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (tryout) กับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ ชุด โดยกำหนดให้บุคลากรจำนวน ๓๐ รูป ได้แก่ พระสอนศีลธรรม จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๗๘๕

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

๑. ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก

๒. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๓. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Studies) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแจกแบบสอบถาม และการเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย เพื่อเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงถูกต้องมากที่สุด

๔. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนและด้านพระสอนศีลธรรม

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการแจกแบบสอบถาม แล้วจัดบันทึกลักษณะการบรรยาย (Descriptive) เพื่อที่จะนำข้อมูลวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของ สุกงศ์ จันทวนิช^๓

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็น เป็นต้น

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ได้แก่การจำแนกข้อมูลออกเป็นต่างๆ (Typological) ในการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบการ

^๓สุกงศ์ จันทวนิช, วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๑ - ๑๔๔.

พัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจาภิรียาทำทาทในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการเร้าความสนใจ ๕) ทักษะการสรุปบทเรียน ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน

๓.๗ ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

สรุปขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา”

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์ที่ได้
๑. เพื่อศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้ ๑. ศึกษาเอกสาร ๒. สัมภาษณ์	๑. ศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒. แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	พระไตรปิฎก, หนังสือ, ตำรา, บทความงานวิจัย, Website	แบบศึกษาเอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	๑. กรอบแนวคิด ๒. สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก
		๒. ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์	ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คนด้วยการเลือกเจาะจง	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	มี ๔ ขั้นตอนดังนี้ ๑. ยกร่าง ๒. แบบสัมภาษณ์รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๓. สนทนากลุ่ม (Focus	๑. ยกร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	๑. ผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑	แบบศึกษาเอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)

	Group) ๔. ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ					
		๒. พัฒนาโดยสนทนากลุ่ม	๒.สนทนากลุ่ม (Focus Group) สนทนาพูดคุยกันประมาณ ๑๐ รูป/คน ของผู้ทรงคุณวุฒิ รวม ๒ กลุ่ม รวม ๑๐ คน ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอน จำนวน ๕ รูป/คน กลุ่มที่ ๒ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระสอนศีลธรรม จำนวน ๕ รูป/คน	แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒)
๓. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขนำเสนอ	๓. ตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์ ๑) หาค่าร้อยละ ๒) หาค่าความถี่ (F)	รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ ๑.๑ ขั้นตอนในการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย ตามลำดับดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

๔.๒ ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔.๒.๑ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔.๓ เสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

๔.๑.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

ผลการวิจัยสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก จำนวน ๒๔๘ รูป โดยมีผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

๔.๑.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๒๕ - ๓๕ ปี	๗๓	๒๙.๔๔
๓๖ - ๔๐ ปี	๖๓	๒๕.๔๐
๔๑ - ๔๕ ปี	๕๕	๒๒.๑๘
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๗	๒๒.๙๘
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๔ อายุ ๓๖-๔๐ ปี จำนวน ๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๐ อายุ ๔๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๙๘ และอายุ ๔๑-๔๕ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
๕ - ๑๐ ปี	๑๐๒	๔๑.๑๓
๑๑ - ๑๖ ปี	๔๐	๑๖.๑๓
๑๗ - ๒๒ ปี	๕๕	๒๒.๑๘
๒๓ ปีขึ้นไป	๕๑	๒๐.๕๖
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่ มีพรรษา ๕-๑๐ ปี จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๓ พรรษา ๑๗-๒๒ ปี จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘ พรรษา ๒๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๖ และพรรษา ๑๑-๑๖ ปี จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

วุฒิการศึกษาทางโลก	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๕	๒.๐๒
มัธยมศึกษาตอนต้น	๗	๒.๘๒
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๘	๗.๒๖
อนุปริญญาตรี	๒๕	๑๐.๐๘
ปริญญาตรี	๑๗๗	๗๑.๓๗
ปริญญาโท	๑๕	๖.๐๕
ปริญญาเอก	๑	๐.๔๐
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี จำนวน ๑๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๓๗ อนุปริญญาตรี จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๘ มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๖ ปริญญาโท จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๒ ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๒ และปริญญาเอก ๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

วุฒิการศึกษาทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	๑๓	๕.๒๔
นักธรรมชั้นโท	๒๑	๘.๔๗
นักธรรมชั้นเอก	๒๑๔	๘๖.๒๙
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมเอก จำนวน ๒๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒๙ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๗ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๔

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ประโยค ๑-๒	๗๕	๓๐.๒๔
เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๕๔	๒๑.๗๗
เปรียญธรรม ๔ ประโยค	๕๕	๒๒.๑๘

เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป	๖๔	๒๕.๘๑
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประโยค ๑-๒ จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒๔ เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๑ เปรียญธรรม ๔ ประโยค จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘ และเปรียญธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗๗

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การสอน

ประสบการณ์การสอน	จำนวน	ร้อยละ
๒-๓ ปี	๙๗	๓๙.๑๑
๔-๕ ปี	๖๙	๒๗.๘๒
๖-๗ ปี	๔๒	๑๖.๙๔
๘ ปี ขึ้นไป	๔๐	๑๖.๑๓
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอน ๒-๓ ปี จำนวน ๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๑ ประสบการณ์ ๔-๕ ปี จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๘๒ ประสบการณ์ ๖-๗ ปี จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๔ และประสบการณ์ ๘ ปี ขึ้นไป จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓

๔.๑.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก โดยภาพรวม

สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน		(n=๓๙๔)		ระดับ	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
๑	สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	๔.๓๗	๐.๗๑	มาก	๔
๒	สภาพทักษะการใช้วาทกรรมทำทางในการสอน	๔.๔๔	๐.๖๕	มาก	๑
๓	สภาพทักษะการอธิบายในการสอน	๔.๔๐	๐.๖๙	มาก	๒
๔	สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน	๔.๒๖	๐.๗๔	มาก	๙
๕	สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน	๔.๓๓	๐.๗๑	มาก	๗
๖	สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน	๔.๓๖	๐.๗๑	มาก	๕
๗	สภาพทักษะการใช้กระดานดำในการสอน	๔.๓๕	๐.๗๑	มาก	๖

๘	สภาพทักษะการเสริมกำลังใจในการสอน	๔.๒๙	๐.๖๘	มาก	๘
๙	สภาพทักษะการสรุปทบทเรียนในการสอน	๔.๓๘	๐.๕๘	มาก	๓
	ภาพรวม	๔.๓๕	๐.๖๙	มาก	

ตารางที่ ๔.๕ พบว่า ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีต่อ สภาพทักษะ การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาค ตะวันตก ทั้ง ๙ ด้าน พบว่า มีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหา น้อย คือ สภาพทักษะการใช้วาทกรรมทำทางในการสอน ($\bar{X} = ๔.๔๔$) สภาพทักษะการอธิบายในการ สอน ($\bar{X} = ๔.๔๐$) สภาพทักษะการสรุปทบทเรียนในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๘$) สภาพทักษะการนำเข้าสู่ บทเรียน ($\bar{X} = ๔.๓๗$) สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ($\bar{X} = ๔.๓๖$) สภาพทักษะการใช้กระดาน ดำในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๕$) สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๓$) สภาพทักษะการเสริม กำลังใจในการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๙$) สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๖$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะ การนำเข้าสู่บทเรียน

ลำดับ ที่	สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่ บทเรียน	๔.๔๗	๐.๖๘	มาก	๑
๒	พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ	๔.๔๐	๐.๗๐	มาก	๒
๓	กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพร้อมก่อนเรียน	๔.๓๑	๐.๗๒	มาก	๔
๔	พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และ เหมาะสมกับนักเรียน	๔.๓๐	๐.๗๒	มาก	๕
๕	มีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละ ชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน	๔.๓๖	๐.๗๓	มาก	๓
	รวม	๔.๓๗	๐.๗๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$, **S.D.** = ๐.๗๑) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๗$, **S.D.** = ๐.๖๘) พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ ($\bar{X} = ๔.๔๐$, **S.D.** = ๐.๗๐) มีการ สำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน ($\bar{X} = ๔.๓๖$,

S.D. = ๐.๗๓) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และเหมาะสมกับนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๗๒)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการใช้วาทะการกระทำทางในการสอน

ลำดับที่	สภาพทักษะการใช้วาทะการกระทำทางในการสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาทะและกิริยาทำทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา	๔.๒๘	๐.๗๑	มาก	๕
๒	พระสอนศีลธรรมพูดจาอ่อนหวาน แสดงออกทางสีหน้า สายตาและการใช้น้ำเสียงน่าเลื่อมใส	๔.๓๕	๐.๖๐	มาก	๔
๓	แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด	๔.๖๑	๐.๕๘	มากที่สุด	๑
๔	มีกิริยา ทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา	๔.๔๙	๐.๖๔	มาก	๒
๕	มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี	๔.๔๕	๐.๗๑	มาก	๓
	รวม	๔.๔๔	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการใช้วาทะการกระทำทางในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๔, S.D. = ๐.๖๕) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด ($\bar{X}$ = ๔.๖๑, S.D. = ๐.๕๘) มีกิริยา ทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา ($\bar{X}$ = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๖๔) มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี ($\bar{X}$ = ๔.๔๕, S.D. = ๐.๗๑) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาทะและกิริยาทำทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา ($\bar{X}$ = ๔.๒๘, S.D. = ๐.๗๑)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการอธิบายในการสอน

ลำดับที่	สภาพทักษะการอธิบายในการสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป	๔.๔๐	๐.๗๓	มาก	๓
๒	นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่พระสอนศีลธรรมได้สอน	๔.๓๐	๐.๗๙	มาก	๕
๓	พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย	๔.๔๘	๐.๖๕	มาก	๑
๔	ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน	๔.๔๖	๐.๕๗	มาก	๒

๕	มีท่าทางการอธิบายในเรื่องอื่นๆ ประกอบการอธิบายทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียน	๔.๓๘	๐.๗๑	มาก	๔
	รวม	๔.๔๐	๐.๖๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการอธิบายในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$, $S.D. = ๐.๖๙$) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ($\bar{X} = ๔.๔๘$, $S.D. = ๐.๖๕$) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน ($\bar{X} = ๔.๔๖$, $S.D. = ๐.๕๗$) พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป ($\bar{X} = ๔.๔๐$, $S.D. = ๐.๗๓$) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่พระสอนศีลธรรมได้สอน ($\bar{X} = ๔.๓๐$, $S.D. = ๐.๗๙$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน

ลำดับที่	สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตาประกอบในการสอน	๔.๓๒	๐.๗๓	มาก	๒
๒	มีการใช้เกมสักระยะ และสื่อการสอนธรรมะ	๔.๒๑	๐.๗๕	มาก	๔
๓	มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม	๔.๒๔	๐.๗๕	มาก	๓
๔	มีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน	๔.๑๗	๐.๗๔	มาก	๕
๕	มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ	๔.๓๕	๐.๗๒	มาก	๑
	รวม	๔.๒๖	๐.๗๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, $S.D. = ๐.๗๔$) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ ($\bar{X} = ๔.๓๕$, $S.D. = ๐.๗๒$) พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตาประกอบในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๒$, $S.D. = ๐.๗๓$) มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม ($\bar{X} = ๔.๒๔$, $S.D. = ๐.๗๕$) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน ($\bar{X} = ๔.๑๗$, $S.D. = ๐.๗๔$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน

ลำดับ ที่	สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมได้ใช้คำถามที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่สอน	๔.๒๘	๐.๖๒	มาก	๔
๒	เร้าให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ	๔.๔๐	๐.๗๑	มาก	๑
๓	เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบ	๔.๓๘	๐.๗๒	มาก	๓
๔	พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน	๔.๓๖	๐.๗๔	มาก	๒
๕	คำถามเข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ นักเรียนสามารถอธิบายคำตอบได้	๔.๒๕	๐.๗๔	มาก	๕
	รวม	๔.๓๓	๐.๗๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะ การใช้คำถามในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๗๑) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ เร้าให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D. = ๐.๗๑) พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D. = ๐.๗๔) เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบ ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๗๒) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ คำถามเข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ นักเรียนสามารถอธิบายคำตอบได้ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๗๔)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

ลำดับ ที่	สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง	๔.๓๘	๐.๗๒	มาก	๒
๒	พระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว	๔.๒๕	๐.๗๔	มาก	๕
๓	พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย	๔.๓๔	๐.๖๓	มาก	๓
๔	สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์ต่อนักเรียน	๔.๓๒	๐.๗๖	มาก	๔

๕	มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอน	๔.๕๒	๐.๗๐	มากที่สุด	๑
	รวม	๔.๓๖	๐.๗๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงใต้ สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๖$, $S.D. = ๐.๗๑$) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอน ($\bar{X} = ๔.๕๒$, $S.D. = ๐.๗๐$) พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๗๒$) พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย ($\bar{X} = ๔.๓๔$, $S.D. = ๐.๖๓$) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว ($\bar{X} = ๔.๒๕$, $S.D. = ๐.๗๔$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงใต้ สภาพทักษะการใช้กระดานดำ

ลำดับที่	สภาพทักษะการใช้กระดานดำ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ	๔.๔๒	๐.๗๓	มาก	๑
๒	มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ขีดกันมาก	๔.๔๑	๐.๗๕	มาก	๒
๓	เน้นจุดสำคัญโดยการใช้ชอล์กสีหรือขีดเส้นใต้	๔.๓๒	๐.๗๒	มาก	๔
๔	พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อและใจความสำคัญ เขียนเสร็จจะต้องตรวจดูความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง	๔.๒๔	๐.๗๑	มาก	๕
๕	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำด้วย	๔.๓๗	๐.๖๓	มาก	๓
	รวม	๔.๓๕	๐.๗๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงใต้ สภาพทักษะการใช้กระดานดำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$, $S.D. = ๐.๗๑$) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ ($\bar{X} = ๔.๔๒$, $S.D. = ๐.๗๓$) มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ขีดกันมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, $S.D. = ๐.๗๕$) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำด้วย ($\bar{X} = ๔.๓๗$, $S.D. =$

๐.๖๓) และข้อที่มึ่ความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อและใจความสำคัญ เขียนเสร็จจะต้องตรวจดูความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๗๑)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ

ลำดับที่	สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจ	๔.๒๗	๐.๖๘	มาก	๓
๒	เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน	๔.๔๕	๐.๖๗	มาก	๑
๓	พระสอนได้เลือกวิธีเสริมกำลังใจหลาย ๆ วิธีให้เหมาะสมกับนักเรียน	๔.๒๓	๐.๖๖	มาก	๔
๔	ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ	๔.๓๑	๐.๖๘	มาก	๒
๕	เอาใจใส่นักเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียน มีความยุติธรรม	๔.๒๐	๐.๗๒	มาก	๕
	รวม	๔.๒๙	๐.๖๘	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๖๘) ข้อที่มึ่ความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ($\bar{X} = ๔.๔๕$, S.D. = ๐.๖๗) ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๖๘) พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจ ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๖๘) และข้อที่มึ่ความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ เอาใจใส่นักเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียน มีความยุติธรรม ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๗๒)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตกสภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอน

ลำดับที่	สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑	พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะอย่างไร	๔.๔๔	๐.๖๔	มาก	๑
๒	สรุปทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	๔.๓๒	๐.๕๗	มาก	๕
๓	สรุปได้น่าสนใจทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้หรือ	๔.๓๖	๐.๕๑	มาก	๔

	ความคิดรวบยอดที่เป็นแก่นของเนื้อหา				
๔	พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อ	๔.๓๘	๐.๕๕	มาก	๒
๕	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน	๔.๓๘	๐.๖๕	มาก	๓
	รวม	๔.๓๘	๐.๕๘	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก สภาพทักษะการสรุปบทเรียนในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๕๘$) ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะอย่างไร ($\bar{X} = ๔.๔๔$, $S.D. = ๐.๖๔$) พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อ ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๕๕$) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน ($\bar{X} = ๔.๓๘$, $S.D. = ๐.๖๕$) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ สรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน ($\bar{X} = ๔.๓๒$, $S.D. = ๐.๕๗$)

จากผลการสอบถามสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก พบว่า โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๓๕) ได้แก่

สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียน พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน

สภาพทักษะการใช้วาทกรรมทำทางในการสอน ได้แก่ แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด มีกิริยา ทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี

สภาพทักษะการอธิบายในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป

สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน ได้แก่ มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตา ประกอบในการสอน มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม

สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน ได้แก่ เราให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบ

สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ได้แก่ มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอน พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย

สภาพทักษะการใช้กระดานดำ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ขีดกันมาก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำด้วย

สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจ

สภาพทักษะการสรุปบทเรียนในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลง ในลักษณะอย่างไร พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๔.๑.๒ สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

๑) สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน

๑. พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียนควรใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ ๕-๑๐ นาทีโดยการให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิก่อนเรียนในช่วงเวลาที่พระท่านได้สอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความพร้อมก่อนเรียนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนในหัวข้อเกี่ยวกับพุทธศาสนา^๑

๒. พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และเหมาะสม เช่น ให้ท่องศีล ๕ คำ อาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร สวดมนต์บทอื่น เป็นต้น โดยไม่ใช้วิธีซ้ำซาก เพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน และมีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วย^๒

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๑ ดังนี้

^๑ สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เถาฆานกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดประสาธสิทธิ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ นางกาญจนา ลุนพิลา, ครูพี่เลี้ยงพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชุมชนวัดประสาธสิทธิ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑ วิเคราะห์สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียนควรใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ ๕-๑๐ นาทีโดยการให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ	✓	✓	๓	✓
๒) พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และเหมาะสม เช่น ให้ท่องศีล ๕ คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร สวดมนต์บทอื่น เป็นต้น	✓	✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายสัมพันธ์ เถาฆานกุล

๒ = นางกาญจนา ลุนพิลา

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียนควรใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ ๕-๑๐ นาทีโดยการให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ

๒) พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และเหมาะสม เช่น ให้ท่องศีล ๕ คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร สวดมนต์บทอื่น เป็นต้น

๒) สภาพทักษะการใช้วาทะกิจริยาทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการใช้วาทะกิจริยาทำทางในการสอน

๑. พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาทะและกิจริยาทำทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา พูดจาอ่อนหวาน การแสดงออกทางสีหน้า สายตาและการใช้น้ำเสียงน่าเลื่อมใส น่าศรัทธาและมีการแต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด เด็กๆ หรือผู้เรียนเห็นแล้วอยากเข้าไปพูดคุย สนทนาด้วยเพราะลักษณะภายนอกท่านมีเมตตาต่อนักเรียน^๓

๒. พระสอนศีลธรรมที่สอนในโรงเรียนมีกิจริยา ทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา โดยผู้บริหารและครูได้ศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นต้นทุนอยู่แล้ว จึงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระสงฆ์ที่มาสอนนักเรียน โดยท่านมีเมตตา นักเรียนจึงอยากเข้าใกล้พระและท่านมีการสอนที่สนุก มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี^๔

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการใช้วาทะกิจริยาทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการใช้วาทะกิจริยาทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีความหมายเป็นไปใน

^๓ สัมภาษณ์ นางสาวณัฐิกา ลิ้มเฉลิม, ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๔ (วัดไชยสุรินทร์) เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายบุญมา พ่วงสำราญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจวบคีรีขันธ์ จ. ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ วิเคราะห์สภาพทักษะการใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา พุดจาอ่อนหวาน การแสดงออกทางสีหน้า สายตา และการใช้น้ำเสียงน่าเลื่อมใส	✓	✓	๓	✓
๒) พระสอนศีลธรรมที่สอนในโรงเรียนมีกิจรรมทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา	✓	✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

- ๑ = นางสาวณัฐริกา ลิ่มเฉลิม ๒ = นายบุญมา พ่วงสำราญ
๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดังนี้ คือ

- ๑) พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาทะกิจจากกิจรรมทำทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา พุดจาอ่อนหวาน การแสดงออกทางสีหน้า สายตาและการใช้น้ำเสียงน่าเลื่อมใส
๒) พระสอนศีลธรรมที่สอนในโรงเรียนมีกิจรรมทำทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา

๓) สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการอธิบายในการสอน

๑. พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป โดยใช้เวลาที่ใช้ในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในแต่ละครั้ง ไม่เกิน ๑๐ นาที แสดงถึงการมีทักษะในการสอนในเรื่องนั้นๆ ทำให้นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่ตนเองได้เรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาที่พระท่านได้สอน^๕

๒. พระสอนศีลธรรมที่ท่านสอนในโรงเรียนท่านได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการอธิบายหัวข้อหรือเรื่องนั้นๆ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงมีท่าทางการอธิบายในเรื่องนั้นๆ ประกอบการอธิบายทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียน^๖

^๕ สัมภาษณ์ นางจิรนนท์ คำลา ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดโกสินารายณ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาจมั่งกร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนใหญ่(ทรัพย์ประชาสรรค์) เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ วิเคราะห์สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไปทำให้นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่ตนเองได้เรียน	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมที่ท่านสอนในโรงเรียนท่านได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการอธิบายหัวข้อหรือเรื่องนั้นๆ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงมีท่าทางการอธิบายในเรื่องนั้นๆ		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นางจีรนนท์ คำลา

๒ = นางกาญจนา อัจฉกร

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไปทำให้นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่ตนเองได้เรียน

๒) พระสอนศีลธรรมที่ท่านสอนในโรงเรียนท่านได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการอธิบายหัวข้อหรือเรื่องนั้นๆ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงมีท่าทางการอธิบายในเรื่องนั้นๆ

๔) สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน

๑. พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตา ประกอบในการสอน มีการใช้เกมส์ธรรมะ และสื่อการสอนธรรมะประกอบกับการเรียนการสอนทำให้นักเรียนสนใจในรายวิชาที่พระสอนอย่างมาก^๗

^๗ สัมภาษณ์ นางอนุชา ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒. พระสอนศีลธรรมมีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม รวมถึงมีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน เกมสัธรรมะ รวมถึงการตอบปัญหาธรรมะและรางวัลต่างๆ ที่ดึงดูดนักเรียนทำให้ชั่วโมงที่พระท่านสอนนักเรียนให้ความสนใจและอยากเรียนในรายวิชานี้มาก^๘

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ วิเคราะห์สภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตาประกอบในการสอน มีการใช้เกมสัธรรมะ และสื่อการสอนธรรมะ	✓	✓	๓	✓
๒) พระสอนศีลธรรมมีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม รวมถึงมีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน เกมสัธรรมะ รวมถึงการตอบปัญหาธรรมะและรางวัลต่างๆ	✓	✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นางอนุชา ชื่นจิตร

๒ = นายทนง แคมเพชร

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๔ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตาประกอบในการสอน มีการใช้เกมสัธรรมะ และสื่อการสอนธรรมะ

๒) พระสอนศีลธรรมมีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม รวมถึงมีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน เกมสัธรรมะ รวมถึงการตอบปัญหาธรรมะและรางวัลต่างๆ

๕) สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการใช้คำถาม

๑. พระสอนศีลธรรมได้ใช้คำถามที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่สอนและเร้าให้หาคำตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบที่พระท่านถาม^๘

^๘ สัมภาษณ์ นายทนง แคมเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียน ชำนาญการพิเศษ เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม

๒. พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ นักเรียนสามารถอธิบายคำตอบได้ เช่น พุทธประวัติคืออะไร ทำไมเราถึงต้องเรียนเรื่องพุทธประวัติเป็นต้น^{๑๐}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์ทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๕ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ วิเคราะห์สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมได้ใช้คำถามที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่สอนและเร้าให้ อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้น	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร

๒ = นายเจษฎา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๕ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมได้ใช้คำถามที่สร้างขึ้นตามหัวข้อที่สอนและเร้าให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้น

๒) พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ

๖) สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

๑. พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง ซึ่งทางโรงเรียนได้เตรียมเฉพาะโปรเจกเตอร์และไม้ให้ท่าน ท่านได้เตรียมโน้ตบุ๊คส่วนตัวมาเองเพื่อสะดวกในการใช้สื่อการสอนที่ท่านเตรียมมา^{๑๑}

๒. พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยได้ดีมาก ในชั้นประถมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอน เช่น การ์ตูนธรรมะ พุทธประวัติ ละครธรรมะ เป็นต้น

^๙ สัมภาษณ์ นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสาธุชนาราม(สินประชาอนุกุล) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายเจษฎา ณ พัทลุง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลาดเป้ง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายวรพจน์ แสงสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวโด่ง(เอิบวิทย์) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ส่วนในช่วงมัธยมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอนเป็นละครธรรมะ ธรรมะสำหรับวัยรุ่น เป็นต้น ล้วนเป็นสื่อการสอนที่ทันสมัยและมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างมาก และบางครั้งมีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอนด้วย^{๑๒}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๖ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ วิเคราะห์สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง ซึ่งทางโรงเรียนได้เตรียมเฉพาะโปรเจคเตอร์และไมค์ให้ท่าน	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยได้ดีมาก ในชั้นประถมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอนในช่วงมัธยมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอนเป็นละครธรรมะ		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายวรพจน์ แสงสวัสดิ์

๒ = นางอารม บัวเขียว

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๖ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง ซึ่งทางโรงเรียนได้เตรียมเฉพาะโปรเจคเตอร์และไมค์ให้ท่าน

๒) พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยได้ดีมาก ในชั้นประถมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอน ในช่วงมัธยมท่านก็เลือกใช้สื่อการสอนเป็นละครธรรมะ

๓) สภาพทักษะการใช้กระดานดำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์ทักษะการใช้กระดานดำในการสอน

๑. พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ขีดกันมากโดยเขียนจากด้านซ้ายของกระดานดำไปทางขวาและได้เน้นจุดสำคัญโดยใช้ชอล์กสีหรือขีดเส้นใต้^{๑๓}

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางอารม บัวเขียว ครู ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดปากสมุทร(ไวยุทธินานุสรณ์) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒. พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อและใจความสำคัญ เขียนเสร็จจะต้องตรวจดูความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง เมื่อจะสอนเรื่องใหม่ ได้ลบข้อความเนื้อหาเดิมให้หมดเสียก่อนเพื่อให้ข้อความที่เขียนจากเนื้อหาใหม่เป็นที่น่าสนใจ แบ่งกระดานคำออกเป็นส่วนๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานคำด้วย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ^{๑๔}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ วิเคราะห์สภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานคำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ และได้เน้นจุดสำคัญ	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อและใจความสำคัญ แบ่งกระดานคำออกเป็นส่วนๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานคำด้วย		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายวรพจน์ แสงสวัสดิ์

๒ = นางอารม บัวเขียว

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๗ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการใช้กระดานคำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานคำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ และได้เน้นจุดสำคัญ

๒) พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อและใจความสำคัญ แบ่งกระดานคำออกเป็นส่วนๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานคำด้วย

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายวรพจน์ แสงสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวโด่ง(เอิบวิทยาคม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางอารม บัวเขียว ครู ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดปากสมุทร(ไวยวุฒิชนานุสรณ์) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๘) สภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ

๑. พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจเมื่อนักเรียนทำงานได้ถูกต้อง หรือสำเร็จผลตามที่พระท่านได้กำหนดไว้ เช่นการให้เพื่อนนักเรียนปรบมือ การให้สิ่งของรางวัลต่างๆ เป็นการเลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน^{๑๕}

๒. พระท่านได้เลือกวิธีเสริมกำลังใจหลาย ๆ วิธีให้เหมาะกับนักเรียน เสริมกำลังใจเด็กให้ทั่วถึง และกระทำอย่างสม่ำเสมอ การแสดงบุคลิกภาพส่วนตัวของพระท่านเอง คือ เอาใจใส่นักเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียน มีความยุติธรรม ทำให้นักเรียนอยากจะมาปรึกษา สอนทวนซักถาม และแสดงความคิดเห็นมากขึ้น^{๑๖}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพสภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๘ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ วิเคราะห์สภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจเมื่อนักเรียนทำงานได้ถูกต้อง หรือสำเร็จผลตามที่พระท่านได้กำหนดไว้	✓		๒	✓
๒) พระท่านได้เลือกวิธีเสริมกำลังใจหลาย ๆ วิธีให้เหมาะกับนักเรียน เสริมกำลังใจเด็กให้ทั่วถึง และกระทำอย่างสม่ำเสมอ		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร

๒ = นายเจษฎา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๘ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจเมื่อนักเรียนทำงานได้ถูกต้อง หรือสำเร็จผลตามที่พระท่านได้กำหนดไว้

๒) พระท่านได้เลือกวิธีเสริมกำลังใจหลาย ๆ วิธีให้เหมาะกับนักเรียน เสริมกำลังใจเด็กให้ทั่วถึง และกระทำอย่างสม่ำเสมอ

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสาธุชนาราม(สินประชาอนุกุล) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายเจษฎา ณ พัทลุง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลาดเป้ง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๙) สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผลการสัมภาษณ์สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอน

๑. พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะอย่างไรโดยสรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอนในแต่ละบทที่ได้สอน สรุปได้น่าสนใจทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้หรือความคิดรวบยอดที่เป็นแก่นของเนื้อหาที่พระท่านสอน^{๑๗}

๒. พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การนั่งสมาธิ การสอนสวดมนต์ เป็นต้น รวมถึงการสอนเพื่อสอรรถระศึกษาในสนามหลวงด้วย^{๑๘}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๙ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๙ วิเคราะห์สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอน องพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะอย่างไรโดยสรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	✓	✓	๓	✓
๒) พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	✓	✓	๓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร

๒ = นายเจษฎา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๙ ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพทักษะการสรุปทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงในลักษณะอย่างไรโดยสรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน

๒) พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสาธุชนาราม(สินประชาณุกุล) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายเจษฎา ณ พัทลุง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลาดเป้ง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๔.๒ ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔.๒.๑ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป โดยมีหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ดังนี้

๑) พุทธวิธีการสอนแบบสากัจฉา สันทนา

ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา

๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยปกติแล้วในช่วงโมงเรียนได้มีการสนทนากับนักเรียนเป็นปกติ โดยช่วงโมงเรียนนั้นท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุข ทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้นอาจจะมีการโต้แย้งขัดแย้งใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น^{๑๙}

๒. การสนทนาธรรมเป็นการสอนธรรมะอีกวิธีหนึ่งที่เป็นวิธีพื้นฐานที่ได้ผลแต่ต้องมีการกระตุ้นความอยากรู้ของนักเรียนให้มาก โดยปกติการสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียน นักเรียนส่วนมากจะชอบการเล่านิทานของพระสอนศีลธรรมมากแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม^{๒๐}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนาที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ที่ได้ดังตาราง ๔.๑๐ ดังนี้

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสาธุชนาราม(สินประชาบุญ) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายเจษฎา ณ พัทลุง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลาดเป้ง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑๐ วิเคราะห์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา

การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา	๑	๒	รวม	๓
๑) ท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุข ทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้นอาจจะมีบ้างแต่ยังขาดแรงจูงใจ ให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น	✓		๒	✓
๒) การสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร

๒ = นายเจษฎา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา ดังนี้
คือ

๑) ท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุขทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้นอาจจะมีบ้างแต่ยังขาดแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น

๒) การสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม

๒) พุทธวิธีการสอนแบบบรรยาย

ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย

๑. วิธีการสอนในแบบการบรรยายนั้นพระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับนิมนต์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น และวันเด็ก วันครู เป็นต้น เนื้อหาธรรมะที่ท่านได้บรรยายนั้นเป็นธรรมะที่สามารถใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เช่น หลักศีล ๕ หลักสังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม ๕ เป็นต้น หลักธรรมเหล่านี้ผู้ฟังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตรประจำวัน พระบางรูปได้ยกตัวอย่างและมีสื่อการสอนประกอบในการบรรยายสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นประโยชน์และเทคนิคในการสอนให้กับครูและนักเรียน^{๒๑}

^{๒๑} นายวรพจน์ แสงสวัสดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดาวโด่ง (เอิบวิทยาคม) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม

๒. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้สอนหลักธรรมะตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่การบรรยายธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการนิมนต์ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ค่ายคุณธรรมโดยทางโรงเรียนได้จัดประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง ระยะเวลาในการจัดจะอยู่ที่ ๓ วัน ๒ คืน ส่วนใหญ่จะจัดภายในโรงเรียนและนิมนต์พระที่ท่านสอนประจำในโรงเรียนมาช่วยบรรยายธรรมและจัดกิจกรรมร่วมกับครูและวิทยากร ซึ่งเสี่ยงตอบรับส่วนมากจะมีเสียงตอบรับที่ดีมาก เพราะนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีการสอดแทรกหลักธรรม วิธีปฏิบัติกรรมฐานให้นักเรียนได้เข้าใจอีกด้วย^{๒๒}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยายที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การสังเคราะห์การสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๑๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ วิเคราะห์การสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย

การสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย	๑	๒	รวม	๓
๑) พระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับนิมนต์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น และวันเด็ก วันครู เป็นต้น เนื้อหาธรรมะที่ท่านได้บรรยายนั้นเป็นธรรมะที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น หลักศีล ๕ หลักสังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม ๕ เป็นต้น	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้สอนหลักธรรมะตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่การบรรยายธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการนิมนต์ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ค่ายคุณธรรมโดยทางโรงเรียนได้จัดประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง ระยะเวลาในการจัดจะอยู่ที่ ๓ วัน ๒ คืน		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร

๒ = นายเชษฐา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผู้วิจัยสามารถสรุปการสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ดังนี้ คือ

๑) พระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับนิมนต์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น และวันเด็ก วันครู

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางอารม บัวเขียว ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดปากสมุทร(ไวฑูรย์พานูสรณ์) เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เป็นต้น เนื้อหาธรรมะที่ท่านได้บรรยายนั้นเป็นธรรมะที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น หลักศีล ๕ หลักสังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม ๕ เป็นต้น

๒) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้สอนหลักธรรมะตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่การบรรยายธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการนิมนต์ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ค่ายคุณธรรมโดยทางโรงเรียนได้จัดประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง ระยะเวลาในการจัดจะอยู่ที่ ๓ วัน ๒ คืน

๓) พุทธวิธีการสอนแบบตอบปัญหา

ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา

๑. วิธีการสอนด้วยการตอบปัญหานี้ส่วนใหญ่พระสอนศีลธรรมท่านได้สอนให้นักเรียนได้ทราบเนื้อหาสาระในเรื่องของพุทธประวัติและหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แต่การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็นบางครั้งแต่จะไม่สอบถามลึกซึ้งเพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามในเรื่องที่ตนเองเรียนจะมีเป็นบางคนเท่านั้นซึ่งเมื่อมีคำถามหรือข้อซักถามพระท่านจะตอบเป็นประเด็นๆ ที่นักเรียนสอบถามจะตอบไม่ยาวและไม่นาน และพระสอนศีลธรรมท่านก็มีการตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้^{๒๓}

๒. การสอนแบบตอบปัญหานี้พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยคำถามที่ท่านถามนั้นจะไม่ยากเกินไปและง่ายเกินไป โดยนักเรียนก็ชอบที่จะตอบคำถามของท่าน นักเรียนบางคนไม่เข้าใจก็จะถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจพระท่านก็เมตตาตอบด้วยความเอ็นดู และพร้อมที่จะชี้แนะแนวทางให้กับนักเรียน^{๒๔}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา จากผลการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหาที่มีความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๑๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ วิเคราะห์การสอนการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา

การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา	๑	๒	รวม	๓
๑) การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็นบางครั้งแต่จะไม่สอบถามลึกซึ้งเพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามในเรื่องที่ตนเองเรียน พระสอนศีลธรรมท่านก็มีการตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบ		✓	๒	✓

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางอนุชา ชื่นจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายทง แซมเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน				
--	--	--	--	--

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นายดำรงศักดิ์ ชื่นจิตร์

๒ = นายเจษฎา ณ พัทลุง

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหาดังนี้ คือ

๑) การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็นบางครั้งแต่จะไม่สอบถามลึกซึ้งเพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามในเรื่องที่ตนเองเรียน

พระสอนศีลธรรมท่านก็มีการตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้

๒) พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔) พุทธวิธีการสอนแบบวางกฎข้อบังคับ

ผลการสัมภาษณ์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ

๑) การวางกฎระเบียบหรือข้อบังคับนั้นในส่วนของในห้องเรียนหรือโรงเรียนจะมีอาจารย์ฝ่ายปกครองเป็นผู้ดูแลความเข้มงวดและการวางกฎระเบียบข้อบังคับเป็นการกำหนดโดยผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดในที่ประชุมของโรงเรียน ในส่วนของพระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่นักเรียนสนใจในเรื่องของศีล ๕ ในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๒๕}

๒) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก๊งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจที่ได้ให้ไว้กับพระอาจารย์ที่ท่านได้สอนซึ่งนักเรียนก็ได้ปฏิบัติตามและผลตอบรับที่ได้นักเรียนมีความประพฤติที่ดีขึ้นอย่างมากจากการประเมินจากครูผู้สอน^{๒๖}

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับที่มี

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางจิรนนท์ คำลา ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดโกสินารายณ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางสาวเขมิกา จุฬารมย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ความหมายเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ได้ดังตาราง ๔.๑๓ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ วิเคราะห์การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ

การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ	๑	๒	รวม	๓
๑) การวางกฎระเบียบหรือข้อบังคับนั้นในส่วนของในห้องเรียนหรือโรงเรียนจะมีอาจารย์ฝ่ายปกครองเป็นผู้ดูแลความเข้มงวดและการวางกฎระเบียบข้อบังคับเป็นการกำหนดโดยผู้บริหารและครู พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง	✓		๒	✓
๒) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ		✓	๒	✓

หมายเหตุอักษรย่อ :

๑ = นางจิรนนท์ คำลา

๒ = นางสาวเขมิกา จุฬารมย์

๓ = ผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ

ดังนี้ คือ

๑) การวางกฎระเบียบหรือข้อบังคับนั้นในส่วนของในห้องเรียนหรือโรงเรียนจะมีอาจารย์ฝ่ายปกครองเป็นผู้ดูแลความเข้มงวดและการวางกฎระเบียบข้อบังคับเป็นการกำหนดโดยผู้บริหารและครู พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง

๒) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ ทั้ง ๔ ประเด็น ดังนี้

การพัฒนาทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธ วิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
การพัฒนาทักษะการสอน ด้วยการสนทนา	วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใส ศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้า มักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลนธมมสากัจฉา เอตมมมงคลมุตตมํ การสนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคลอันอุดม”	๑) ท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุขทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้น อาจจะมีบ้างแต่ยังขาดแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ๒) การสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทาน และแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม	๑) การสนทนา พระพุทธเจ้า มักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด ๒) ท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุขทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้นอาจจะมีบ้างแต่ยังขาดแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ๓) การสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทาน และแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม

การพัฒนาทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธ วิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
การพัฒนาทักษะการสอน ด้วยการบรรยาย	การสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ใน การแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์ จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับ มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความ เข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ	๑) พระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับนิมนต์มาบรรยาย ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วัน มาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น และวันเด็ก วันครู เป็นต้น เนื้อหาธรรมะที่ท่านได้บรรยายนั้นเป็นธรรมะ ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น หลักศีล ๕ หลักสังคห วัตถุ ๔ เบญจธรรม ๕ เป็นต้น ๒) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้สอนหลักธรรมะ ตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่ การบรรยายธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการนิมนต์ ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ค่าย คุณธรรมโดยทางโรงเรียนได้จัดประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง ระยะเวลาในการจัดจะอยู่ที่ ๓ วัน ๒ คืน	๑) การสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุม ใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมี ประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และ ส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ กับมี ความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหา ความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบ สุขทางจิตใจ ๒) พระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับ นิมนต์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธ ศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ๓) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้ สอนหลักธรรมะตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญ ในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่การบรรยาย ธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการ นิมนต์ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรม เสริมสร้างคุณธรรม

การพัฒนาทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธ วิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
การพัฒนาทักษะการสอน ด้วยการตอบปัญหา	ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัย ข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิ ศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่าย พระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้ จน หรือให้ได้รับความอับอายในการตอบ พระพุทธเจ้าได้ ทรงพิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่พึงตอบ ตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหา ที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย	๑) การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็นบางครั้งแต่จะไม่ สอบถามลึกซึ้งเพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามใน เรื่องที่ตนเองเรียนพระสอนศีลธรรมท่านก็มีการตั้งคำถามให้ นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ ๒) พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้งคำถามและให้ นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของ นักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนการสอน	๑) พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาการตอบ ปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่พึงตอบ ตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่พึงย้อนถาม แล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย ๒) การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็น บางครั้งแต่จะไม่สอบถามลึกซึ้งเพราะ นักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามในเรื่อง ที่ตนเองเรียนพระสอนศีลธรรมท่านก็มีการ ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และ สามารถแก้ไขปัญหาได้ ๓) พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้ง คำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อ กระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้น เรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนการสอน

การพัฒนาทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธ วิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา	ผลการศึกษาเอกสาร	ผลการศึกษาแบบสัมภาษณ์	ผู้วิจัยสรุป
การพัฒนาทักษะการสอน ด้วยการวางกฎข้อบังคับ	ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัย ข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิ ศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่าย พระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้ จน หรือได้รับความอับอายในการตอบ พระพุทธเจ้าได้ ทรงพิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่พึงตอบ ตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหา ที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย	๑) การวางกฎระเบียบหรือข้อบังคับนั้นในส่วนของใน ห้องเรียนหรือโรงเรียนจะมีอาจารย์ฝ่ายปกครองเป็นผู้ดูแล ความเข้มงวดและการวางกฎระเบียบข้อบังคับเป็นการ กำหนดโดยผู้บริหารและครู พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้ นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบ พื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ๒) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของ โรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่ พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แกล้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าว คำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ปฏิบัติตามสัญญาใจ	๑) เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิด พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถาม พระภิกษุผู้กระทำความผิด ซึ่งแจ้งผลเสียหาย ที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความ ประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความ ประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงบัญญัติสิกขาบท ๒) พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียน กล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็น กฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่าน สอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติ มาอย่างต่อเนื่อง ๓) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติ ตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกัน ภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำ หยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แกล้งเพื่อนซึ่งเป็น การกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้น ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

จากผลการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาด้วยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้ง ๔ ด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา

๑) การสนทนา พระพุทธเจ้า มักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

๒) ท่านได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม มีการสนทนา สอบถามทุกข์ สุขทั่วไป โดยสนทนาในเรื่องหลักธรรมนั้นอาจจะมีบ้างแต่ยังขาดแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น

๓) การสนทนาธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้นจะเป็นการสอนธรรมะด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียนได้แก่ สื่อการสอนที่ควรจะมีให้ทันสมัยซึ่งโรงเรียนยังขาดสิ่งนี้จะเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรม

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย

๑) การสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ กับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ

๒) พระสอนศีลธรรมจะนำมาใช้เมื่อได้รับนิมนต์มาบรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

๓) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นท่านได้สอนหลักธรรมะตลอดถึงเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วแต่การบรรยายธรรมนอกเหนือจากชั่วโมงสอนจะเป็นการนิมนต์ท่านมาบรรยายหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา

๑) พระพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย

๒) การสอบถามของนักเรียนนั้นจะมีบ้างเป็นบางครั้งแต่จะไม่สอบถามลึกซึ้งเพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสอบถามในเรื่องที่ตนเองเรียนพระสอนศีลธรรมท่านก็มีการตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้

๓) พระสอนศีลธรรมท่านจะเน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

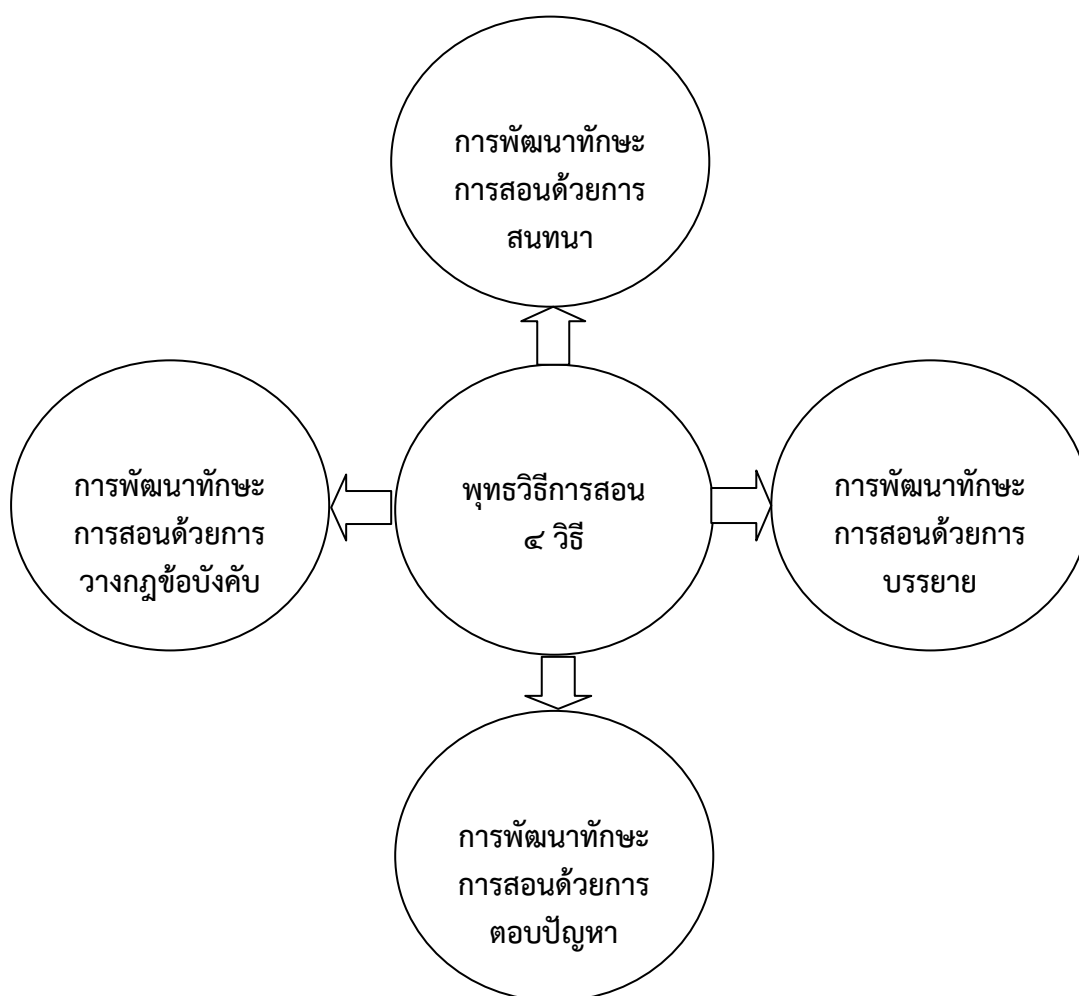
๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ

๑) เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิด พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถาม พระภิกษุผู้กระทำความผิด ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงบัญญัติสิกขาบท

๒) พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง

๓) พระสอนศีลธรรมได้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้มือเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

จากผลสรุปการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๑ ผู้วิจัยเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๑ (ฉบับร่างที่ ๑)

ภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑)

คำอธิบายสัญลักษณ์ :

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่ต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืยยังเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก๊งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

๔.๒.๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับสมบูรณ์) โดยการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับสมบูรณ์) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

การเลือกแบบเจาะจงและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. นักวิชาการ จำนวน ๖ รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

๑.๑ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับคุษภูษิต

๑.๒ เป็นผู้มีความชำนาญทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ

๑.๓ เป็นผู้มีความประสพการณ์เกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒. ผู้บริหาร จำนวน ๔ รูป/คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

๒.๑ เป็นผู้มีความประสพการณ์อย่างน้อย ๕ ปี

๒.๒ เป็นผู้บริหารระดับดีเด่น

๒.๓ เป็นผู้มีความชำนาญทางวิชาการ

เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. ณ อาคารเรียนรวมโซนซี ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการสนทนากลุ่มจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารการศึกษาและพระสอนศีลธรรม จำนวน ๑๐ รูป/คน สรุปผลการสนทนากลุ่ม ดังนี้

ให้ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และนำมาสรุปเป็นของผู้วิจัยเองเพื่อนำมาปรับเป็นแบบสอบถามต่อไป

องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทกิจวิทยาทำทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน

โดยทักษะการสอนทั้ง ๙ ด้านควรมีกิจกรรมสอดแทรกในทักษะทั้ง ๙ ด้านซึ่งการสัมภาษณ์มีหลักพุทธวิธีการสอนสอดแทรกในวิธีการสอน

ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทั้งหมด ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ ผู้วิจัยขอคำปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ แล้วได้ปรับปรุงพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

- สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยได้แก่

ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมีองค์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสมสอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑. มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงจัง มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้
ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับการ
สอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหา
อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญของทักษะ
การสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒.ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรูและ
เจตคติ

๓.ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔.ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการ
สอน

๕.ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖.ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้
กระฉับกระเฉงถูกต้อง

๗.ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์
ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒)
ทักษะการใช้จากกิจวิทยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะ
การใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ
๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน
เพื่อดึงความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการ
นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ไขของจริง รูปภาพ เป็นต้น

๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน

๓.เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน

๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ

๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน

๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ

๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาจาภิรียาทำทางในการสอน

การใช้วาจาภิรียาทำทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจาภิรียาทำทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการ ภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจเด็กอยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น

๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ

๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่

๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน

๔. การให้นักเรียนมีโอกาสดตอบหลายคนในการสอน

๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู

๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ

๗. ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง

๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม

๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว

๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็น
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕

นิสัย

องศา

๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว
๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืบบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม

๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปบทเรียน

การสรุปบทเรียนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีอะไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก
๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน
๓. ส่งเสริมให้นักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาง่าย ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริง จากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว

๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการ ประเมินผลการเรียนการสอน^{๒๗}

๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การ ลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบ ต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใด ทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจ ธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรม ให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยาย ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่ต้อง แยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืยยังเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด

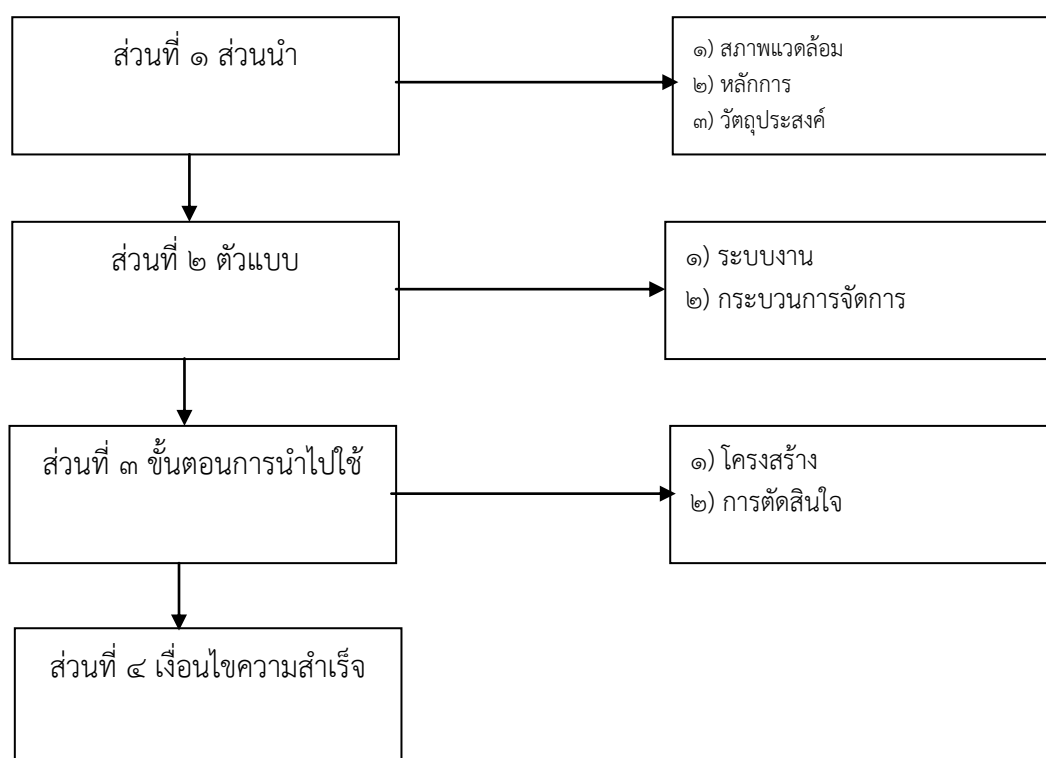
^{๒๗} ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

วิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก๊งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

ส่วนที่ ๔ เจื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม

จากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาผู้วิจัยได้นำมาเขียนเป็นฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำมาเขียนเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๒ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒)
ที่มา : พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ขณะพจน์), ๒๕๖๑.

๔.๒.๓ บทสรุปผล พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ร่างที่ ๒) จากผลการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ (ร่างที่ ๑) และผลจากการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในตารางที่ ๔.๒๐ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๐ สรุปผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ร่างที่ ๑	ร่างที่ ๒	ผู้วิจัยสรุป
ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัด	รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๒)	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ว่า (รูปแบบสมบูรณ์)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ฉบับร่างที่ ๑) รูปแบบการพัฒนาทักษะ การสอนของพระสอน ศีลธรรมตามหลักพุทธ วิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. การพัฒนาทักษะ การสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ ความเข้าใจธรรมและความ เลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติ กิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้ นักเรียนมีความต้องการ เรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่าง นิทานในพุทธประวัติ เล่า นิทานและแสดงข้อคิด คติ ธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่ เห็นว่าขาดและเสริมการ กระตุ้นให้กับนักเรียน ๒. การพัฒนาทักษะ การสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุม ใหญ่บรรยายธรรมในวัน สำคัญทางพุทธศาสนาที่ โรงเรียนได้จัดขึ้น จัด กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม ๓. การพัฒนาทักษะ การสอนด้วยการตอบ ปัญหา ประยุกต์พิจารณา การตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ป ญ ห า ที่ พื ง ต อ บ	ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไป ที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้ - สภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของ สถานศึกษา เป็นต้น - ความแตกต่างระหว่างปัจจัย ของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน ๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการ นำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำ รูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และ ข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่ อาจเกิดขึ้น โดยได้แก่ ลักษณะการสอนที่ดี การ สอนที่ดีต้องมีองค์ประกอบร่วมกัน หลายประการ ที่เหมาะสม สอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้ อาจารย์ผู้สอน ๑. มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับ งานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอน อย่างเต็มความสามารถด้วยความ บริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อ ศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ ๒. มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน ๓. ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงใจ มี เมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็น กันเอง	ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพ ทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอา รูปแบบไปใช้ - สภาพแวดล้อมทั้ง ภายในและภายนอกต้อง เอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของ สถานศึกษา เป็นต้น - ความแตกต่างระหว่าง ปัจจัยของพระสอนศีลธรรม และนักเรียน ๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและ เงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่ จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ ประสบผลสำเร็จ และข้อ ระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหา ที่อาจเกิดขึ้น โดยได้แก่ ลักษณะการสอนที่ดี การ สอนที่ดีต้องมีองค์ประกอบ ร่วมกันหลายประการ ที่ เหมาะสมสอดคล้องกัน ทั้ง ๓ ส่วน มีความ เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้
--	--	---

ตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่พื้งย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่พื้งยับยั้งเสียตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก๊งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฎิญาณ	๔. ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรเสาะหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา ๕. ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญของทักษะการสอน ๑. ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ ๒. ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรูและเจตคติ ๓. ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน ๔. ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน ๕. ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ๖. ช่วยให้เกิดความชื่นชมศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้กระฉับกระเฉงถูกต้อง ๗. ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาการสอน ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อ	ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบ
---	---	--

เพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ	การบรรลุมัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทกิจรียาทำทาทงในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการเร้าความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่ ๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction) การนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียนเป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย ๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น ๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน ๓.เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน ๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ ๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ ๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลง	เพื่อการบรรลุมัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทกิจรียาทำทาทงในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการเร้าความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน ๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุมัตถุประสงค์ของรูปแบบ ทั้ง ๒ ส่วนมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้
--	---	---

	เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน ๙. สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน ๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน ๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน ๒. ทักษะการใช้วาจาภิรียา ท่าทางในการสอน การใช้วาจาภิรียา ท่าทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครูรวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจาภิรียา ท่าทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ ๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา ๒. การใช้มือและแขน ๓. การแสดงออกทางสีหน้า ๔. การทรงตัว การวางท่าทาง ๕. การใช้น้ำเสียง ๖. การแต่งกาย ๓. ทักษะการอธิบาย ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การ	
--	---	--

	ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆ ให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่างรายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้ และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย ๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่ นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที ๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ ๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่าง น่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน ๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก ๖. ท่าทางในการอธิบาย น่าสนใจ ๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ ๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย ๔. ทักษะการเร้าความสนใจ การเร้าความสนใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียน	
--	--	--

	การสอนประสบผลดี เพราะจะช่วย ให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิด ความสนใจที่จะเรียน และติดตาม กิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่าย ดังนั้น การเร้าความสนใจเด็กอยู่ ตลอดเวลาการสอนของครูจึง จำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆ มาช่วย โดยมีลักษณะ ๑. การใช้สีหน้า ท่าทาง ประกอบการสอน มีการใช้ท่าทาง ประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียน สนใจการเรียนดีขึ้น ๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่ กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะ ทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ ๓. การเคลื่อนไหวของครู ครู ควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควร เปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือ รือร้นมากขึ้น ๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรือ อธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้น คำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการ ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ ๕. ทักษะการใช้คำถาม คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญใน การเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่าง ยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็ก คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะ ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอน ควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมา	
--	---	--

	มาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ ๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่ ๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน ๔. การให้นักเรียนมีโอกาสดตอบหลายคนในการสอน ๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู ๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ ๗. ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง ๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม ๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น ๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้	
--	--	--

	มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ ๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว ๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง ๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนง อุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ ๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ ๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ ๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม ๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์ ๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา ๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม ๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด ๗. ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่ ๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็นนิสัย ๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน ๓. ในการเขียนกระดานดำ ควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ ๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้	
--	--	--

	๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕ องศา ๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว ๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้ ๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้ ๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ ๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ ๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม ๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ ๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน ๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน ๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ ๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม ๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ	
--	--	--

	๓. ไม่พูดเกินความจริง ๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบ ใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆวิธี ๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป ๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน ๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ ๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย ๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน ๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ๙. ทักษะการสรุปบทเรียน การสรุปบทเรียนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเองจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีอะไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ ๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆ ชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา ๒. สรุปโดยการใช้อุปกรณ์หรือรูปภาพประกอบ ๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม ๔. สรุปโดยการสร้าง	
--	--	--

	สถานการณ์ ๕. สรุปรโดยนิทาน หรือการยก สุภาษิต ๖. สรุปรโดยการปฏิบัติ ๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และ อื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการ บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ ๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่าง ของ ผู้เรียน ใน ด้าน วัย ประสบการณ์เดิมและความ แตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก ๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการ เรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิด การเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน ๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียน ด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดง ความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน ๔. มีการตอบสนองความ ต้องการของนักเรียน เรียนด้วย ความสุข ความสนใจ กระตือรือร้น ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ๕. การจัดเตรียมกระบวนการ เรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำรา ประกอบการเรียน มีทักษะในการ สอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับ เนื้อหา ๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียน สนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริงและ ดูผลการปฏิบัติของตนเอง	
--	--	--

	๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาง่าย ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว ๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^{๒๘} ๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีมีประโยชน์ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทริยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร ๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล ๒) การตัดสินใจ (Decision	ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล
--	--	---

^{๒๘} ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

	Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียน แต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน ๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม ๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี	๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ทั้ง ๓ ส่วนมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้
--	---	---

	ได้แก่ ปัญหาที่พึงตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่พึงยับยั้งเสียตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียนและเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ ส่วนที่ ๔ เจื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม	ส่วนที่ ๔ เจื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม
--	--	--

๔.๓ เสนอรูปแบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ฉบับสมบูรณ์

๔.๓.๑ ผลการตรวจสอบอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์การสอนโดยการแจกแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหารและครู ๒๖๓ รูป/คน จำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์สำเร็จรูป หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๒๕ - ๓๕ ปี	๗๓	๒๙.๔๔
๓๖ - ๔๐ ปี	๖๓	๒๕.๔๐
๔๑ - ๔๕ ปี	๕๕	๒๒.๑๘
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๗	๒๒.๙๘
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๔ อายุ ๓๖-๔๐ ปี จำนวน ๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๐ อายุ ๔๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๙๘ และอายุ ๔๑-๔๕ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
๕ - ๑๐ ปี	๑๐๒	๔๑.๑๓
๑๑ - ๑๖ ปี	๔๐	๑๖.๑๓
๑๗ - ๒๒ ปี	๕๕	๒๒.๑๘
๒๓ ปีขึ้นไป	๕๑	๒๐.๕๖
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่ มีพรรษา ๕-๑๐ ปี จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๓ พรรษา ๑๗-๒๒ ปี จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘ พรรษา ๒๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๖ และพรรษา ๑๑-๑๖ ปี จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

วุฒิการศึกษาทางโลก	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๕	๒.๐๒
มัธยมศึกษาตอนต้น	๗	๒.๘๒
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๘	๗.๒๖
อนุปริญญาตรี	๒๕	๑๐.๐๘
ปริญญาตรี	๑๗๗	๗๑.๓๗
ปริญญาโท	๑๕	๖.๐๕
ปริญญาเอก	๑	๐.๔๐
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี จำนวน ๑๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๓๗ อนุปริญญาตรี จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๘ มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๒๖ ปริญญาโท จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๒ ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๒ และปริญญาเอก ๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

วุฒิการศึกษาทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	๑๓	๕.๒๔
นักธรรมชั้นโท	๒๑	๘.๔๗
นักธรรมชั้นเอก	๒๑๔	๘๖.๒๙
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมเอก จำนวน ๒๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒๙ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๗ และนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๔

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ประโยค ๑-๒	๗๕	๓๐.๒๔
เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๕๔	๒๑.๗๗
เปรียญธรรม ๔ ประโยค	๕๕	๒๒.๑๘

เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป	๖๔	๒๕.๘๑
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประโยค ๑-๒ จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒๔ เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๑ เปรียญธรรม ๔ ประโยค จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๘ และเปรียญธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗๗

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การสอน

ประสบการณ์การสอน	จำนวน	ร้อยละ
๒-๓ ปี	๙๗	๓๙.๑๑
๔-๕ ปี	๖๙	๒๗.๘๒
๖-๗ ปี	๔๒	๑๖.๙๔
๘ ปี ขึ้นไป	๔๐	๑๖.๑๓
รวม	๒๔๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอน ๒-๓ ปี จำนวน ๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๑ ประสบการณ์ ๔-๕ ปี จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๘๒ ประสบการณ์ ๖-๗ ปี จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๔ และประสบการณ์ ๘ ปี ขึ้นไป จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓

๔.๓.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อม ๒) หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระเบียบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ๓) แนวทางการประเมิน ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๕ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๒ ผลการวิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม

รูปแบบการพัฒนา ทักษะการสอนของ พระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธ วิธีการสอน	ความเป็น ประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ	๔.๑๑	๐.๗๑	๔.๐๘	๐.๖๙๓	๓.๘๑	๐.๗๗	๓.๘๔	๐.๗๐	มาก
ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ	๓.๘๔	๐.๘๐	๓.๙๔	๐.๕๕๓	๔.๑๐	๐.๖๘	๓.๘๔	๐.๖๙	มาก
ส่วนที่ ๓ ขั้นตอน การนำไปใช้	๓.๙๘	๐.๗๗๘	๔.๑๘	๐.๔๘	๔.๒๘	๐.๕๓	๔.๐๒	๐.๖๘	มาก
รวม	๓.๙๘	๐.๗๖	๔.๐๖	๐.๕๗๕	๔.๐๖	๐.๖๖	๓.๙๐	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๕๗๕) ความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๖๖) ความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๗๖) และความถูกต้อง ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๖๙)

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D. = ๐.๗๑) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๖๙๓) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๓.๘๔$, S.D. = ๐.๗๐) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๘๑$, S.D. = ๐.๗๗)

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๖๘) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๕๕๓) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๓.๘๔$, S.D. = ๐.๖๙) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๓.๘๔$, S.D. = ๐.๘๐)

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๕๓) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๔๘) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๖๘) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๗๗๘)

๔.๓.๒.๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา วิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ได้ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๓ ผลการวิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑) สภาพแวดล้อม								
๑) สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วัสดุทัศน พันธกิจ เป็นต้น	๓.๙๔	๐.๖๓	๔.๐๘	.๗๓๐	๓.๘๒	๐.๗๖	๓.๗๙	๐.๓๙๐
๒) ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน	๔.๐๒	๐.๗๐	๓.๘๖	.๖๘๓	๓.๗๔	๐.๘๔	๓.๘๐	๐.๓๕๑
รวม	๓.๙๘	๐.๖๗	๓.๙๗	๐.๗๐๖	๓.๗๘	๐.๘๐	๓.๘๐	๐.๓๗
๒) หลักการ								
๑) มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ	๔.๑๙	๐.๖๓	๔.๓๑	.๖๖๘	๓.๘๒	๐.๖๗	๔.๐๑	๐.๘๑๙
๒) มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน	๔.๑๑	๐.๗๗	๔.๐๘	.๗๔๒	๓.๗๓	๐.๖๙	๓.๘๘	๐.๘๓๗
๓) ลักษณะอาจารย์ อาจารย์ ควรมีลักษณะทำทางที่จริงใจ มีเมตตา	๔.๑๙	๐.๖๓	๔.๑๓	.๗๓๐	๓.๗๒	๐.๗๗	๓.๗๓	๐.๘๑๓

สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง								
๔) ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา	๓.๙๑	๐.๖๕	๔.๑๐	.๖๒๔	๓.๘๑	๐.๗๙	๓.๗๖	๐.๙๙๓
๕) ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย	๓.๙๔	๐.๗๖	๔.๑๐	.๖๒๔	๓.๘๔	๐.๗๘	๓.๗๗	๑.๘๔๐
รวม	๔.๐๙	๐.๗๗	๔.๑๕	๐.๖๔๑	๓.๗๙	๐.๗๘	๓.๘๒	๑.๐๒

องค์ประกอบทักษะ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๓) วัตถุประสงค์								
๑) ถ้าเรามีทักษะการสอน เราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ	๔.๒๖	๐.๕๕	๔.๐๒	.๗๓๐	๓.๗๓	๐.๘๔	๓.๘๔	๐.๘๔๔
๒) ทักษะ นับ เป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของ การศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรูและเจตคติ	๔.๒๕	๐.๔๙	๔.๑๖	.๖๔๕	๓.๕๗	๐.๗๕	๓.๙๓	๐.๘๑๘
๓) ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน	๔.๒๒	๐.๕๓	๔.๑๖	.๖๑๙	๓.๖๗	๐.๗๙	๓.๘๑	๐.๘๐๘
๔) ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน	๔.๓๔	๐.๕๓	๔.๑๑	.๕๙๘	๓.๘๖	๐.๗๔	๔.๐๓	๐.๗๘๘
๕) ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้	๔.๒๐	๐.๗๖	๔.๒๐	.๗๐๑	๓.๗๙	๐.๗๘	๓.๘๓	๐.๗๗๒
๖) ช่วยให้เกิดความชื่นชมศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้ กระฉับกระเฉงถูกต้อง	๔.๑๓	๐.๘๐	๔.๒๑	.๗๓๘	๓.๙๕	๐.๗๗	๓.๗๐	๐.๘๒๕
๗) ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน	๔.๓๔	๐.๗๔	๔.๓๓	.๗๐๙	๔.๐๐	๐.๗๙	๓.๙๐	๐.๕๙๒
รวม	๔.๒๕	๐.๖๙	๔.๑๔	๐.๗๓๒	๓.๘๕	๐.๗๒	๓.๙๐	๐.๗๑

จากตารางที่ ๔.๒๓ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย

๑) สภาพแวดล้อมของรูปแบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.58, S.D. = 0.67$) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 3.57, S.D. = 0.706$) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.80, S.D. = 0.37$) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.78, S.D. = 0.80$)

๒) หลักการของรูปแบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.15, S.D. = 0.641$) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.77$) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.82, S.D. = 1.02$) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.79, S.D. = 0.78$)

๓) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.25, S.D. = 0.69$) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.14, S.D. = 0.732$) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.90, S.D. = 0.71$) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.85, S.D. = 0.72$)

ตารางที่ ๔.๒๔ ผลการวิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑) ระบบงาน								
๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน	๔.๔๙	๐.๗๑	๔.๑๘	.๘๐๐	๔.๐๑	.๖๒๕	๓.๙๒	๐.๗๓๒
๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทงในการสอน	๔.๑๗	๐.๗๗	๔.๓๓	.๖๙๗	๓.๙๔	.๗๑๘	๓.๙๘	๐.๖๙๒
๓) ทักษะการอธิบาย	๔.๓๒	๐.๗๙	๔.๒๐	.๗๓๕	๔.๐๙	.๖๔๓	๔.๐๒	๐.๖๕๖
๔) ทักษะการเร้าความสนใจ	๔.๒๔	๐.๗๖	๔.๒๒	.๗๘๔	๔.๒๐	.๖๓๗	๔.๐๕	๐.๖๘๘
๕) ทักษะการใช้คำถาม	๔.๔๙	๐.๖๖	๔.๐๘	.๗๖๔	๔.๐๗	.๖๘๗	๓.๘๙	๐.๗๑๔
๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน	๔.๓๔	๐.๕๓	๔.๐๖	.๗๘๒	๓.๙๐	.๘๐๓	๓.๙๗	๐.๖๙๖
๗) ทักษะการใช้กระดานคำ	๓.๖๘	๐.๙๘	๔.๐๘	.๗๕๒	๔.๒๓	.๖๑๑	๓.๖๗	๑.๐๓
๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ	๓.๔๓	๐.๙๒	๓.๗๑	.๙๕๖	๔.๑๗	๐.๖๕	๓.๗๑	.๙๕๖
๙) ทักษะการสรุป	๓.๔๒	๐.๙๑	๓.๘๐	๐.๗๗๖	๓.๗๑	.๙๕๖	๓.๙๘	.๖๐๔

บทเรียน								
รวม	๔.๓๔	๐.๗๐	๔.๑๗	๐.๗๖๐	๔.๐๔	๐.๖๙	๓.๙๗	๐.๗๐

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน								
๑) ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ไขว้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น	๓.๘๒	๐.๙๔	๔.๒๓	.๖๑๑	๔.๐๒	.๗๕๘	๔.๑๒	๐.๕๘
๒) ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน	๓.๖๐	๑.๐๒	๔.๐๖	.๕๖๐	๔.๐๘	.๗๕๒	๔.๒๑	๐.๖๕
๓) เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน	๓.๕๙	๑.๐๒	๓.๙๘	.๗๒๔	๔.๑๕	.๗๙๕	๔.๑๖	๐.๗๑
๔) ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ	๓.๗๐	๑.๐๖	๓.๙๘	.๖๐๔	๔.๒๕	.๗๖๘	๔.๑๐	๐.๖๑
๕) สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน	๓.๖๘	๐.๙๘	๓.๙๗	.๖๖๖	๓.๙๘	.๙๘๑	๔.๑๐	๐.๖๐
๖) เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ	๔.๑๒	๐.๙๘	๓.๙๗	.๖๖๖	๓.๗๑	.๙๕๖	๔.๑๔	๐.๕๗
๗) ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน	๔.๑๖	.๖๘๙	๔.๒๖	๐.๖๒	๓.๔๒	๐.๙๑	๓.๖๗	๐.๘๓๕
๘) สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน	๓.๖๗	๐.๘๓๕	๓.๙๕	.๙๗๒	๔.๓๙	๐.๖๕	๓.๔๓	๐.๙๒
๙) ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนเรื่องความสนใจของนักเรียน	๓.๕๔	๑.๐๘	๓.๘๐	๐.๘๒๔	๔.๐๐	.๗๙๕	๔.๑๘	๐.๕๕
๑๐) ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน	๓.๔๓	๐.๙๒	๓.๖๙	๐.๘๘๖	๔.๑๖	.๖๘๙	๔.๒๖	๐.๖๒
รวม	๔.๔๙	๐.๗๑	๔.๑๘	.๘๐๐	๔.๐๑	.๖๒๕	๓.๙๒	๐.๗๓๒
๒. ทักษะการใช้จากกิจรยาทำทางในการสอน								
๑) การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา	๓.๙๔	๐.๘๖	๓.๖๗	๐.๘๓๕	๓.๗๙	๑.๐๓๓	๔.๒๙	๐.๖๑

๒) การใช้มือและแขน	๓.๘๐	๐.๙๔	๓.๙๑	๐.๖๙๗	๔.๓๗	.๗๗๘	๔.๑๗	๐.๖๕
๓) การแสดงออกทางสีหน้า สายตา	๓.๖๗	๑.๐๓	๓.๖๙	๐.๘๘๖	๓.๙๕	.๙๗๒	๔.๓๙	๐.๖๕
๔) การทรงตัว การวางท่าทาง	๓.๙๕	๐.๘๙	๔.๑๖	๐.๖๗๖	๔.๑๑	.๗๔๘	๔.๓๑	๐.๖๗
๕) การใช้ประสาทสัมผัส	๓.๔๒	๐.๙๑	๓.๖๗	๐.๘๓๕	๔.๒๗	.๖๙๖	๔.๒๕	๐.๖๐
๖) การแต่งกาย	๓.๗๖	๐.๙๔	๓.๙๑	๐.๖๙๗	๔.๑๘	.๗๐๗	๔.๒๘	๐.๖๒
รวม	๔.๑๗	๐.๗๗	๔.๓๓	.๖๙๗	๓.๙๔	.๗๑๘	๓.๙๘	๐.๖๙๒
๓. ทักษะการอธิบาย								
๑) เวลาที่ใช้ในการอธิบาย ไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที	๓.๕๑	๐.๘๖	๓.๘๐	๐.๗๗๖	๔.๐๗	.๘๓๒	๓.๘๗	๐.๕๕
๒) ภาษาที่เข้าใจต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ	๓.๕๔	๑.๐๕	๓.๙๙	๐.๗๓๙	๔.๑๒	.๗๙๑	๓.๗๘	๐.๖๔
๓) สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น	๓.๔๔	๐.๙๖	๔.๐๓	๐.๖๑๔	๔.๒๐	.๘๖๗	๓.๗๐	๐.๖๔
๔) คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน	๓.๖๖	๑.๐๓	๓.๙๓	๐.๕๙๒	๔.๑๔	.๙๗๓	๓.๖๗	๐.๖๖
๕) การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก	๓.๗๔	๑.๑๙	๔.๐๐	๐.๖๘๗	๔.๑๔	.๗๙๓	๓.๗๒	๐.๖๖
๖) ท่าทางในการอธิบาย น่าสนใจ	๓.๖๕	๑.๐๕	๔.๐๓	๐.๗๘๓	๓.๙๙	.๗๔๙	๓.๗๘	๐.๖๑
๗) ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ	๓.๙๘	๑.๐๗	๓.๙๙	๐.๗๒๑	๔.๑๓	.๘๖๒	๔.๑๐	๐.๖๑
๘) มีการสรุปผลการอธิบายด้วย	๓.๔๓	๑.๑๗	๔.๐๘	๐.๗๗๒	๔.๐๗	.๙๕๕	๓.๘๖	๐.๖๖
รวม	๔.๓๒	๐.๗๙	๔.๒๐	.๗๓๕	๔.๐๙	.๖๔๓	๔.๐๒	๐.๖๕๖
๔. ทักษะการสร้างความสนใจ								
๑) การใช้สีหน้า ท่าทาง ประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอน จะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น	๓.๗๑	๐.๙๙	๔.๑๓	๐.๖๙๓	๔.๑๓	๐.๖๖	๓.๗๙	๐.๖๘

๒) การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ	๓.๔๗	๐.๙๓			๔.๕๐	๐.๖๘		
			๓.๙๙	๐.๗๔๒			๓.๗๒	๐.๗๑
๓) การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่งและจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น	๓.๘๓	๐.๙๕			๔.๑๗	๐.๗๖		
			๔.๐๐	๐.๖๘๗			๓.๘๖	๐.๗๑
๔) การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้เด็กเรียนเกิดความสนใจ	๓.๗๔	๑.๐๔			๔.๑๑	๐.๗๓	๓.๗๕	๐.๗๔
			๓.๗๗	๐.๘๑๐				
รวม	๔.๒๔	๐.๗๖	๔.๒๒	๗.๘๔	๔.๒๐	๖.๓๗	๔.๐๕	๐.๖๘๘
๕. ทักษะการใช้คำถาม								
๑) ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ	๔.๒๔	๗.๓๔	๔.๒๖	๐.๕๗	๔.๑๖	๐.๗๕	๓.๘๐	๐.๘๔
๒) ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่	๔.๒๖	๖.๙๙	๔.๓๕	๐.๕๘	๔.๑๑	๐.๘๑	๓.๗๔	๐.๗๙
๓) ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน	๓.๙๕	๙.๑๗	๔.๒๙	๐.๖๓	๔.๓๗	๐.๘๑	๓.๖๘	๐.๘๔
๔) การให้นักเรียนมีโอกาสดอหลายคนในการสอน	๓.๘๔	๘.๘๕	๔.๒๘	๐.๕๖	๔.๓๖	๐.๘๑	๓.๖๘	๐.๘๔
๕) การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู	๓.๗๖	๑.๐๔๖	๔.๒๒	๐.๖๓	๔.๒๗	๐.๗๘	๓.๔๗	๐.๘๐
๖) การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ	๔.๑๖	๘.๓๑	๔.๒๖	๐.๖๖	๔.๒๒	๐.๗๕	๓.๘๓	๐.๗๕

๗) ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง	๔.๐๐	.๘๗๒	๔.๒๕	๐.๖๐	๓.๙๕	๐.๗๖	๓.๗๙	๐.๗๗
๘) การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม	๓.๘๓	.๘๖๖	๔.๓๒	๐.๖๕	๔.๖๕	๐.๗๖	๓.๗๒	๐.๗๘
๙) การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น	๓.๘๙	.๗๙๗	๔.๕๐	๐.๖๗	๔.๓๑	๐.๘๐	๓.๖๖	๐.๗๗
รวม	๔.๔๙	๐.๖๖	๔.๐๘	.๗๖๔	๔.๐๗	.๖๘๗	๓.๘๙	๐.๗๑๔
๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน								
๑) ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว	๔.๐๘	.๗๒๖	๔.๓๙	๐.๖๓	๓.๙๔	๐.๘๐	๓.๙๗	๐.๖๔
๒) แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง	๔.๐๗	.๖๔๑	๔.๔๑	๐.๕๘	๔.๔๕	๐.๘๒	๓.๗๗	๐.๗๔
๓) ควรหาที่ตั้ง วาง แขนง อุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่	๓.๙๘	.๕๙๘	๔.๔๐	๐.๕๔	๔.๐๙	๐.๗๗	๓.๗๕	๐.๗๓
๔) ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิแผนที่ กระดาษดำ	๔.๐๑	.๗๑๗	๔.๔๐	๐.๖๔	๔.๔๔	๐.๗๒	๓.๗๒	๐.๗๗
๕) ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ	๔.๐๕	.๗๒๘	๔.๒๗	๐.๖๐	๔.๐๒	๐.๗๑	๓.๖๗	๐.๘๐
๖) ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม	๔.๐๘	.๗๖๖	๔.๓๕	๐.๕๗	๔.๑๙	๐.๗๓	๓.๕๙	๐.๘๑
๗) ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์	๔.๑๓	.๘๓๕	๔.๑๕	๐.๕๙	๔.๑๐	๐.๗๘	๓.๕๒	๐.๘๕
๘) ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา	๔.๑๒	.๗๓๘	๔.๑๓	๐.๖๑	๔.๔๐	๐.๗๕	๓.๕๔	๐.๘๒
๙) พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม	๔.๐๘	.๗๒๖	๔.๒๘	๐.๕๑	๔.๒๕	๐.๘๒	๓.๕๐	๐.๘๕
๑๐) ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด	๔.๓๔	๐.๕๓	๔.๐๖	.๗๘๒	๓.๙๐	.๘๐๓	๓.๙๗	๐.๖๙๖
๗. ทักษะการใช้กระดานดำ								
๑) ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และ ควรลบให้สะอาดให้เป็นนิสัย	๔.๐๕	.๗๒๘	๔.๒๗	๐.๖๐	๔.๐๒	๐.๗๑	๓.๖๗	๐.๘๐

๒) ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนที่เดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน	๓.๙๓	.๗๐๑	๔.๔๗	๐.๕๒๓	๔.๓๕	๐.๔๑	๓.๙๐	๐.๖๑
๓) ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ	๓.๘๘	.๗๙๗	๔.๕๐	๐.๖๗	๔.๓๑	๐.๘๐	๓.๖๖	๐.๗๗
๔) ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้	๔.๑๒	.๗๓๘	๔.๑๓	๐.๖๑	๔.๔๐	๐.๗๕	๓.๕๕	๐.๘๒
๕) ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕ องศา	๔.๐๘	.๗๒๖	๔.๓๙	๐.๖๓	๓.๙๔	๐.๘๐	๓.๙๗	๐.๖๔
๖) ในการเขียนตัวหนังสือต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว	๔.๒๖	.๖๙๙	๔.๓๕	๐.๕๘	๔.๑๑	๐.๘๑	๓.๗๔	๐.๗๙
๗) ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้	๓.๙๘	๑.๐๗	๓.๙๙	๐.๗๒๑	๔.๑๓	.๘๖๒	๔.๑๐	๐.๖๑
๘) ถ้ามีข้อความสำคัญ ควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้	๔.๑๖	.๘๓๑	๔.๒๖	๐.๖๖	๔.๒๒	๐.๗๕	๓.๘๓	๐.๗๕
๙) ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ	๓.๗๑	๐.๙๙	๔.๑๓	๐.๖๙๓	๔.๑๓	๐.๖๖	๓.๗๙	๐.๖๘
๑๐) เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๓๑	๐.๖๘๔	๔.๓๒	๐.๔๕	๓.๗๙	๐.๖๕
๑๑) การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม	๔.๐๓	.๗๑๗	๔.๓๔	๐.๕๐๐	๔.๓๖	๐.๔๔	๔.๐๒	๐.๙๓
๑๒) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ	๓.๙๗	.๔๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙
๑๓) ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน	๔.๐๗	.๖๙๓	๔.๔๐	๐.๖๗๐	๔.๒๗	๐.๒๘	๔.๐๖	๐.๗๔
๑๔) การลบกระดานดำโดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน	๓.๙๘	.๕๙๘	๔.๔๐	๐.๕๕	๔.๐๙	๐.๗๗	๓.๗๕	๐.๗๓

รวม	๓.๖๘	๐.๙๘	๔.๐๘	.๗๕๒	๔.๒๓	.๖๑๑	๓.๖๗	๑.๐๓
๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ								
๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม	๔.๐๓	.๗๑๗	๔.๓๔	๐.๕๐๐	๔.๓๖	๐.๔๔	๔.๐๒	๐.๙๓
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๓๑	๐.๖๘๔	๔.๓๒	๐.๔๕	๓.๗๙	๐.๖๕
๓. ไม่พูดเกินความจริง	๓.๙๔	๐.๖๓	๔.๐๘	.๗๓๐	๓.๘๒	๐.๗๖	๓.๗๙	๐.๓๙
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆวิธี	๔.๐๒	๐.๗๐	๓.๘๖	.๖๘๓	๓.๗๔	๐.๘๔	๓.๘๐	๐.๓๕๑
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป	๓.๙๓	.๖๘๓	๔.๕๐	๐.๕๐๒	๔.๓๕	๐.๔๐	๓.๖๓	๐.๗๒
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน	๓.๓๗	๐.๕๘๖	๓.๕๙	๐.๔๗	๓.๖๔	๐.๒๘	๓.๓๘	๐.๗๗
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ	๓.๙๗	.๕๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย	๓.๙๘	๑.๐๗	๓.๙๙	๐.๗๒๑	๔.๑๓	.๘๖๒	๔.๑๐	๐.๖๑
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน	๓.๙๗	.๕๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน	๓.๙๗	.๕๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙
รวม	๓.๔๓	๐.๙๒	๓.๗๑	.๙๕๖	๔.๑๗	๐.๖๕	๓.๗๑	.๙๕๖
๙. ทักษะการสรุปบทเรียน								
๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา	๔.๓๕	๐.๔๐	๓.๖๓	๐.๗๒	๔.๓๔	๐.๕๐๐	๔.๓๖	๐.๔๔
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์หรือรูปภาพประกอบ	๓.๖๔	๐.๒๘	๓.๓๘	๐.๗๗	๓.๓๗	๐.๕๘๖	๓.๕๙	๐.๔๗
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม	๓.๙๓	.๖๘๓	๔.๕๐	๐.๕๐๒	๔.๓๕	๐.๔๐	๓.๖๓	๐.๗๒
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๓๑	๐.๖๘๔	๔.๓๒	๐.๔๕	๓.๗๙	๐.๖๕

๕. สรุปโดยนิทาน หรือ การยกสุภาษิต	๔.๐๗	.๖๙๓	๔.๔๐	๐.๖๗๐	๔.๒๗	๐.๒๘	๔.๐๖	๐.๗๔
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ	๓.๙๗	.๔๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙
รวม	๓.๔๒	๐.๙๑	๓.๘๐	๐.๗๗๖	๓.๗๑	.๙๕๖	๓.๙๘	.๖๐๔

๒) กระบวนการจัดการ

๑. กระบวนการจัดการ

๑) ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิม และความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก	๓.๙๘	.๕๓๘	๔.๒๘	๐.๕๑๕	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๙๐	๐.๕๙
๒) ส่งเสริมให้นักเรียนได้มี การเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิด การเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน	๓.๙๓	.๗๐๑	๔.๔๗	๐.๕๒๓	๔.๓๕	๐.๔๑	๓.๙๐	๐.๖๑
๓) ส่งเสริมนักเรียนให้ เรียนด้วยการทำงานเป็น กลุ่ม ได้แสดงความ คิดเห็น ยอมรับความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๓๑	๐.๖๘๔	๔.๓๒	๐.๔๕	๓.๗๙	๐.๖๕
๔) มีการตอบสนองความ ต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความ สนใจ กระตือรือร้นในการ ทำกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๒๙	๐.๖๖๓	๔.๓๐	๐.๕๐	๓.๗๒	๐.๖๘
๕) การจัดเตรียม กระบวนการเรียน การสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบ ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับ เนื้อหา	๔.๐๑	.๔๗๘	๔.๓๓	๐.๔๙๒	๔.๓๙	๐.๔๒	๓.๗๘	๐.๖๘
๖) มี กิจกรรม ที่ หลากหลาย เพื่อสร้างความ สนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริงและดู ผลการปฏิบัติของตนเอง	๓.๙๗	.๔๑๔	๔.๔๗	๐.๖๐๖	๔.๒๗	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๕๙

๗) มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบและพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ	๓.๙๓	.๖๘๓	๔.๕๐	๐.๕๐๒	๔.๓๕	๐.๔๐	๓.๖๓	๐.๗๒
๘) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว	๓.๘๕	.๖๘๕	๔.๒๕	๐.๗๖๗	๔.๓๓	๐.๔๖	๓.๙๐	๐.๕๙
๙) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน	๓.๖๔	๐.๒๘	๓.๓๘	๐.๗๗	๓.๓๗	๐.๕๘๖	๓.๕๙	๐.๔๗
๑๐) มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ๆ ที่ดีมีประโยชน์ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริมกิจกรรมสุนทรีย์ภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร	๓.๙๓	.๖๘๓	๔.๕๐	๐.๕๐๒	๔.๓๕	๐.๔๐	๓.๖๓	๐.๗๒
๑๑) มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม	๓.๙๗	.๕๒๑	๔.๓๑	๐.๖๘๔	๔.๓๒	๐.๔๕	๓.๗๙	๐.๖๕
รวม	๓.๙๕	๐.๕๖๗	๔.๓๖	๐.๕๙	๔.๓๒	๐.๔๐	๓.๘๑	๐.๖๔

จากตารางที่ ๔.๒๔ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย

๑. ระบบงาน

๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๗๑) ด้านความเป็นไปได้

($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.800) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.625) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.772)

๒) ทักษะการใช้วาจาจากิริยาท่าทางในการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.657) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.77) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.652) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.718)

๓) ทักษะการอธิบาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.75) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.735) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.637) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.688)

๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.76) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.784) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.637) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.688)

๕) ทักษะการใช้คำถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.66) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.764) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.687) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.714)

๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.53) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.782) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.803) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.656)

๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.611) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.752) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.98) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 1.03)

๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.65) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.956) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.956) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.92)

๙) ทักษะการสรุปบทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.604) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.776) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.956) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.91)

๒. กระบวนการจัดการ

๑) กระบวนการจัดการของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.59) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.40) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.56) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.64)

ตารางที่ ๔.๒๕ ผลการวิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้		ความเหมาะสม		ความถูกต้อง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑) โครงสร้าง								
๑) ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล	3.92	.757	4.14	0.610	4.35	0.41	4.04	0.67
รวม	3.92	.757	4.14	0.610	4.35	0.41	4.04	0.67
๒) การตัดสินใจ								
๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทาน และแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน	3.95	.810	4.20	0.26	4.26	0.28	4.04	0.63
๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยายด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่ บรรยายธรรมในวันสำคัญ	3.77	.723	4.13	0.27	4.35	0.41	4.04	0.60

ทางพุทธศาสนาที่โรงเรียน ได้จัดขึ้น จัดกิจกรรม เสริมสร้างคุณธรรม									
๓.การพัฒนาทักษะการ สอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการ ตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบ ตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้ว จึงแก้ ปัญหาที่ต้อง แยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟัง ยับยั้งเสีย ตั้งคำถามให้ นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และสามารถ แก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้ง คำถามและให้นักเรียน ช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้น การกล้าแสดงออกของ นักเรียนในชั้นเรียน และ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการเรียนการสอน	๓.๘๖	.๘๑๑	๔.๑๗	๐.๒๗		๔.๓๑	๐.๔๕	๓.๙๖	๐.๖๘
๔. การพัฒนาทักษะการ สอนด้วยการวางกฎ ข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหาย ที่เกิดขึ้นส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความ ประพฤติไม่ดี และ คุณประโยชน์ของความ ประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้ง กฎระเบียบข้อบังคับ พระ สอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้ นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็น กฎระเบียบพื้นฐานของ นักเรียนที่พระท่านสอน เป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ ร่วมกันปฏิบัติมาอย่าง ต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ ปฏิบัติตามระเบียบของ	๓.๙๒	.๗๒๖	๔.๑๗	๐.๒๕		๔.๓๐	๐.๔๙	๓.๙๔	๐.๗๔

โรงเรียนและมีสัญญาใจ กันภายในห้องเรียนว่าจะ ไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้มือ เพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำ ปฏิญาณเพื่อเตือนใจและ กระตุ้นให้นักเรียนได้มี ส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญา ใจ								
รวม	๓.๘๘	๐.๗๖๗	๔.๑๖	๐.๒๖๒	๔.๓๑	๐.๔๑	๔.๐๐	๐.๖๖
๔. เจื่อนใจความสำเร็จ								
ขึ้นอยู่กับบริบทของ โรงเรียนและโอกาสในการ สอนของพระสอนศีลธรรม	๔.๑๖	.๘๑๑	๔.๒๕	๐.๕๗	๔.๑๗	๐.๗๖	๔.๐๑	๐.๗๒
รวม	๔.๑๖	.๘๑๑	๔.๒๕	๐.๕๗	๔.๑๗	๐.๗๖	๔.๐๑	๐.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๕ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย

๑) โครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D. = ๐.๔๑) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๖๑๐) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๖๗) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๓.๙๒$, S.D. = ๐.๗๕๗)

๒) การตัดสินใจของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๔๑) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๒๖๒) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๖๖) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๗๖๗)

๓) เจื่อนใจความสำเร็จของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๕๗) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๗๖) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = ๐.๘๑๑) และด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๗๒)

๔.๓.๒ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

จากการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

- สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยได้แก่

ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมีองค์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสม สอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑.มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงจัง มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญของการสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒. ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรูและเจตคติ

๓. ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔. ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน

๕. ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖. ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้ กระฉับกระเฉงถูกต้อง

๗. ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจา กิริยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานดำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ไขของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
๓. เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สานิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาจา กิริยาท่าทางในการสอน

การใช้วาจา กิริยา ท่าทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจา กิริยา ท่าทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆ ให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้อะไรสักอย่างหนึ่งของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจได้ก็อยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆ มาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น
๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ
๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ มากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ
๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่
๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
๔. การให้นักเรียนมีโอกาสตอบหลายคนในการสอน
๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู
๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ
๗. ใช้คำถามหลายประเภทในการสอนแต่ละครั้ง
๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสี่ยงในการประกอบการถาม
๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว
๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

นิสัย

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็น
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕

องศา

๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว
๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องมือให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปทบทวน

การสรุปทบทวนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิด

สำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก
๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน
๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา
๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง
๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว
๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^{๒๙}
๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร
๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

^{๒๙} ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

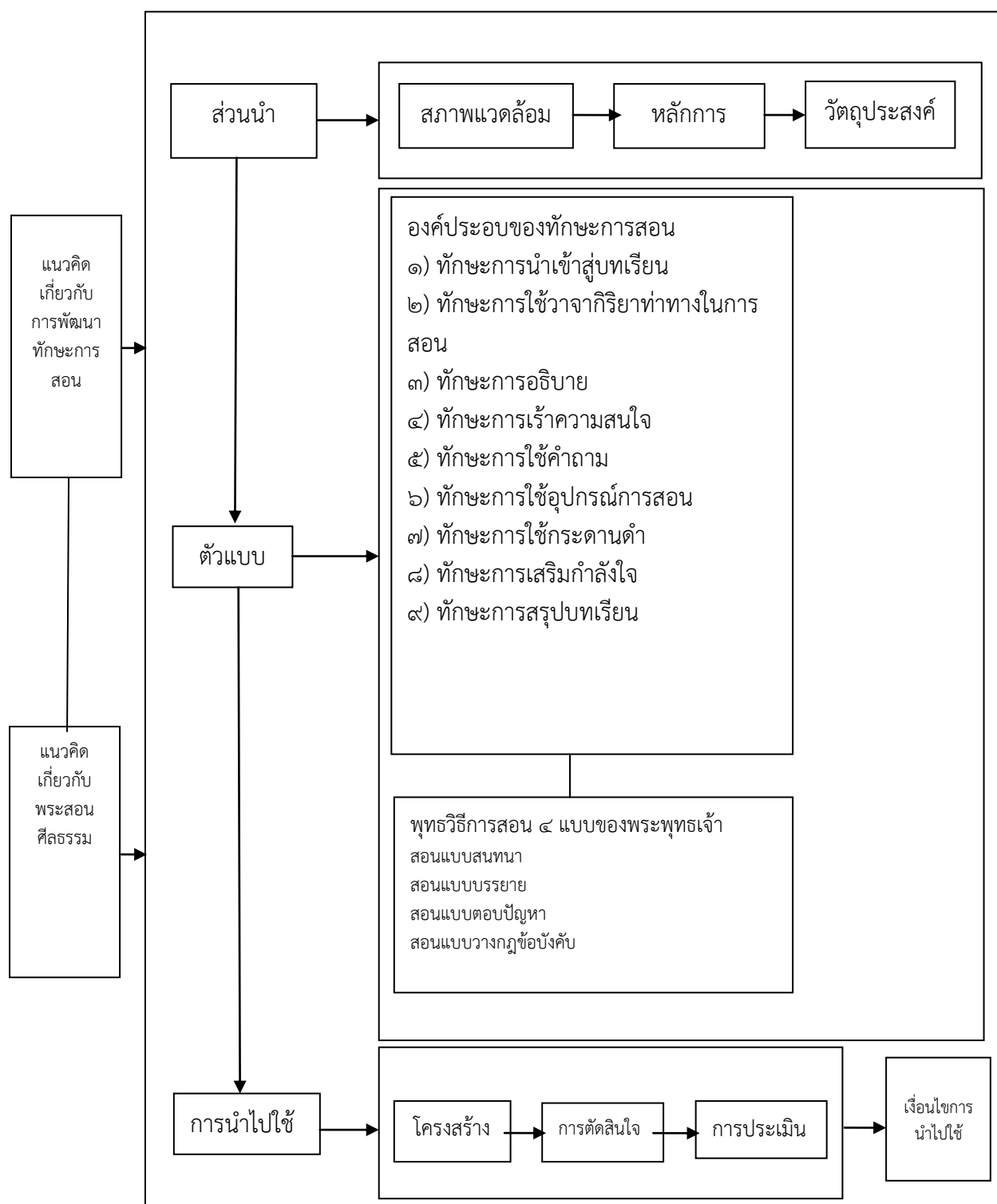
๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังแล้วยังเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก่งแย่งชิงดีซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม

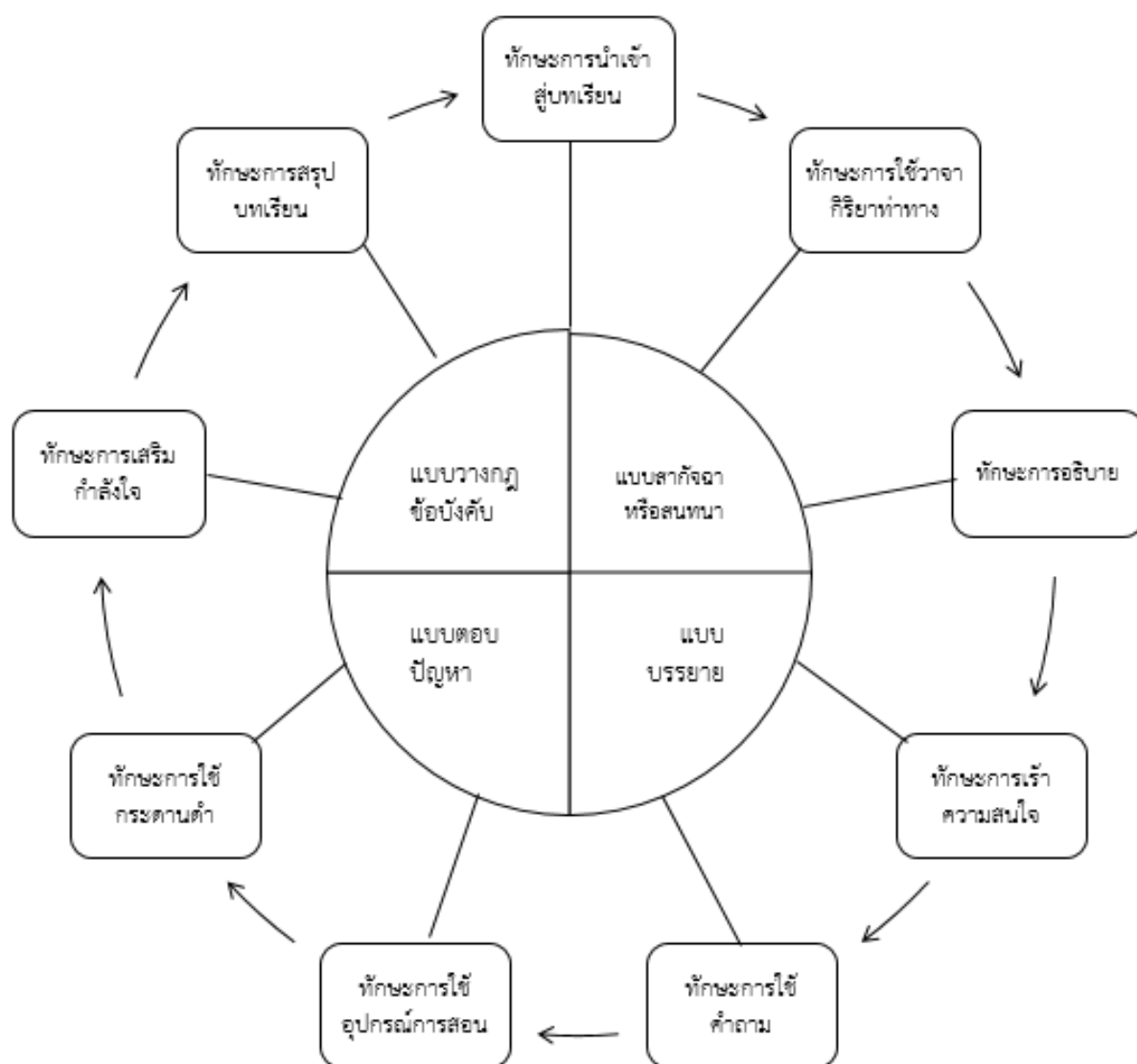
โดยรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังนี้

ภาพที่ ๔.๓ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังภาพที่ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

คำอธิบายสัญลักษณ์

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ซึ่งอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการเร้าความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
๓. เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สานิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน

การใช้วาจาภิรยา ทำทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจาภิรยา ทำทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการ ภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจได้ก็อยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น
๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ
๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น
๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่
๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
๔. การให้นักเรียนมีโอกาสดอบหลายคนในการสอน
๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู
๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ
๗. ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง
๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสี่ยงในการประกอบการถาม
๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว
๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็นนิสัย
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕ องศา
๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว

๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปบทเรียน

การสรุปบทเรียนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีอะไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืย้งเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหากเกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก่งแย่งชิงซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ๔ จังหวัด จำนวน ๒๔๘ รูป สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน ๑๐ คน ด้วยวิธีการเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นครูผู้สอนมีประสบการณ์ ๕ ปีขึ้นไป และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลตามแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๓๕) ได้แก่

สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียน พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน

สภาพทักษะการใช้วาทะกิจทางในการสอน ได้แก่ แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด มีกิริยา ท่าทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี

สภาพทักษะการอธิบายในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป

สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน ได้แก่ มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตา ประกอบในการสอน มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม

สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน ได้แก่ เราให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบ

สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ได้แก่ มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอน พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย

สภาพทักษะการใช้กระดานดำ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ชิดกันมาก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำด้วย

สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจ

สภาพทักษะการสรุปบทเรียนในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลง ในลักษณะอย่างไร พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕.๑.๒ พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จโดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

- สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยได้แก่

ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมีองค์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสม สอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑.มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงจัง มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญของทักษะการสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒.ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรู้และเจตคติ

๓.ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔.ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน

๕.ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖.ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้ กระฉับกระเฉงถูกต้อง

๗.ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะ

การใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
๓. เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเร้าความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาจาภิรยาท่าทางในการสอน

การใช้วาจา ภิรยา ท่าทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาจา ภิรยา ท่าทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้า

กับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการ ภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช่ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจได้ก็อยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น
๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ
๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น
๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ
๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่
๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
๔. การให้นักเรียนมีโอกาสดตอบหลายคนในการสอน
๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู
๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ

๗. ใช้คำถามหลายๆประเภทในการสอนแต่ละครั้ง
๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม
๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว
๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่จะเข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็นนิสัย
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕ องศา

๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว
๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรย่นบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม

๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายๆวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปทบทวน

การสรุปทบทวนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก

๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน

๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว

๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^๑

๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจ ธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้

^๑ ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

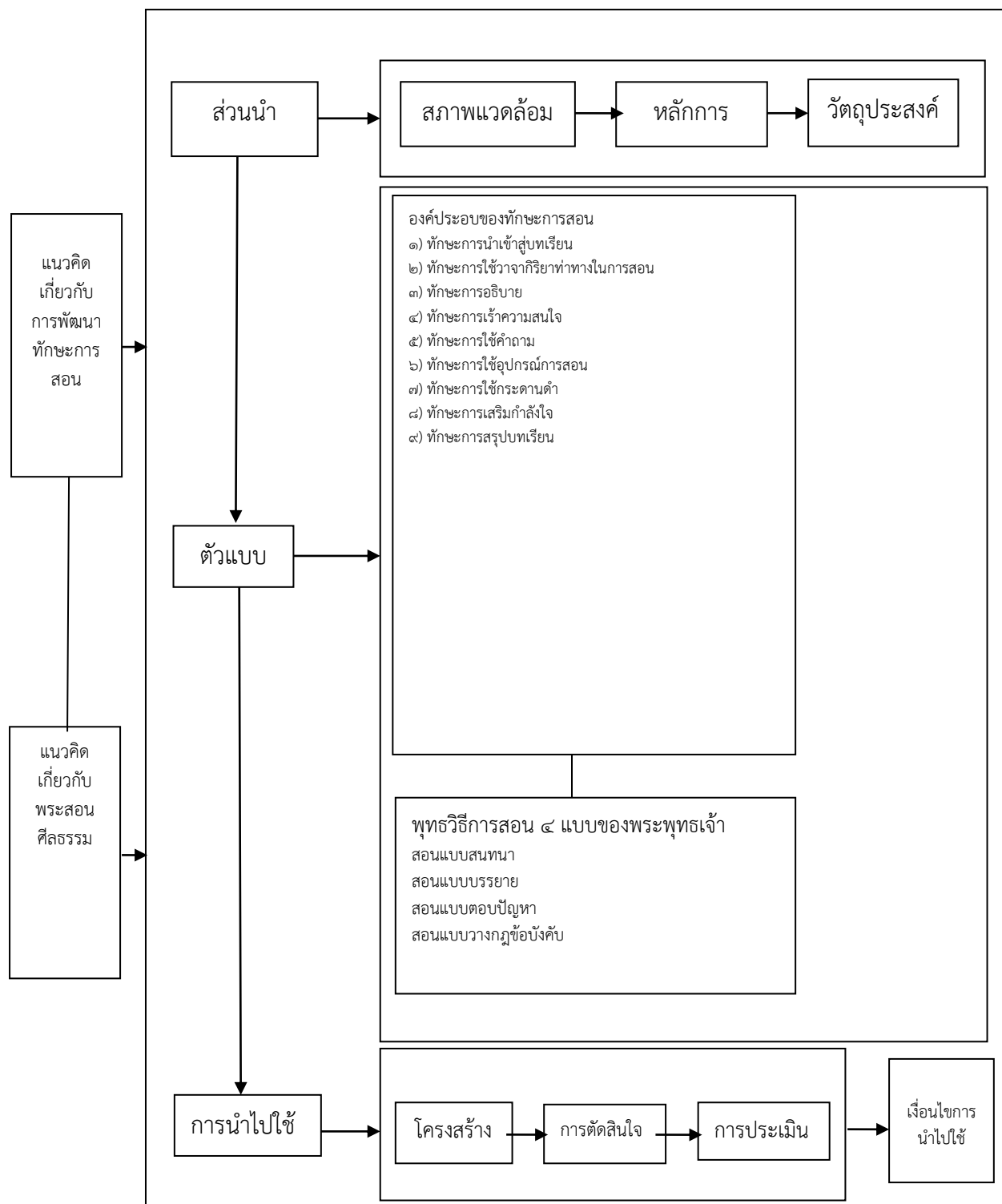
๒. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืย้งเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหากเกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก่งแย่งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

ส่วนที่ ๔ เจื่อนใจความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม

โดยรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประถมศึกษา ดังนี้

ภาพที่ ๕.๑ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

๕.๑.๓ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้

องค์ประกอบของทักษะของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ด้านความเป็นประโยชน์โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๒) ทักษะการใช้วาจากริยาท่าทางในการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม

๓) ทักษะการอธิบาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๕) ทักษะการใช้คำถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความถูกต้อง

๙) ทักษะการสรุปบทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์

กระบวนการจัดการของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย

๑) โครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์

๒) การตัดสินใจของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์

๓) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

จากผลการตรวจสอบรูปแบบในข้างต้นทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ

๕.๒ การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่

สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียน พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน

สภาพทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอน ได้แก่ แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด มีภิรยา ทำทางที่นำเลื่อมใส น่าศรัทธา มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี

สภาพทักษะการอธิบายในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดยใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป

สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอน ได้แก่ มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและน้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตา ประกอบในการสอน มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการเดินจงกรม

สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน ได้แก่ เราให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบคำตอบ

สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ได้แก่ มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การสอน พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การสอนมาเอง พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย

สภาพทักษะการใช้กระดานดำ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดานดำก่อนใช้เสมอ มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็นระเบียบ ไม่ชิดกันมาก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำด้วย

สภาพทักษะการเสริมกำลังใจ ข้อที่มีความคิดเห็นมาก ๓ อันดับ ได้แก่ เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริมกำลังใจ

สภาพทักษะการสรุปบทเรียนในการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลง ในลักษณะอย่างไร พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนในแต่ละหัวข้อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทักษิณา เครือหงส์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๑ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า

๑. ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ รู้เป้าหมายของการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษา อุดมศึกษา โดยการศึกษาข้อมูล พระราชบัญญัติการศึกษา ตำราเอกสารหลักสูตร หลักสูตรสาขาวิชา ลักษณะรายวิชาจัดทำแผน การสอนและเอกสารประกอบการสอน

๒. ครูผู้สอนมีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้หลักการวิเคราะห์ผู้เรียน เช่น วิเคราะห์จากรูปแบบการเรียนรู้ ความภูมิใจตนเอง เจตคติต่อวิชาความคาดหวังในการเรียน ใช้แบบวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน (Pretest) ก่อนเรียน วัดผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายหน่วยและมีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้การสอน

๓. ครูผู้สอนมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น การบูรณาการเนื้อหา การจัดการเรียนรู้เพื่อชี้แนะ การรู้จักคิด

๔. ครูผู้สอนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ในการหาความรู้จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าและนำมา

อภิปรายในชั้นเรียน ฝึกการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการประมวลข้อมูล และจัดทำรายงาน พัฒนาและใช้สื่อการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๕. ครูผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียน เช่น มอบหมายงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ประเมินผลการเรียนรู้จากผลงานที่มอบหมายในระหว่างเรียน และทดสอบหลังเรียน

๖. ครูผู้สอนมีการนำผลประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ในการนำผลการประเมินการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนอาจทำได้โดย

-ให้นักศึกษาศึกษาบทเรียนนอกเวลาแล้วนำเสนอรายงานหน้าชั้น (Presentation)

-มอบหมายงานให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้วทำรายงาน (Report)

-ให้นักศึกษาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแทนการถาม - ตอบ

๗. ครูผู้สอนมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน^๒

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ขาริณี ตรีวรวิญญู** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนที่เหมาะสมกับบริบทการทำงานของครูไทย และเพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน การวิจัยปฏิบัติการเชิงปฏิบัติจริง

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียนเป็นกระบวนการทำงานในการพัฒนาวิชาชีพของครูในบริบทการทำงานจริงของตนผ่านการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ รวมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนมีขั้นตอนสำคัญ ๖ ขั้นตอนเป็นวงจร ได้แก่ (๑) กำหนดเป้าหมายการศึกษาผ่านบทเรียน (๒) การวางแผนบทเรียน (๓) การสอนและการสังเกตในชั้นเรียน (๔) การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน (๕) การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน และ (๖) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้^๓

๕.๒.๒ พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จโดยมีรายละเอียดดังนี้

^๒ทักษิณา เครือหงส์, “การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราช มงคลสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๑”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลสุวรรณ ภูมิ, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

^๓ขาริณี ตรีวรวิญญู, “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตามแนวคิด การศึกษาผ่านบทเรียน”, **ปริญาญาคุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

- สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยได้แก่

ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสม สอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑.มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงจัง มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๓) **วัตถุประสงค์ (Object)** ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญ of ทักษะการสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒.ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาครูจะฝึกควบคู่กับความรู้และเจตคติ

๓.ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔.ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน

๕.ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖.ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้ กระฉับกระเฉงถูกต้อง

๗.ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทะกิจจากิริยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานคำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
๓. เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่จะสอน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาทะกิจจากิริยาท่าทางในการสอน

การใช้วาทะกิจจากิริยาท่าทางในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาทะกิจจากิริยา ท่าทางประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการ ภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจเด็กอยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น
๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ
๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น
๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่างๆมากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่
๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
๔. การให้นักเรียนมีโอกาสดอบหลายคนในการสอน
๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู
๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ
๗. ใช้คำถามหลายประเภทในการสอนแต่ละครั้ง
๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสียงในการประกอบการถาม
๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว
๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เข้าสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็นนิสัย
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕ องศา
๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว

๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืนบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจบ่อยเกินไป
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างกัน และในโอกาสต่างกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปบทเรียน

การสรุปบทเรียนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิดสำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก

๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน

๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว

๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^๔

๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของ

^๔ ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

พระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจ ธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรม ให้กับนักเรียนแต่สิ่งที่เห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยาย ธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้อง แยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืยยังเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้า แสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้ง กฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็น กฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่าง ต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่ โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและ กระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของ พระสอนศีลธรรม

โดยผลของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลัก พุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัย ของ **สวัสต์ เพชรบูรณ์**, “ได้ศึกษาสภาพการพัฒนากิจการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสังเวช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต ๑”, ผลการศึกษาพบว่า

๑) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ ที่สำคัญคือ ๑) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ สำคัญ คือ ๑.๑ การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศโรงเรียน ๑.๒ การพัฒนาหลักสูตร ใช้การสอดแทรกหรือบูรณาการพุทธธรรมและคุณลักษณะศึกษา (Character Education)

๒) ผลการนำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ พัฒนาไปใช้ พบกว่า ๒.๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ นั่น คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตร วิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ๒.๒) หลังการใช้หลักสูตรนักเรียน ส่วนมากปฏิบัติได้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ ๒.๓) ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ใน

ระดับมากขึ้นไป ๒.๔ ครูอาสาสมัครร่วมโครงการวิจัยพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเห็นว่านักเรียนสามารถนำหลักพุทธธรรมมาทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนได้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวทางของเคมมิสและแม็คแทกเกิร์ต (Kemmis & McTaggart, 1988) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน ๑๐ คน ครูที่ปรึกษา จำนวน ๓ คน และนักเรียน จำนวน ๑๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๑๑ ขั้นตอน คือ ๑) สร้างความตระหนัก ๒) กำหนดความรับผิดชอบ ๓) ให้ความรักความอบอุ่น ๔) สร้างความสัมพันธ์ ๕) สร้างความมั่นใจ ๖) สร้างการมีวินัย ๗) ปลุกฝังค่านิยม ๘) ส่งเสริมการเรียนรู้ ๙) เป็นตัวแบบที่ดี ๑๐) ให้ความช่วยเหลือ ๑๑) ให้กำลังใจ

ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์มีประสิทธิผลสูงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนได้ ๑๒ ลักษณะ คือ ๑) ความประหยัด ๒) ความเสียสละ ๓) ความมั่นใจในตนเอง ๔) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ๕) การแต่งกายเรียบร้อย ๖) หลีกเลียงอบายมุข ๗) มาเรียนสม่ำเสมอ ๘) เข้าเรียนตรงเวลา ๙) มีอุปกรณ์พร้อมเรียน ๑๐) กล้าแสดงความคิดเห็น ๑๑) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจและ ๑๒) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง^๖

๕.๒.๓ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้

องค์ประกอบของทักษะของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ด้านความเป็นประโยชน์โดยมีรายละเอียด ดังนี้

^๕ สวัสดิ์ เพชรบูรณ์, “การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดสังเวช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๑”, *ปริญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต* (หลักสูตรและการสอน), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ๒๕๕๐, หน้า ๑.

^๖ พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”, *วิทยานิพนธ์ปริญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๒) ทักษะการใช้วาทกรรมทำท่างในการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นไปได้อ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม

๓) ทักษะการอธิบาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๕) ทักษะการใช้คำถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง

๗) ทักษะการใช้กระดานดำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความถูกต้อง

๙) ทักษะการสรุปบทเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นประโยชน์

กระบวนการจัดการของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย

๑) โครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์

๒) การตัดสินใจของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์

๓) เจื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความถูกต้อง

จากผลการตรวจสอบรูปแบบในข้างต้นทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เจื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เยาวมาลย์ ลิทธิเดช** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาปัญหาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ ๓) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเริ่มจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ รูป/คน การประชุมสนทนากลุ่มจำนวน ๙ รูป/คน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) จำนวน ๙ รูป/คน และการตรวจสอบรูปแบบด้วยการแจกแบบสอบถามจำนวน ๑๙๖ รูป/คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า S.D.และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัญหาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า ๑) ด้านร่างกายพบว่า บุคลากรส่วนมากมีสุขภาพแข็งแรงและบางคนมีสุขภาพอ่อนแอ ต้องได้รับการพัฒนา ๒) ด้านจิตใจอารมณ์จิตวิทยา พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีจิตใจอารมณ์เป็นกัลยาณมิตร ๓) ด้านสังคม พบว่า บุคลากรส่วนมากมีความเหมาะสมและมีการพัฒนาศักยภาพโดยการเอื้อเฟื้อจากคนในชุมชนและสังคม ๔) ด้านสติปัญญา พบว่า บุคลากรส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีประสบการณ์น้อยในการสอน

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ และด้านสภาพแวดล้อม ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบ ด้านขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพ ด้านวิธีการพัฒนาศักยภาพด้านกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ศักยภาพ ๓ เจื่อนไขการนำไปใช้ โดยให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียน

๓. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรควรใช้รูปแบบ Smart Personality Model ผลการตรวจสอบความคิดเห็นความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๗

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. โรงเรียนส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ และเหมาะสมกับนักเรียนเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดความสนใจมากขึ้น
๒. ส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอนในการสอนให้กับพระสอนศีลธรรม โดยทางโรงเรียนจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พระสอนศีลธรรม
๓. จัดหางบประมาณในการสนับสนุนการสอนให้กับพระสอนศีลธรรมรวมถึงสนับสนุนสวัสดิการและขวัญกำลังใจในการสอนให้พระสอนศีลธรรม
๔. พระสอนศีลธรรมควรมีการสรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน
๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจประเมินผลการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมรูปแบบการสอนให้มีหลากหลายรูปแบบ และน่าสนใจ
๖. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมการใช้สื่อการเรียนการสอน และรูปแบบการสอนที่หลากหลายให้กับพระสอนศีลธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการศึกษารูปแบบการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
๒. ควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๓. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

^๗ ยาวมาลย์ สิริเดช, “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กนก จันทร์ทอง. สิ่งแวดล้อมศึกษา: ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม. งานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๘.

กมล ภูประเสริฐ . การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจำกัด ก.พล, ๒๕๔๔.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กรมสามัญศึกษา. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน. เอกสารอันดับ ๕. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

_____. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

_____. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗.

_____. แนวทางปฏิบัติการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: ที.เอส.บี. โปรดักส์, ๒๕๕๐.

กฤษณ์เทพ อุปจันทร์. “การบริหารแบบฝึกโรงเรียนเป็นฐาน School Based Management : SBM วารสารข้าราชการครู ปีที่ ๑๙ ล. ๖ ส.ค. – ก.ย.

กิ่งกนก พิชยานุคุณ และคณะ. การบัญชีต้นทุน. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-ศาสตร์, ๒๕๒๗.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕.

กิตติ อีรศานต์. เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรมการศาสนา. ๒๕๓๙.

กิตติมา ปรีดีดิolk. ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : ธารณาการพิมพ์, ๒๕๓๙.

กิริติ ยศยิ่งยง. การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ ก๊อปปี้ ประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

คณะกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๓.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย ประวัติการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. คณาจารย์มหาวิทยาลัย เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม.

จินตวิทย์ เกษมสุข. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ชม ภูมิภาค. "สื่อการศึกษา". วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. การบริหารและการนิเทศภายในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา.สำนักวิทยบริการ.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖.

_____. การบริหารงานวิชาการ. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๕.

ชูศรี สุวรรณโชติ. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๔.

ณรงค์ นันทวรรณ. การจัดการทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๓๖.

ดิณ ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. สภาพแวดล้อมการบริหารกับการพัฒนาองค์กร. เอกสารการสอนชุด หน่วยที่ ๑-๗ หน้า ๒๕๙-๒๗๑. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๐.

ตุลา มหาสุธานนท์. หลักการจัดการ หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๔๕.

แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๒๓ อ้างใน รายงานเรื่องศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม. ฝ่ายวิจัย กองแผนงาน กรมศาสนา. พ.ศ. ๒๕๑๖.

ทัศนาศวศักดิ์. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตามแนวปฏิรูปการศึกษา. วารสาร. ปีที่ ๘. ฉบับที่ ๑. ๒๕๔๘.

ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล และคณะ. หลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕.

ดำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง. การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. บุรีรัมย์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๔, ๒๕๔๙.

ธีระ รุญเจริญ. การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แอล ที เพรส, ๒๕๔๖.

- นงนุช วงษ์สุวรรณ. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๖.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- นฤตพงษ์ ไชยวงศ์. **ความพร้อมในการจัดประชุมชน : ศึกษากรณีคณะกรรมการ หมู่บ้าน อำเภอปัว จังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.
- นาท ตันตวิรุฬห์ และพูนทรัพย์ สมุทรสาคร. **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการบริหารทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.
- นิคม ทาแดง และคณะ. **ชุดฝึกหัดอบรมครู.ประมวลสาระเรื่อง เทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. **เนื่องในวันสถาปนากรมอาชีวศึกษา ครบ ๔๔ ปี**. อาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๙.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. **การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๔.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๖.
- บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- บุญเลี้ยง พุ่มทอง. **“การวัดและประเมินผลสำหรับครูมืออาชีพ”**. วารสารวิชาการ กรมวิชาการ. ๒๕๔๕.
- ประคอง รัศมีแก้ว. **รัฐศาสตร์. สังคมศาสตร์**. พระนคร: มงคลการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- ประชุม สุวดี. **การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ :สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.
- ปริญญ์ จงวัฒนา. **พุทธธรรมเพื่อกลั่นยามิตร**. กรุงเทพมหานคร : บจก. ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ปรียาพรวงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.
- ปัญญา ใช้บางยาง . **ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก** . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- เปื้อง กุมท อ่างถึงใน อัญชลี โพธิ์ทอง และอัครศรี พลอดเปลี่ยว. **นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- พนัส หันนาคินทร์. **ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พยอม วงศ์สารศรี. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการ จัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๘.

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรย์คุณ). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **“ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”**. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. ฉบับวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑.

_____. **บริหารองค์กรแนวพุทธเลือกธรรมะให้ตรงกับปัญหาฝ่าวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร : หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๔๓. หน้า ๗๙.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมศาสนา, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗.

พุทธทาสภิกขุ. **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

เพ็ญแข สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. **การงบประมาณ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. **นโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภะ การพิมพ์, ๒๕๒๕.

ภารดี อนันต์นาวิ. **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. ชลบุรี : บริษัท สำนักพิมพ์ มนตรี จำกัด, ๒๕๕๒.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ภิญโญ สาร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน**. นนทบุรี : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ ไทย, ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

วรรณ วรชวานิช. **ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวงานวิจัยเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗.

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **บุคลิกภาพนิสิตนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

_____. **การพัฒนาการเรียนการสอนทางอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

วิจิตร ศรีสอ้าน อ่างอิงใน อัญชลี โพธิ์ทอง และอัษฎรศรี พลอดเปลี่ยว. **นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**.

วิจิตร ศรีสอ้าน. **การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน**. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อม สำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ ๑๑. จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

วิทย์ วิศเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔.

วินัย วีระพัฒนานนท์. **กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

วิโรจน์ สารรัตนะ. **การบริหารการศึกษา หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๖.

ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการประเมิน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : หจก. เทคนิค, ๒๕๔๐.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญกิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร :ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. กรม. **ความรู้เบื้องต้น เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๒.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐.

สมคิด บางโม. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สมคิด พรหมจ้อย และสุพักตร์ พิบูลย์. **การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส การศึกษา. ในงานมหาสมณานุสรณ์ครบ ๕๐ ปี แต่วันสิ้นพระชนม์ พ.ศ. ๒๕๑๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหารบุคคลแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๙.

สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง. **การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเอกสารประกอบคำบรรยายกระบวนการวิชา EA ๗๓๓**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐาน
และประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๔๕.

สวัสดี โนนสูง. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้ง, ๒๕๔๓.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต ๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๓ ประถมศึกษาปีที่ ๖ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓. นราธิวาส : สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต ๒, ๒๕๕๐.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานการประเมินความก้าวหน้า
คุณภาพนักเรียน ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๖ ระดับประเทศปีการศึกษา ๒๕๓๒. ม.
ป.ท. ๒๕๓๔.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ “เอกสารประกอบการ
ศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษา” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รุ่งเรืองการพิมพ์,
๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

_____ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๕๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเท
ไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒และที่
แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พรึกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

_____ สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข
เพิ่มเติม ฉบับที่ ๒. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พรึกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๖.

_____ แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๓.

_____ มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและ
สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. ๒๕๔๕.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา พ.ศ.๒๕๕๔.**

_____. **กรอบการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. ๒๕๕๔.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. **การประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๕๔.

สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. **แผนพัฒนาการศึกษาเอกชน ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุนทร โคตรบรรเทา. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๑.

สุพิศ บุญวงศ์. **หลักการสอน.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตล่าง ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๖.

สุภัทรา ปิณฑะแพทย์. **จิตวิทยาทั่วไป แนวคิดและทฤษฎีมูลฐาน.** กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สุรางค์ จันทวานิช. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุภาพร พิศาลบุตร. **การสรรหาและบรรจุพนักงาน.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๓.

สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ. **การพัฒนาการศึกษาด้วยกระบวนการ PDCA..** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๕.

สุมาลี จันทร์ชลอ. **การวัดผลและประเมินผล.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒.

สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.

สุเมธ เดียววิศเรศ. **การบริหารบุคลากรในโรงเรียน.** ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน , ๒๕๒๙.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. **วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.** กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. **๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

เสนาะ ตีเยาว์. **การบริหารงานบุคลากร.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. “การบริหารแบบมีส่วนร่วม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา* หน้าที่ ๑๒ หน้า ๑๘๓-๑๘๔ นนทบุรี มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

หลวงพ่อบัญญานันท์ทักขุ. **งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม .ม.ป.ป..

องค์การอนามัยโลกและกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ WHO and UNICEF, 1978.

อมรา เล็กเริงศิลป์. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐.

อรชร โพธิสุข และคณะ. “เอกสารการสอนการบัญชีต้นทุนและการบัญชีเพื่อการจัดการ” กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.

อรัญญ์ กักพล. . **คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น**.กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

อรนุช ลิ้มศิริ. **นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

อัญชลี โพธิ์ทอง และอัครศรี พลอดเปลี่ยน. **นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

อุทัย บุญประเสริฐ. **การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน School-Based Management** . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

_____. **การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน School-Based Management** . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **หลักและแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๘.

อุทัย บุญประเสริฐ และจิราภรณ์ จันทร์สุพัฒน์. **หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.

อุทัย หิรัญโต. **หลักการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนไตร์, ๒๕๓๑.

อุไรพรรณ เจนวนิชยานนท์ และสุวรรณี มงคลรุ่งเรือง. “การประกันคุณภาพการศึกษา”. **วารสาร ม.ฉ.ก. วิชาการ**. มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๕: ๔๖.

อุษณีย์ จิตตะปาโล และนุตประวีณ์ เลิศกาญจนวัตติ. **การบริหารงานบุคคลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๘.

๒ วิทยานิพนธ์ / ดุษฎีนิพนธ์ :

กัลป์กร มั่นถาวรวงศ์. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญาญาคุศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา. คณะคุศาสตร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕.

กิตติศักดิ์ ส่องแสง. “การมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.

- จารุมาศ เรืองสุวรรณ. พันเอก. **การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก**. ปรินญาดุษฐ์บัณฑิต ปร.ด. อาชีวศึกษา.บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร, ๒๕๔๘.
- จุฑารัตน์ อินทะแสน. “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติเขตการศึกษา๕”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ซารีฟทีฮอนิ. “สภาพปัจจุบันปัญหาและการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอน อิสลาม ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๖.
- ทวีศักดิ์ แก้วพิพัฒน์. “การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราช ภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๐.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการ พัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๘.
- ธนาภรณ์ เมทนีสุดดี. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการรับบริหารสื่อบริการ. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนา ทร์พยากร. บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.
- ธณิศวรร จิตขวัญ. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน ประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.
- ธีรภัทร์ เจริญดี. “การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๑๑”. **ปริญญาวิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระครูกิตติญาณวิสิฐ ธนา กิตติญาณ/หอมหวล. "สมรรถนะของผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาพระ ปรียัติธรรมแผนกธรรมตาม : หลักพุทธธรรม". **พุทธศาสตร์ดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธ บริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาธรรมรัตน์ อริยมโม ยศขุน. "แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบัน". **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาระวี กิตติโก แสงทอง. "การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี คณะสงฆ์เขตบางแค กรุงเทพมหานคร". **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พัชรพร วีรสิทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงาน ประกันสังคม”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

มงคล จันทรส่อง. ระดับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของสมาชิก อบต. อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศิลปากรนครปฐม, ๒๕๔๔.

มณฑล จันทรแจ่มใส. ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวกรณีศึกษา: เกาะมุก จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๑.

มะลิคามาศ เสงี่ยมแก้ว. “การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต.** สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๐.

มานพนาถ ดิอินทร์. “การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกสูงและต่ำ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘.

ราตรี พูลพัฒน์. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๓.

วรภาส ประสมสุข. “**หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม**”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

วัลภา สบายยิ่ง. ”ปัจจัยด้านการตั้งเป้าหมาย การรับรู้ความสามารถของตนเองและบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้จำหน่ายตรง”.**ปริญญาวิทยาศาสตรดุขฎิบัณฑิต** สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.. พัฒนศึกษาศาสตร์.** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๒.

ศิริพร ตันติยมาศ . "รูปแบบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลสังกัดกรุงเทพมหานคร.". ดุขฎิพนธ์ ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

สมบัติ โพธิ์ศรี อ่างโน นางจริยาวรรณ ไชยเทพ. “การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔”. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๖.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย.ผศ.ดร. **“หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”**. สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุนิตย์ มะลิวัลย์. . การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคม.สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.

อภิชัย นุชเนื่อง. “รูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต**. สามขาวิชาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๐.

อภิลักษณ์ จักรแก้ว. “การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

อรพัญ ประสิทธิรัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง **“การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”**. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓.

อรัญ แก้วทอง. “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๐.

๓. งานวิจัย :

จินตนา กิ่งแก้ว. “ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาลัยเขตจันทบุรี”. **งานวิจัย**. สาขาการบริหารทั่วไป. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

นพมาศ พัวพิสิฐ. “ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียนและครู สมรรถภาพทางการสอน สภาพแวดล้อมโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. **งานวิจัย**. สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ผกาทิพย์ เกษรากุล. “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในทัศนะของนิสิต”. **งานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔.

สิทธิกร อ้วนศิริ. “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. ปิงบประมาณ ๒๕๕๒.

อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓.

๔. สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูโกศลวิบูลกิจ อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดยานนาวา วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงศักดิ์ ธมฺมกโม อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดชัยมงคล วันอังคารที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสาทรปริยัติคุณ,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสมียนนารี วันอังคาร ที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระบวรรังษี (สมชาย) อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดระฆังโฆสิตาราม วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดปากน้ำภาษีเจริญ วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาจำลอง ธมฺมวโร อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดโมลีโลกยาราม วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาบุญลือ ปุณฺณโก อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดโมลีโลกยาราม วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสมจิตร์ สุทธาชีวี อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดสร้อยทอง วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาแสงอำ เขมรสี อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดพระพิเรนทร์ วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาอำนาจพร อธิธมฺโม อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม วัดบวรวิญญ์ วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑.

๔. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรรณิการ์ กาญจนวิภูศรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : pws.npru.ac.th [๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑]

กองพุทธศาสนศึกษา. ทะเบียนรายชื่อครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-แผนกบาลี ปี ๒๕๖๐.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://deb.onab.go.th> [วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑]

กองพุทธศาสนศึกษา. ทะเบียนรายชื่อครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-แผนกบาลี ปี ๒๕๖๐.

<http://deb.onab.go.th> [ออนไลน์วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑]

- การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://pioneer.netserv.chula.ac.th>. [วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙].
- การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง. <http://pioneer.netserv.chula.ac.th>. ออนไลน์วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙.
- โชคชัย อาษาสนา. การบริหารงาน 4M. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org> [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑]
- ตารางของเครจซี่และมอร์แกน Krejcie & Morgan. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com> [วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑]
- ตารางของเครจซี่และมอร์แกน Krejcie & Morgan. <https://sites.google.com> [ออนไลน์วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑]
- ประเภทของการมีส่วนร่วม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://fewwgroup.wordpress.com> [๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๑]
- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. “การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน.” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://srithai.hypermart.net/environment.html>. [๐๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙]
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.images.patternfly.multiply.multiplycontent.com> [๑๓ มีนาคม ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

- Armsrtong. Michael. **A Handbook of Personnel Management Practice**. London : Kogan, 1995.
- Brook. L.G.. **The Modern University**. London: Andre Deutsch, 1965.
- Cascio. Wayne F.. **Managing Human Resources Productivity**. Quality of Work Life. Profits. 3rded. Singapore : McGrawhill Book, 1992.
- Cohen . J.M. and Uphoff . N.T. Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies . Cornell University ,1981.
- Gallatt และLofton. The principals role in promoting academic gain [CD-ROM] Abstract from : Database:ERIC. ERIC#ED :403227, 2000.
- Halpin A.W.. & Don B.C.. **The organization climate of schools**. Chicago: Midwest Administration Center. University, 1936.
- Kearney. A model for nurse faculty research productivity. [CD-ROM]. Abstract from:Database:Abstracts interactional Issue:48 08a publication Number:AAI8724920, 2010.
- Milyavskaya. Inspired to get there: The effects of trait and goal inspiration on goal progress. *Personality and Individual Differences* 52R.D, 2012.

- Mondy. W.R. &Noe. R.M.. **Human Resource Management**. Boston : Allyn& Bacon, 1990.
- Newcomb. **Student peer-group influence. In personality factors on the college campus**. New York: Social Science Research Council, 1962.
- Price. Alan. **Human Resource Management**. In a Business Context. 2 edition London : Thomson Learning, 2004.
- Romine. S.. **Student and faculty perception of effective university instructional climate**. Journal of Education Psychology,1974.
- William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

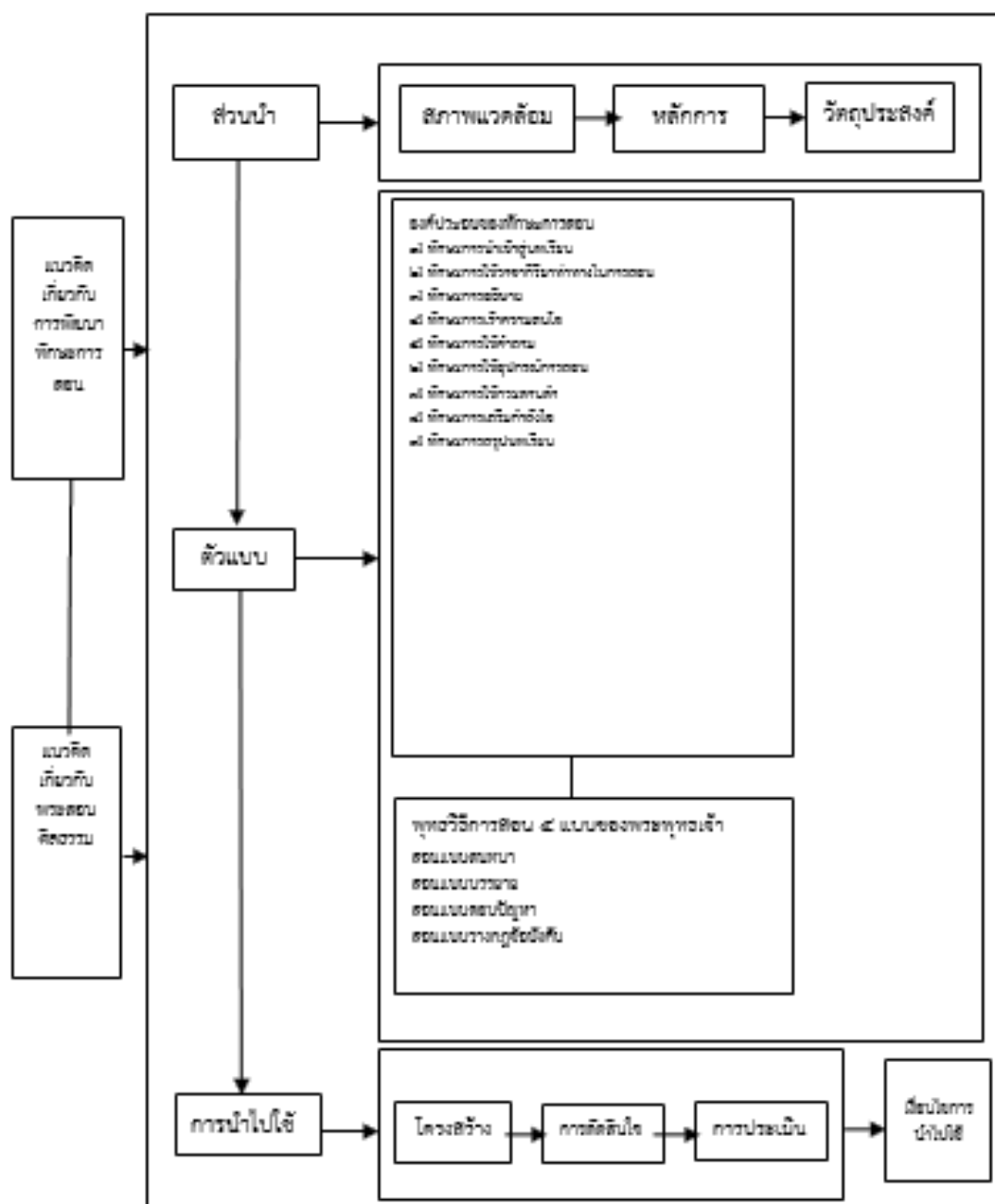
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

คู่มือการใช้

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพนธ์)
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

คู่มือนี้ได้มาจากพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตามขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ได้แก่ ศึกษาเอกสารแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ โดยมีแหล่งข้อมูล ได้แก่ หนังสือ บทความตำรางานวิจัย **website** สอบถามพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน ๒๔๘ รูป ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๐ คน เครื่องมือเป็นแบบศึกษาเอกสาร แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีการวิเคราะห์เนื้อหา **Content Analysis** ผลลัพธ์ที่ได้ กรอบแนวคิด และสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

ขั้นตอนที่ ๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศึกษา ๒ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) ยกร่าง และการสนทนากลุ่ม (**Focus Group**) โดยการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีแหล่งข้อมูลเป็นผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑ และ ๒) พัฒนาโดยสนทนากลุ่ม โดยมีแหล่งข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการผู้บริหารโรงเรียนโดยการเลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ผลลัพธ์ที่ได้ คือ ได้การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ ๓ เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มี ๒ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ตรวจสอบตามมาตรฐานการประเมิน ๔ ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องผลลัพธ์ที่ได้ คือ รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพจน์)

ผู้วิจัย

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

คู่มือนี้ได้มาจากรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ๔ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อม หลักการ ๓) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบงาน ๒) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย ๑) โครงสร้าง ๒) การตัดสินใจ ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

- สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เป็นต้น

- ความแตกต่างระหว่างปัจจัยของพระสอนศีลธรรมและนักเรียน

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยได้แก่

ลักษณะการสอนที่ดี การสอนที่ดีต้องมียุทธศาสตร์ประกอบร่วมกันหลายประการ ที่เหมาะสม สอดคล้องกัน แยกลักษณะได้ดังนี้

อาจารย์ผู้สอน

๑.มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู ได้แก่ อุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ สอนอย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

๒.มีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นครู และ ตั้งใจสอน

๓.ลักษณะอาจารย์อาจารย์ ควรมีลักษณะท่าทางที่จริงใจ มีเมตตา สนใจต่อผู้เรียนให้ความเป็นกันเอง

๔.ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว ควรแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละเนื้อหา

๕.ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความสำคัญ of ทักษะการสอน

๑.ถ้าเรามีทักษะการสอนเราสามารถสอนได้ และส่งเสริมความชำนาญ

๒.ทักษะนับเป็นจุดมุ่งหมายหมวดหนึ่งของการศึกษาคูจะฝึกควบคู่กับความรู้และเจตคติ

๓.ช่วยให้เกิดความมั่นใจ ความคล่องแคล่วในการสอน

๔.ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการสอน เพราะถ้าผิดพลาดเด็กจะเข้าใจในการสอน

๕.ช่วยให้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๖.ช่วยให้เกิดความชื่นชม ศรัทธาจากผู้เรียนเพราะผู้สอนสามารถสอนได้ กระฉับกระเฉงถูกต้อง

๗.ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาการสอน

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้ คือ องค์ประกอบของทักษะการสอน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาทะกิจจากท่างานในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานดำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน โดยมีรายละเอียด ได้แก่

๑. ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน (Set Induction)

การนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน เป็นขั้นการสอน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเริ่มต้นทำการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจ ให้ผู้เรียนพร้อมที่จะติดตามบทเรียนต่อไป โดยจะต้องประกอบด้วยเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วย

๑. ใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา เช่น ใช้ของจริง รูปภาพ เป็นต้น
๒. ให้นักเรียนลองทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน
- ๓.เล่านิทาน หรือเหตุการณ์ต่างๆ โยงมาสู่บทเรียนที่จะสอน
๔. ตั้งปัญหา ทายปัญหา เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนให้คิดหาคำตอบ
๕. สนทนาซักถามถึงเรื่องต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน
๗. เล่นละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ
๘. ร้องเพลงซึ่งเป็นเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน
๙. สาธิต ทดลอง เพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน
๑๐. ทำสิ่งแปลกๆไปจากเดิม เพื่อเป็นการเรียนร้องความสนใจของนักเรียน
๑๑. ให้นักเรียนฟังเสียงต่างๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การเรียน

๒. ทักษะการใช้วาทะกิจจากท่างานในการสอน

การใช้วาทะกิจจากท่างานในการสอน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของครู เพราะการที่นักเรียนจะเกิดความพอใจและสนใจที่จะเรียนนั้น บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะบุคลิกภาพของครู รวมทั้งความสามารถ ในการสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนไม่น่าเบื่อ และสนใจต่อการสอนของครู โดยเทคนิคการใช้วาทะกิจจากท่างานประกอบการสอน และบุคลิกภาพ

๑. การเคลื่อนไหวและเปลี่ยนอิริยา
๒. การใช้มือและแขน
๓. การแสดงออกทางสีหน้า สาย
๔. การทรงตัว การวางท่าทาง
๕. การใช้น้ำเสียง
๖. การแต่งกาย

๓. ทักษะการอธิบาย

ทักษะการอธิบายเป็นความจำเป็นสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการสื่อความระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกัน การยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อขยายสาระสำคัญ อาจทำได้ ๒ ทาง คือ ๑) แบบนิรนัย คือ การอธิบายโดยบอกกฎ หรือหลักการ แล้วจึงยกตัวอย่าง ขยายกฎ หรือหลักการนั้นๆให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ๒) แบบอุปนัย คือ เป็นการยกตัวอย่าง รายละเอียดย่อยๆ ที่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งเข้าใจง่าย และนำไปสู่การสรุปเป็นกฎ หรือเป็นหลักการ ภายหลัง โดยมีลักษณะการอธิบาย ได้แก่ ลักษณะการอธิบาย

๑. เวลาที่ใช้ในการอธิบายไม่นานเกินควร เวลาที่ใช้ทั้งหมดไม่เกิน ๑๐ นาที
๒. ภาษาที่ใช้ง่ายต่อความเข้าใจ รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ
๓. สื่อการสอน หรือตัวอย่างน่าสนใจ ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
๔. คลอบคลุมใจความสำคัญได้ครบถ้วน
๕. การอธิบายเริ่มจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปหาเรื่องที่เข้าใจยาก
๖. ท่าทางในการอธิบายน่าสนใจ
๗. ใช้แนวคิด หรือถ้าเป็นการอธิบายของนักเรียนให้ใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนมาเป็นแนวทางในการอธิบายด้วยความเข้าใจ
๘. มีการสรุปผลการอธิบายด้วย

๔. ทักษะการสร้างความสนใจ

การสร้างความสนใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลดี เพราะจะช่วยให้ครูปรับปรุงวิธีการสอนให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียน และติดตามกิจกรรมโดยตลอด ไม่เบื่อหน่ายดังนั้น การสร้างความสนใจได้ก็อยู่ตลอดเวลาการสอนของครูจึงจำเป็นต้องพยายามใช้เทคนิคต่างๆมาช่วย โดยมีลักษณะ

๑. การใช้สีหน้า ท่าทางประกอบการสอน มีการใช้ท่าทางประกอบการสอนจะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนดีขึ้น
๒. การใช้ถ้อยคำและน้ำเสียง ถ้อยคำที่ครูใช้และน้ำเสียงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน เสียงที่ราบเรียบ ไม่มีการเน้นหนักเบา จะทำให้การเรียนนั้นไม่น่าสนใจ
๓. การเคลื่อนไหวของครู ครูควรเคลื่อนไหวขณะสอน ครูควรเปลี่ยนจุดนั่ง และจุดยืนของตน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

๔. การเน้นจุดสำคัญของเรื่อง และการเว้นระยะการพูด หรืออธิบาย ถ้าครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเอาใจใส่ตอนที่สำคัญ ครูควรฝึกการเน้นคำพูด สำเนียง จังหวะ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ

๕. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามนับเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการที่จะให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนควรมีวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ มากมาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้คำถาม โดยมีลักษณะ

๑. ถามด้วยความมั่นใจ ผู้สอนต้องเตรียมคำถามไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ
๒. ถามอย่างกลมกลืน กลมกลืนกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่
๓. ถามโดยใช้ภาษาที่พูดเข้าใจง่าย ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน
๔. การให้นักเรียนมีโอกาสตอบหลายคนในการสอน
๕. การเลือกถาม ครูควรเลือกถามผู้เรียนบางคน เพื่อจุดประสงค์ของครู
๖. การเสริมกำลังใจ หรือให้ผลย้อนกลับ
๗. ใช้คำถามหลายประเภทในการสอนแต่ละครั้ง
๘. การใช้กิริยา ท่าทาง เสี่ยงในการประกอบการถาม
๙. การใช้คำถามรุก คือ การใช้คำถามต่อเนื่องอีก เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความรู้มากขึ้น

๖. ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น เพราะอุปกรณ์การสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความสนใจเป็นรูปธรรม และความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ได้มากขึ้น อุปกรณ์การสอนจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น และสามารถจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ โดยมีลักษณะ

๑. ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว
๒. แสดงอุปกรณ์ให้เห็นได้ชัดทั่วทั้งห้อง
๓. ควรหาที่ตั้ง วาง แขนงอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่
๔. ควรใช้ไม้ยาว และมีปลายแหลมชี้แผนภูมิ แผนที่ กระดาษดำ
๕. ควรนำอุปกรณ์มาวางเรียงกันไว้เป็นลำดับ
๖. ควรเลือกใช้เครื่องมือประกอบอุปกรณ์ให้เหมาะสม
๗. ควรมีการเตรียมผู้เรียนล่วงหน้าก่อนใช้อุปกรณ์
๘. ควรใช้อุปกรณ์ให้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมา
๙. พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม
๑๐. ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์บางชนิด

๗. ทักษะการใช้กระดานดำ

ทักษะการใช้กระดานดำมีเทคนิคได้แก่

นิสัย

๑. ครูควรทำความสะอาดกระดานดำทุกครั้งที่เราสอน และควรลบให้สะอาดให้เป็น
๒. ในการเขียนกระดานดำทุกครั้งไม่ควรเขียนทีเดียวทั้งแผ่น ควรแบ่งออก ๓ ส่วน
๓. ในการเขียนกระดานดำควรเขียนจากซ้ายมือไปขวามือ
๔. ถ้ามีหัวข้อเรื่อง ควรเขียนไว้ตรงกลางกระดานดำที่เราแบ่งไว้
๕. ขณะเขียนต้องยืนห่างกระดานดำพอประมาณ แขนเหยียดตรง จับชอล์กทำมุม ๔๕

องศา

๖. ในการเขียนตัวหนังสือ ต้องให้เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว
๗. ถ้าต้องการอธิบายข้อความบนกระดาน ไม่ควรยืบบัง ควรใช้ไม้ชี้
๘. ถ้ามีข้อความสำคัญควรใช้ชอล์กขีดเส้นใต้
๙. ควรใช้ชอล์กสี เมื่อต้องการเน้นข้อความใดโดยเฉพาะ
๑๐. เขียนคำตอบของผู้เรียนลงบนกระดานดำ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ
๑๑. การใช้เครื่องมือในการเขียนรูปทรง ผู้สอนควรเตรียมเครื่องมือให้พร้อม
๑๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้กระดานดำ
๑๓. ถ้าขึ้นเรื่องใหม่ควรลบของเก่าให้หมดเสียก่อน
๑๔. การลบกระดานดำ โดยลบจากบนลงล่าง และลบไปในทางเดียวกัน

๘. ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ หมายถึง การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น การให้คำชมเชย หรือ แสดงพฤติกรรมที่ปรารถนาดีแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยมีลักษณะ

๑. เสริมกำลังใจในจังหวะที่เหมาะสม
๒. เสริมกำลังใจย้อนกลับ
๓. ไม่พูดเกินความจริง
๔. ไม่ใช้คำพูดที่จำกัดในวงแคบใช้วิธีการเสริมกำลังใจหลายวิธี
๕. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป
๖. ใช้วิธีการเสริมกำลังใจต่างๆกัน และในโอกาสต่างๆกัน
๗. การเสริมกำลังใจควรเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ
๘. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูเพียงอย่างเดียว ควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมด้วย
๙. เสริมกำลังใจโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
๑๐. หาวิธีการเสริมกำลังใจที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

๙. ทักษะการสรุปทบทวน

การสรุปทบทวนเป็นการที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเอง จากการเรียนรู้ที่ผ่านมา ว่าได้สาระสำคัญ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง หลักการ หรือแนวความคิด

สำคัญในช่วงการสอนนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับประเด็นสำคัญของบทเรียนได้ถูกต้องว่ามีไรบ้าง และจะนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมอย่างไร โดยมีลักษณะ

๑. สรุปโดยการอธิบายสั้นๆชัดเจน ทบทวนสาระที่เรียนมา
๒. สรุปโดยใช้อุปกรณ์ หรือรูปภาพประกอบ
๓. สรุปโดยการสนทนาซักถาม
๔. สรุปโดยการสร้างสถานการณ์
๕. สรุปโดยนิทาน หรือการยกสุภาษิต
๖. สรุปโดยการปฏิบัติ

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่

๑. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในด้านวัย ประสบการณ์เดิมและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก

๒. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยการกระทำ (Learning by Doing) ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และจำได้นาน

๓. ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๔. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

๕. การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๖. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

๗. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ คิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาเหตุผลความเป็นไปของสิ่งที่เรียน ไม่ใช่ข้อเท็จจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว

๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนการสอน^๑

๑๐. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริม กิจกรรมสุทธยภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

๑๑. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน การลงโทษซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและทำกิจกรรม

^๑ ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. เทคนิคการสอน (Teaching Techniques). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินใจซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา สอบถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธา ปฏิบัติกิจกรรม สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้หลักธรรมที่สูงยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการยกตัวอย่างนิทานในพุทธประวัติ เล่านิทานและแสดงข้อคิด คติธรรมให้กับนักเรียนแต่สิ่งทีเห็นว่าขาดและเสริมการกระตุ้นให้กับนักเรียน

๒.การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย ด้วยการสอนในที่ประชุมใหญ่บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

๓. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา ประยุกต์พิจารณาการตอบปัญหา ๔ วิธี ได้แก่ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ ปัญหาที่ฟังยืยยังเสีย ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และสามารถแก้ไขปัญหาได้เน้นการตั้งคำถามและให้นักเรียนช่วยกันตอบเพื่อกระตุ้นการกล้าแสดงออกของนักเรียนในชั้นเรียน และเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎข้อบังคับ ชี้แจงผลเสียหากเกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วตั้งกฎระเบียบข้อบังคับ พระสอนศีลธรรมนั้นท่านได้ให้นักเรียนกล่าวคำรับศีล ๕ สมาทานศีล ๕ เป็นกฎระเบียบพื้นฐานของนักเรียนที่พระท่านสอนเป็นประจำซึ่งนักเรียนก็ได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและมีสัญญาใจกันภายในห้องเรียนว่าจะไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่ลักขโมยและไม่แก้งเพื่อนซึ่งเป็นการกล่าวคำปฏิญาณเพื่อเตือนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมปฏิบัติตามสัญญาใจ

ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและโอกาสในการสอนของพระสอนศีลธรรม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๒๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๓๐
 โทรศัพท์ ๐๔-๑๐๑๐-๕๐๗๕ โทรสาร ๐-๓๕๓๙-๔๐๗๕
 www.mcu.ac.th

๓๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
 นวัตกรรม พระครูปลัดวิโรจน์ วรมงคลโธ, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดีเด่นแบบ
 สิ่งที่มาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระภิกษุจิก ฉายา กิตติวณโณ นามสกุล ชนะพจน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๐๖ นิสิต
 ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการ
 พัฒนาศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
 พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ให้ติดต่อ
 ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่
 ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแท้แต่ท่านจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
 และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

อนุญาตให้สัมภาษณ์
 พระครูปลัดวิโรจน์
 ๑๓ พ.ย. ๖๓

ขอแสดงความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญบุญ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- พระภิกษุจิก กิตติวณโณ โทร. ๐๖-๒๑๑๗๓-๔๕๕๖๔

เจ้าหน้าที่ :- นางสาวณัฏฐา ยาลูก โทร. ๐๔-๐๐๓๕-๔๐๗๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๒๖๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
 โทรศัพท์ ๐๔-๓๐๓๐-๕๐๓๔ โทรสาร ๐-๕๒๒๔-๔๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๓๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

นมัสการ พระปลัดใหญ่ ญาณวิบุโล, หัวหน้าพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิจัก ฉายา กิตฺติวณฺโณ นามสกุล ชนะพจน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๐๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกคำดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่ท่านจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

อ. หุมาจิต ใสสมิทธิธรรม
 ๒๐ พ.ย. ๖๑

ขอแสดงความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ปุณฺณ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย > พระมหาวิจัก กิตฺติวณฺโณ โทร. ๐๖-๒๕๐๓-๕๐๓๔

เจ้าหน้าที่ > นางสาวณิ อาภากุล โทร. ๐๔-๐๐๓๕-๕๐๓๐

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๒๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๕-๙๐๙๐-๕๐๙๕ โทรสาร ๐-๙๕๙๕-๕๐๙๕
www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน ครูพี่เลี้ยง พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชุมชนวัดประสาธสิทธิ์ (ศรีพรหมินทร์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีจิก ฉายา กิตติคุณโณ นามสกุล ชนระพจน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๐๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตเผยแพร่ให้บัณฑิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่ท่านจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

อนุชา นาคาศัย

(นายอนุชา นาคาศัย)

12 พ.ย. 61

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปง)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- พระมหาวีจิก กิตติคุณโณ โทร. ๐๖-๒๖๙๓๕-๔๕๕๕๕

เจ้าหน้าที่ :- นางสาวมณี อาภากุล โทร. ๐๘-๐๐๗๑-๕๑๑๖

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๙/ว ๒๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
 โทรศัพท์ ๐๙-๑๐๓๐-๕๐๙๘ โทรสาร ๐-๓๕๙๔-๐๐๙๔
 www.mcu.ac.th

๓๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๔ (วัดไชยสุรินทร์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีจัก ฉายา กิตติคุณโม นามสกุล ชนะพจน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๒๐๐๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่ท่านจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ปุณณ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- พระมหาวีจัก กิตติคุณโม โทร. ๐๖-๒๖๐๓-๕๐๙๘

เจ้าหน้าที่ :- นางสาวณัฏฐา อลากุล โทร. ๐๘-๐๐๓๕-๕๕๐๖

- ทน - สมศักดิ์ ปุณณ
 (น.ส. นิตยาธิก ตั้งเชลล์)
 ๓๑ พ.ย. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๙.๓/ว ๒๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลท่าไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๓๐
 โทรศัพท์ ๐๔-๓๐๓๐-๕๐๐๕ โทรสาร ๐-๓๕๙๕-๘๐๐๕
 www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน ครูที่เลี้ยงพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเทศบาล ๔ (วัดไชยสุรินทร์)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีจัก ฉายา กิตติคุณโม นามสกุล ชนบทน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๑๐๒๐๐๖ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่ท่านจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

อนุญาตให้สัมภาษณ์
 (นางดารณี อธิสาร)
 ๑๙ พ.ย. ๖๑

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ นุญ)
 รองคณบดีคณะครุศาสตร์
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- พระมหาวีจัก กิตติคุณโม โทร. ๐๖-๒๑๑๓๑-๘๕๕๖

เจ้าหน้าที่ :- นางสาวณิ อลากุล โทร. ๐๘-๐๐๗๙-๕๓๘๖

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม แบ่งเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ๙ ประการ ได้แก่ ๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาท่าทางในการสอน ๓) ทักษะการอธิบาย ๔) ทักษะการสร้างความสนใจ ๕) ทักษะการใช้คำถาม ๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ๗) ทักษะการใช้กระดานดำ ๘) ทักษะการเสริมกำลังใจ ๙) ทักษะการสรุปบทเรียน

ตอนที่ ๓ ทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ พุทธวิธีการสอน ๔ แบบของพระพุทธรเจ้า ได้แก่

๑) สอนแบบสนทนา วิธีการสอนนี้มักใช้บ่อย ๆ กับผู้ฟังที่ยังไม่เลื่อมใสในความรู้ที่จะสอน ในลักษณะสนทนา สอบถามความรู้ นั้น ๆ หรือให้ยกหัวข้อแล้วระดมสมอง

๒) สอนแบบบรรยาย วิธีการสอนนี้เหมาะสำหรับสถานที่ที่มีผู้ฟังมารวมตัวประชุมกันมาก ๆ และส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้บ้าง จะสอนให้ความรู้เพิ่มเติม และต้องสร้างบรรยากาศว่ากำลังสอนกันแบบตัวต่อตัว

๓) สอนแบบตอบปัญหา วิธีการสอนนี้ผู้ฟังจะมีความรู้บ้างแต่มีข้อสงสัย บางคนก็ต้องการเทียบเคียงความรู้ตนกับผู้สอน บางคนก็มาลองภูมิ ก็จะใช้วิธีถามมาตอบไป

๔) สอนแบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อมีคนทำผิดเป็นครั้งแรกแล้ว เมื่อรู้ความจริงว่าเป็นผลเสีย ก็ให้สอนว่าที่ถูกต้องคืออะไร แล้วบัญญัติไว้เป็นกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติต่อไป

ขอขอบคุณทุกท่านในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์)

นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม
ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ

ฉายา/นามสกุล อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

ตอนที่ ๒ สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ๙ ประการ ได้แก่

๑) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒) ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทางในการสอนของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓) ทักษะการอธิบายของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๔) ทักษะการเร้าความสนใจของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๕) ทักษะการใช้คำถามของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๖) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๗) ทักษะการใช้กระดานดำของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๘) ทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๙) ทักษะการสรุปบทเรียนของพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ พุทธวิธีการสอน ๔
แบบของพระพุทธเจ้า ได้แก่

๑) สอนแบบสนทนาของพระสอนศีลธรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒) สอนแบบบรรยาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓) สอนแบบตอบปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔) สอนแบบวางกฎข้อบังคับ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ฉ
หนังสือเชิญผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก เท่านั้น

๒. สำคัญสำคัญของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

๓. ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริงทุกข้อทุกตอน ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ดังนั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่ผลเสียหายนี้อะไรต่อท่านแต่ประการใด เพราะผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปศึกษาในภาพรวมเท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพจน์)

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับข้อมูลจริงของท่าน

๑. มีอายุ

☐ ๒๕ - ๓๕ ปี☐ ๔๑ - ๔๕ ปี☐ ๓๖ - ๔๐ ปี☐ ๔๖ ขึ้นไป

๒. พรรษา

☐ ๕ - ๑๐ ปี☐ ๑๗ - ๒๒ ปี☐ ๑๑ - ๑๖ ปี☐ ๒๓ ขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษาทางโลก

☐ ประถมศึกษาปีที่ ๖☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย☐ ปริญญาตรี☐ ปริญญาเอก☐ มัธยมศึกษาตอนต้น☐ อนุปริญญาตรี☐ ปริญญาโท

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี☐ นักธรรมชั้นเอก☐ นักธรรมชั้นโท

๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑-๒☐ เปรียญธรรม ๔ ประโยค☐ เปรียญธรรม ๓ ประโยค☐ เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป

๖. ประสบการณ์การสอน

☐ ๒-๓ ปี☐ ๖-๗ ปี☐ ๔-๕ ปี☐ ๘ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติ ตามความเป็นจริง

ข้อ ที่	สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ บ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	๑. สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน						
๑	พระสอนศีลธรรมมีเทคนิคในการนำเข้าสู่ บทเรียน						
๒	พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนได้ไหว้พระสวด มนต์ นั่งสมาธิ						
๓	กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพร้อมก่อนเรียน						
๔	พระสอนศีลธรรมได้เลือกใช้วิธีใหม่ ๆ และ เหมาะสมกับนักเรียน						
๕	มีการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละ ชั่วโมงเพื่อปรับปรุงวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน						
	๒. สภาพทักษะการใช้วาจา กิริยา ท่าทางในการสอนของพระสอนศีลธรรม						
๑	พระสอนศีลธรรมที่สอนได้ใช้วาจาและกิริยา ท่าทางในการสอนที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา						
๒	พระสอนศีลธรรมพูดจาอ่อนหวาน แสดงออก ทางสีหน้า สายตา และการใช้น้ำเสียงที่น่า เลื่อมใส						
๓	แต่งกายที่ดูเรียบร้อย สะอาด						
๔	มีกิริยา ท่าทางที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา						
๕	มีลีลาการสอนที่ดึงดูดผู้เรียนเป็นอย่างดี						

ข้อ ที่	สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ บ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
		มากที่สุด	มาก	ปาน	น้อย	น้อยที่สุด	
	๓. สภาพทักษะการอธิบายในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน						
๑	พระสอนศีลธรรม ได้ใช้ทักษะการอธิบายโดย ใช้เวลาในการอธิบายไม่นานเกินไป						
๒	นักเรียนเกิดการสนใจในหัวข้อที่พระสอน ศีลธรรมได้สอน						
๓	พระสอนศีลธรรมได้ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย						
๔	ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอน						
๕	มีท่าทางการอธิบายในเรื่องนั้นๆ ประกอบการอธิบายทำให้นักเรียนเข้าใจ เนื้อหาที่เรียน						
	๔. สภาพทักษะการสร้างความสนใจในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน						
๑	พระสอนศีลธรรมได้ใช้การใช้ท่าทางและ น้ำเสียงที่นุ่มนวล เปี่ยมด้วยความเมตตา ประกอบในการสอน						
๒	มีการใช้เกมส์ธรรมะ และสื่อการสอนธรรมะ						
๓	มีการสาธิตการปฏิบัติสมาธิ การสาธิตการ เดินจงกรม						
๔	มีสื่อละครธรรมะที่สนุกสนาน						
๕	มีการตอบปัญหาธรรมะและมอบรางวัลต่างๆ						

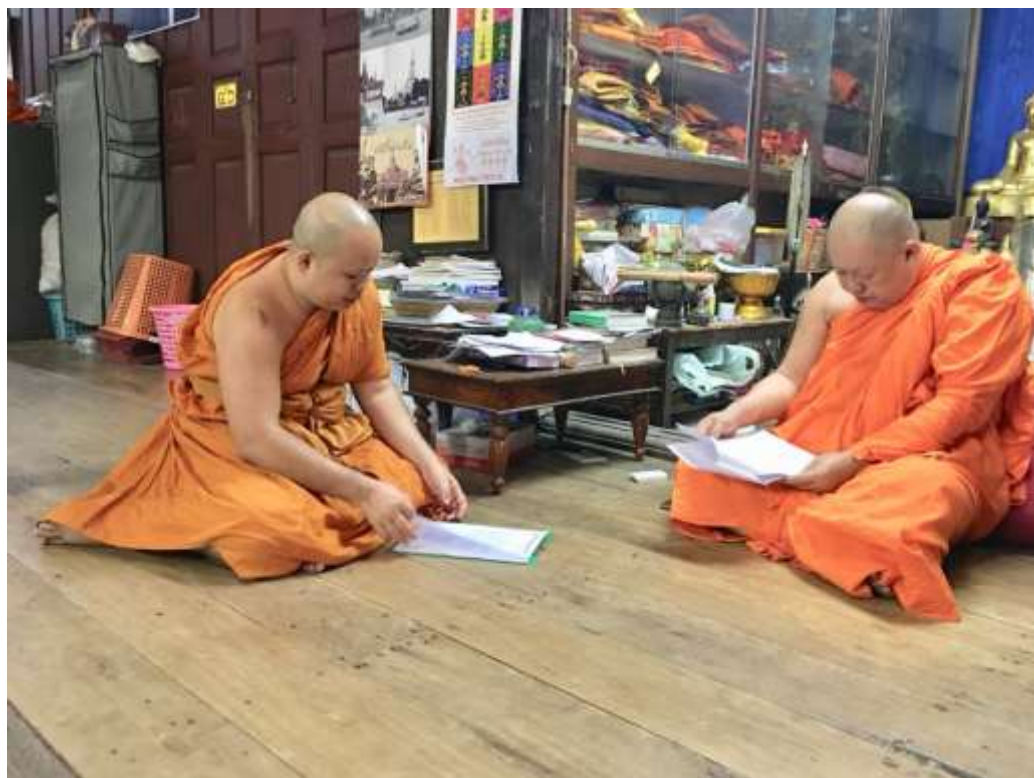
ข้อ ที่	สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
		มากที่สุด	มาก	ปาน	น้อย	น้อยที่สุด	
๕. สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน							
๑	พระสอนศีลธรรมได้ใช้คำถามที่สร้างขึ้นตาม หัวข้อที่สอน						
๒	เร้าให้อยากตอบเป็นประเภทปลายเปิดทำให้ ผู้เรียนทุกคนกระตือรือร้นที่จะตอบ						
๓	เน้นให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุผลประกอบ คำตอบ						
๔	พระสอนศีลธรรมถามคำถามที่ชัดเจน						
๕	คำถามเข้าใจง่ายไม่ยืดเยื้อ นักเรียนสามารถ อธิบายคำตอบได้						
๖. สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน							
๑	พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมอุปกรณ์การ สอนมาเอง						
๒	พระสอนศีลธรรมมีทักษะในการใช้อุปกรณ์ การสอนอย่างคล่องแคล่ว						
๓	พระสอนศีลธรรมท่านได้มีการเลือกใช้สื่อหรือ อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัย						
๔	สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์ต่อนักเรียน						
๕	มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนและ อุปกรณ์การสอน						

ข้อ ที่	สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ บ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
		มากที่สุด	มาก	ปาน	น้อย	น้อยที่สุด	
๗. สภาพทักษะการใช้กระดานดำของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน							
๑	พระสอนศีลธรรมได้ทำความสะอาดกระดาน ดำก่อนใช้เสมอ						
๒	มีการเขียนพอเหมาะ อ่านง่าย ชัดเจน เป็น ระเบียบ ไม่ขีดกันมาก						
๓	เน้นจุดสำคัญโดยการใช้ชอล์กสีหรือขีดเส้นใต้						
๔	พระสอนศีลธรรมได้เลือกเขียนเฉพาะหัวข้อ และใจความสำคัญ เขียนเสร็จจะต้องตรวจดู ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง						
๕	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้ กระดานดำด้วย						
๘. สภาพทักษะการเสริมกำลังใจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน							
๑	พระสอนศีลธรรมได้มีเทคนิคในการส่งเสริม กำลังใจ						
๒	เลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียน แต่ละคน						
๓	พระสอนได้เลือกวิธีเสริมกำลังใจหลาย ๆวิธี ให้เหมาะกับนักเรียน						
๔	ส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ						
๕	เอาใจใส่นักเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเอง กับนักเรียน มีความยุติธรรม						

ข้อ ที่	สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ บ ผู้วิจัย
		๕	๔	๓	๒	๑	
		มากที่สุด	มาก	ปาน	น้อย	น้อยที่สุด	
๙. สภาพทักษะการสรุปบทเรียนในการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน							
๑	พระสอนศีลธรรมรู้ว่าบทเรียนจะจบลงใน ลักษณะอย่างไร						
๒	สรุปบทเรียนได้ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาที่สอน						
๓	สรุปได้น่าสนใจทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ หรือความคิดรวบยอดที่เป็นแก่นของเนื้อหา						
๔	พระสอนศีลธรรมได้สรุปเชื่อมโยงการสอนใน แต่ละหัวข้อ						
๕	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน						

ขออนุโมทนาในความร่วมมือตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ซ รูปภาพการดำเนินงานวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระมหาวีจัก กิตฺติวณฺโณ (ชนะพนฺ)์
ว/ด/ป เกิด	: วันจันทร์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑
สถานที่เกิด	: ๗ หมู่ที่ ๘ บ้านโพแดงน้อย ตำบลรามราช อำเภอบ้านลาด จังหวัดนครพนม
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๒ นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดบัวงาม พระอารามหลวง : พ.ศ. ๒๕๕๘ เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดบัวงาม พระอารามหลวง : พ.ศ. ๒๕๕๖ ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พ.ศ. ๒๕๕๔ พุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) รุ่นที่ ๕๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พ.ศ. ๒๕๕๕ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) รุ่นที่ ๒๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	: วันพุธที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ณ พัทธสีมาวัดบัวงาม พระอารามหลวง
สังกัด	: ๑ หมู่ที่ ๑ วัดบัวงาม พระอารามหลวง ตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๐๒๑๐
หน้าที่/ประสบการณ์ทำงาน	: ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียนวัดบัวงาม พระอารามหลวง
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	: : ๑ หมู่ที่ ๑ วัดบัวงาม พระอารามหลวง ตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๐๒๑๐ : โทร. ๐๖-๒๑๙๑-๘๕๕๕, ๐๘-๙๒๕๕-๓๔๙๗ : E-mail : wichal1988@gmail.com